

7066

88

3K112

7-22

16

ՀԱՄԱՄԻՈՒԹԵՆԱԿԱՆ
ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ
ԿՈՆՖԵՐԵՆՑԻԱՆ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ
ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ
ՀՆԳԱՄՅԱ ՊԼԱՆԸ

ՊԵՏՆՐԱՏ 17 27 ՅԵՐԵՎԱՆ

23 SEP 2006

Պրոլետարներ բոլոր լերկրներին, միացեք.

3 KN2
7-22

14 NOV 2009

ՀԱՄ. Կ. (Բ) Կ.

16-րդ

ԿՈՆՖԵՐԵՆՑԻԱ

**ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ
ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ
ՀՆԳԱՄՅԱ ՊԼԱՆԸ**

Զեկուցումներ

Ա. Ի. Ռեկովի

Գ. Մ. Կրիժմարնիկով

Վ. Վ. Կոնստանտինով

Յեզրափակման խոսք

[Handwritten signatures and stamps]

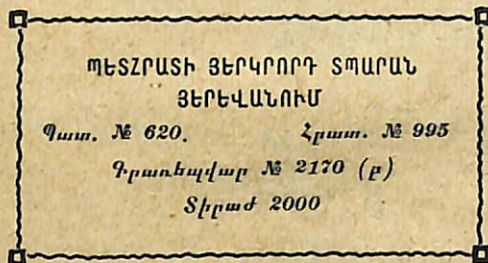
ՊԵՏԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԱՆՐԱՊԵՏԱՆ 1929

ՀԱՆՐԱՊԵՏԱՆ
Ա. ՄԵՍՆԻԿՅԱՆԻ
Մեղան
Կոնստանտինով

17.09.2013

7066

9826-88

Ա. Ի. ՌԻԿՈՎԻ ԶԵԿՈՒՅՈՒՄԸ

Ընկերներ, չես կաշխատեմ իմ զեկուցումով ավելի ժամանակ չխել, քան ինչ ոեզլամենտով ե սահմանված, թեպետե ալդ անելը դժվար ե, ինկատի ունենալով նյութի անսովոր ընդարձակությունը: Հնգամյա պլանի հարցով ինձնից զատ յիլույթ կունենան ելի չերկու զեկուցող, ե ալդ հանգամանքը զեկուցողներիցս յուրաքանչյուրին պահանջ ե դնում ժամանակը տնտեսել, ե, ինքնին հասկանալի չե, այն ել չի կարելի պահանջել, վոր մեզանից յուրաքանչյուրն առանձին՝ լրությամբ սպառի վողջ հարցը:

Իմ նյութը հնգամյա պլանի ամենաընդհանուր բնութագրումն ե:

1. ՀՆԳԱՄՅԱ ՊԼԱՆԻ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

Սոցիալիստական շինարարության ճանապարհին պատմական հսկայական նշանակություն ունեցող մի որ ե այս որը, յերբ համամիութենական կուսակցական կոնֆերանսը հնարավորություն ունի քննարկելու ժողովրդական տնտեսության զարգացման հնգամյա պլանը, վորը ներկայանում ե իբրեկ սոցիալիստական հասարակություն կազմակերպելու աշխատանքների նախագիծ:

Մենք մինչեկ այժմ ել տնտեսական ու կուլտուրական շատ ինտենսիվ ու արգասավոր աշխատանք

ենք տարել, սակայն ընդամենը յերեք-չորս տարի սրբանից առաջ մենք դեռևս չունեցինք նուշխիսկ «կոնտրել թվեր», այսինքն չունեցինք տարեկան տնտեսական պլան, վոր իր հիմնական գծերում կապակցված լիներ: Սրանից մի քանի տարի առաջ մենք նույնիսկ մեր պետութեան տարեկան ամուր բյուջեն չունեցինք և պետական ֆինանսները յեռամսյակ առ յեռամսյակ ելինք պլանավորում: Մենք այժմ հնարավորութիւն ունենք սոցիալիստական շինարարութեան պլան քննարկելու ամբողջ հնգամյակի համար: Ծիշտն ասած՝ հնգամյա պլանի մշակումով միայն մենք իսկապես անցնում ենք պլանային խորացրած աշխատանքի: Մենք մինչև այժմ ունեցինք ընդհանուր սահմանում, վոր բացաղրված եր ելեկտրիֆիկացիայի նախագծում և հաստատված խորհուրդների VIII համագումարի կողմից. ունեցինք տնտեսական աշխատանքի տարեկան ծրագրումներ, յերբեմն արդշունարբութեան առանձին ճյուղերի համար մի քանի տարվա պլան ելինք կազմում: Բայց այդ ամբողջ աշխատանքը նրանից եր տուժում, վոր մենք չէինք կարողանում մեր աշխատանքը բավարար պարզորոշութեամբ ըստ ժամանակի կապակցել: Յուրաքանչյուր տարով վորոշվում է հետեւյալ տարին, իսկ մենք շատ հաճախ հնարավորութիւնից զուրկ ելինք լինում ինչպես հարկն է նրա խորերը նայելու: Զարգացման յուրաքանչյուր տարին ըզգալի վերախմբավորումներ եր առաջացնում տնտեսական ու դասակարգային փոխհարաբերութիւնների մեջ, սակայն մենք չէինք կարողանում ստույգ կշռադատված, տեական սահմանման տեսակետից մոտենալ այդ տեղաշարժումներին, չէինք կարողանում պատշա-

ճապես գնահատել նրանց նշանակութիւնը և լավագույն կերպով ոգտագործել դրանք նոր հասարակութիւն կազմակերպելու համար: Հնգամյա պլանի շնորհիւ այդ թերութիւնը վերացվում է:

Բնորոշելով հնգամյա պլանի նշանակութիւնը, յես հատկապես ձեր ուշադրութիւնն եմ դարձնում նրա այն դերի վրա, վոր նա խաղալու յէ մասսաները սոցիալիստական շինարարութեան նպատակների համար զորահովաքի յենթարկելու տեսակետից: Չե՞ վոր նոր հասարակութեան կազմակերպումը միաժամանակ բանվոր դասակարգի յեւ գյուղացիութեան չեւաւոր-միջակ մասսաների կազմակերպումն է՝ նրանց գիտակցորեն, ակտիւ կերպով, անմիջականորեն մասնակից դարձնելու համար անդասակարգ, սոցիալիստական հասարակութեան շինարարութեանը: Վորքան ավելի լավ կազմակերպված լինեն բանվորա-գյուղացիական ամենալայն մասսաները, այնքան ավելի հաջող կընթանա սոցիալիստական շինարարութիւնը, այնքան արագ կըշարժվենք մինք ինդուստրիացման, մեր յերկիրը սոցիալիստական յերկիր դարձնելու ուղիով: Հնգամյա պլանը բանվոր դասակարգի և գյուղացիութեան չքավոր-միջակ մասսաների կազմակերպման տեսակետից այն հսկայական նշանակութիւնն ունի, վոր կոնկրետ, տեսանելի ցույց է տալիս, թէ բանվոր դասավարդի, չքավորի ու միջակի ջանքերի հետեանքով նրանք գյուղում ինչ են ունենալու հետեւյալ տարին կամ 2-3 տարի հետո: Հնգամյա պլանը, շնորհիւ իր կոնկրետ, որացուցական լինելուն, շնորհիւ յուրաքանչյուր տարվա համար հատկացված աշխատանքի արդշունքների արձանագրված լինելուն, նոր հասարակութիւն կազ-

մակերպել և համար ժողովրդական ամենալայն մասսաները զորահավաքի յենթարկելու գործիքն եւ:

Յերբ մենք իր ժամանակին քննարկում ելինք մեր լեռերի ելեկտրիֆիկացիայի ծրագիրը, Վլադիմիր Իլյինը պնդում եր, վոր ելեկտրիֆիկացիայի ծրագիրը շարադրված լինի ժողովրդականացրած, լայն մասսաների համար մատչելի ձևով, այդ ձևը համարելով ժողովրդական ամենալայն մասսաների զորահավաքման հղոր լծակ: Նման զորահավաքի ավելի մեծ հնարավորութուն տալիս ե հնգամյա պլանը, քան ГОЭЛРО ն, վորը իր բոլոր՝ կատարելապես բացառիկ արժանիքներով հանդերձ այն պակասութունն ունեւր, վոր հասարակութունը ելեկտրիֆիկացիայի հիմունքներով սոցիալիստներն վերակերտելու՝ նրա բացած հեռանկարը ժամանակի, վորոշ ժամկետների ամուր շրջանակի մեջ դրված չեր: Հնգամյա պլանն ամեն մեկին, ով ծանոթացել ե նրան, հնարավորութուն ե տալիս ուզածդ ժողովրդական հավաքութում բացատրելու ե բավականաչափ ստույգ նշելու, թե վորքան հեռուն ե գնում սոցիալիստական շինարարութունը հինգ տարվա ընթացքում, ինչպես ե բարելավվում բանվոր դասակարգի դրութունը, ինչպես ե բարվոքվում գյուղիացութւան դրութունը, վորքան հեռուն ե վորքան հաղթական կերթա այդ հինգ տարվա միջոցին կապիտալիստական հարաբերութունների միացորդների հաղթահարման ու լիկվիդացիայի յենթարկելու համար մղած պայքարը:

Սակայն այդ նվաճումները կարող են ավելի մեծ կամ փոքր լինել, նայած թե ինչքան կաճի աշխատանքի արտադրողականութունը, ինչքան հմտորեն կհա-

ջողի կազմակերպել գիտական-տեխնիկական ուժերը, նայած թե կհաջողի լուծել տեխնիկական հսկայական, հեղափոխական մասշտաբի խնդիրները, ինչքան հաջող ենք կազմակերպում գյուղը բերքատու թլան բարձրացման համար մղած պայքարում ե այլն, այլապես ասած՝ նայած թե ինչպես կաճեն աշխատանքի վորական ցուցիչները:

Պլանում այդ բոլոր հարցերը դրված են վոչ իրեն ընդհանուր տեսական կարգի դիրեկտիվներ, այլ թվական կոնկրետ ձևով ցույց են տալիս կախումը աշխատավորական ջանքերի, վորակական ցուցիչների ե այն բանի, թե ինչ են ունենալու բանվորներն ու գյուղացիներն արդյունաբերութւան ու գյուղատնտեսութւան աճման մտքով, իրենց նյութական ու կուլտուրական դրութւան բարելավման իմաստով: Անհրաժեշտ ե հնգամյա պլանի հիմնական բոլոր տարրերը լայնորեն մտնել յուրաքանչյուր բանվորի, յուրաքանչյուր գյուղացու գիտակցութւան մեջ, վորպեսզի ներանցից յուրաքանչյուրը պարզ տեսնի իր ջանքերի լարման ե այդ ջանքերի արդյունքների այդ կախումը, այնքան ակներև, ինչ ակներևութւամբ գյուղացին ե իրեն պատկերացնում, չերբ հաշիվ ե անում, թե՛ այսքան կցանեմ, այսպես կսովացնեմ տնտեսութւունը, այսպիսի բեղմնավոր աշխատանք կթափեմ ե դրանից այսքան հաց կհանեմ, այսքան չեկամուտ կստանամ: Բանվոր դասակարգը, իբրև կառուցվող սոցիալիստական տնտեսութւան տեր ե նոր հասարակութւան կազմակերպիչ, այդ հնգամյա պլանի շնորհիվ կարող ե ե պետք ե դիտի, ուսումնասիրի ե չափուծի, թե վորքան հեռու ե ինչպես կընթանա մոտակա հնգամյակի

մակերպել և համար ժողովրդական ամենալայն մաս-
սաները զորահավաքի յենթարկելու պործիքն եւ:

Յերբ մենք իր ժամանակին քննարկում ելինք
մեր չերկրի ելեկտրիֆիկացիայի ծրագիրը, Վլադիմիր
Իլյիչը պնդում եր, վոր ելեկտրիֆիկացիայի ծրագիրը
շարադրված լինի ժողովրդականացրած, լայն մասսա-
ների համար մատչելի ձևով, այդ ձևը համարելով ժո-
ղովրդական ամենալայն մասսաների զորահավաքման
հզոր լծակ: Նման զորահավաքի ավելի մեծ հնարավո-
րություն տալիս ե հնգամյա պլանը, քան ГОЭЛРО ն,
վորը իր բոլոր՝ կատարելապես բացառիկ արժանիքնե-
րով հանդերձ այն պակասությունն ուներ, վոր հասա-
րակութունը ելեկտրիֆիկացիայի հիմունքներով սո-
ցիալիստներն վերակերտելու՝ նրա բացած հեռանկարը
ժամանակի, վորոշ ժամկետների ամուր շրջանակի մեջ
դրված չեր: Հնգամյա պլանն ամեն մեկին, ով ծանո-
թացել ե նրան, հնարավորություն ե տալիս ուղածդ
ժողովրդական հավաքութեւմ բացատրելու և բավակա-
նաչափ ստույգ նշելու, թե վորքան հեռուն ե գնում
սոցիալիստական շինարարությունը հինգ տարվա ըն-
թացքում, ինչպես ե բարելավվում բանվոր դասակար-
գի դրությունը, ինչպես ե բարվոքվում գյուղիացու-
թյան դրությունը, վորքան հեռուն և վորքան հաղ-
թական կերթա այդ հինգ տարվա միջոցին կապիտա-
լիստական հարաբերությունների փափոքների հաղ-
թահարման ու լիկվիդացիայի յենթարկելու համար
մղած պայքարը:

Սակայն այդ նվաճումները կարող են ավելի մեծ
կամ փոքր լինել, նայած թե ինչքան կաճի աշխատան-
քի արտադրողականությունը, ինչքան հմտորեն կհա-

ջողի կազմակերպել գիտական-տեխնիկական ուժերը,
նայած թե կհաջողի լուծել տեխնիկական հսկայական,
հեղափոխական մասշտաբի խնդիրները, ինչքան հա-
ջող ենք կազմակերպում գյուղը բերքատու թյան բարձ-
րացման համար մղած պայքարում և այլն, այլապես
ասած՝ նայած թե ինչպես կաճեն աշխատանքի վորա-
կական ցուցիչները:

Պլանում այդ բոլոր հարցերը դրված են վոչ իր-
բն ընդհանուր տեսական կարգի գերեկտիվներ, այլ
թվական կոնկրետ ձևով ցույց են տալիս կախումը աշ-
խատավորական ջանքերի, վորակական ցուցիչների և
այն բանի, թե ինչ են ունենալու բանվորներն ու
գյուղացիներն արդյունաբերության ու գյուղատնտե-
սության աճման մտքով, իրենց նյութական ու կուլ-
տուրական դրության բարելավման իմաստով: Ան-
հրաժեշտ ե հնգամյա պլանի հիմնական բոլոր տար-
րերը լայնորեն մացնել յուրաքանչյուր բանվորի, յուրա-
քանչյուր գյուղացու գիտակցության մեջ, վորպեսզի նը-
րանցից յուրաքանչյուրը պարզ տեսնի իր ջանքերի
լարման և այդ ջանքերի արդյունքների այդ կախումը,
այնքան ակներև, ինչ ակներևությամբ գյուղացին ե
իրեն պատկերացնում, չերբ հաշիվ ե անում, թե՞
այսքան կցանեմ, այսպես կլավացնեմ տնտեսութունը,
այսպիսի բեղմնավոր աշխատանք կթափեմ և դրանից
այսքան հաց կհանեմ, այսքան չեկամուտ կստանամ:
Բանվոր դասակարգը, իրրե կառուցվող սոցիալիստա-
կան տնտեսության տեր և նոր հասարակության կաղ-
մակերպիչ, այդ հնգամյա պլանի շնորհիվ կարող ե և
պետք ե դիտի, ուսումնասիրի և չափուձի, թե վոր-
քան հեռու և ինչպես կընթանա մոտակա հնգամյակի

ընթացքում շինարարութիւնը և այդ հսկայական տընտեսութեան բարեկալումը, և այդ հաշիվը բազա դարձնի մեր յերկրի պրոլետարական և գյուղացիական չքավոր-միջակ մասսաներն ամենալայնորեն կաղմակերպելու համար:

II. ՀՆԳԱՄՅԱԿԻ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԲԵՐԸ

Ընկերներ, չես չեմ կարող, առանց ռեզլամենտի շրջանակներից հեռուն չեղնելու, թեկուզ ամենակարեւոր թվերը նշել: Նրանք բերված են Կի-ի թեգիսնե-րում, վոր ձեր ուշադրութեանն են առաջարկված: Յես ձեր ուշադրութեանը միայն այն կողմն եմ դարձնում, վոր լեթի մենք իրականացնենք հնգամյա պլանի մեջ դրված խնդիրները, բուրժուական լերկրների հետ զարգացման տեմպի գործում մեր ունեցած մրցակցութեան տեսակետից զգալի տեղաշարժում կկատարվի, և ԽՍՀՄ իր արտադրական ուժերի զարգացման մակարդակով ուրիշ լերկրների շարքում ավելի բարձր տեղ կգրավի: Որինակ, չուգունով, վոր տնտեսութեան ինդուստրիալ զարգացման վճռական ցուցիչներից մեկըն է, մենք ներկայումս վեցերորդ տեղն ենք բռնում, հնգամյակի վերջում կանցնենք յերրորդ տեղը և չեմ կլինենք միայն ՀՄՄ-ից և Գերմանիայից: Բարածուխի արդյունահանութեան տեսակետից մենք հինգամյակի վերջում հինգերորդից չորրորդ տեղը կանցնենք, և մեզնից առաջ կլինեն միայն ՀՄՄ, Անգլիան և Գերմանիան:

Մեր առաջ ծառացած պատմական խնդրի—տեխնիկա-տնտեսական տեսակետից հասնել ու առաջ անցնել առաջավոր լերկրներից—լուծման հսկայական հա-

ջողութեան հիմքը կազմում է ժողովրդական տնտեսութեան մեջ զրկած կապիտալների ահագին աճումը, վոր մենք նկատի ունենք կատարել մոտակա հնգամյակում: Այսպես, յենթադրվում է հնգամյա ժամանակաշրջանում, անցյալ հնգամյակի 4,4 միլիարդ ռուբլու դիմաց, 16,5 միլիարդ ռուբլի մուծել պլանավորվող արդյունաբերութեան մեջ: Իրա հետ մեկտեղ հըսկայորեն աճում են, այսպես կոչված, ամբողջ ժողովրդական տնտեսութեան և, մասնավորապես ու հատկապես, նրա սոցիալիստական հատվածի հիմնական ֆոնդերը: Արդյունաբերութեան հիմնական ֆոնդերը ներկայիս 8,6 միլիարդի դիմաց 25,8 միլիարդ ռուբլու կհասնեն, ելեկտրիֆիկացիային՝ ներկայիս 930 միլիոնի դիմաց մոտ 5 միլիարդի, յերկաթուղայինը՝ ներկայիս 10,8 միլիարդի դիմաց 18,2 միլիարդ ռուբլու: Գյուղատնտեսութեան հիմնական ֆոնդերը 28,7 միլիարդից մինչև 38,9 միլիարդ ռուբլի կաճեն: Արդյունաբերութեան և ելեկտրիֆիկացիայի հիմնական ֆոնդերը ներկայումս լերեք անգամ քիչ են գյուղատնտեսութեան հիմնական ֆոնդերից: Այդ հարաբերակցութեանը հնգամյակի վերջում սուր կերպով փոխվում է, և արդյունաբերութեան ու ելեկտրիֆիկացիայի ֆոնդերը (մոտ 31 միլիարդ) միայն չնչին չափով նվազ կլինեն գյուղատնտեսութեան ֆոնդերից (38,9 միլիարդ ռուբլի):

Իրան համապատասխան սուր կերպով՝ ավելի քան լերկու անգամ աճում է ժողովրդական ամբողջ տնտեսութեան արտադրանքը, հատկապես արդյունաբերութեան արտադրանքը, վոր հնգամյակի ընթացքում ավելի քան յերկու և կես անգամ մեծանում է:

Այսպիսով, հնգամյա պլանը պարզապես ժողովրդական տնտեսութեան արտադրական ուժերի աճումն չի ծրագրում, այլ աճումն՝ մեր յերկիրն ազդար-ինդուստրիալ յերկրից ինդուստրիալ-ագրար դարձնելու կողմը:

Նյութական այդ փոփոխութիւններին հետևում են սոցիալական ելան առաջընթացումներ, ի մասնավորի արտահայտվում են սոցիալիստական հատվածի (այսինքն պետական ու կոոպերատիվ) հիմնական ֆոնդերի տեսակարար կշռի ներկայիս 52,7 տոկոսից 1932-33 թ. թ. 68,9 տոկոսի բարձրանալում:

Ահա ընդհանուր գծերով բացառիկ նշանակութիւն ունեցող այն ծրագիրը, վոր ներկայացրել է Պետական Պլանային Հանձնաժողովը յերկու տարբերանով՝ այսպես կոչված՝ նախնական և ուղտիմալ: Պետական Պլանային Հանձնաժողովն այդ յերկու տարբերակը կառավարութեան համաձայնութեամբ և մշակել, վորպեսզի մենք հնարավորութիւն ունենանք ավելի ստույգ հաշվելու հնգամյա պլանի իրագործման պայմանները և վորոշելու, թե կարճ եւք արդոք ապահովել այդ պայմանները: ԺՏԽ և կուսակցութեան կենտրոնական կոմիտեյում հնգամյա պլանը քննարկելիս մենք միաբան այն յեզրակացութեան յեկանք, վոր անհրաժեշտ է վոչ թե յերկու, այլ մեկ տարբերակը հաստատել, ուղտիմալը, այսինքն այն, վոր աւելի մեծ նվաճումներ է ծրագրում:

Այդ դեռ քիչ է. մենք անհրաժեշտ համարեցինք այդ ուղտիմալ տարբերակն հի միքիչ ընդլայնել թե գյուղատնտեսութեան և թե արդյունաբերութեան միջանի ճյուղերի գծով: Գյուղատնտեսութեան բնագավառում մենք այսպիսի մի հանգամանքի դեմ առանք.

արեւելյան միջանի ուսոններում ցանքի տարածութիւնները ներկայումս դեռ զգալիորեն—չերեքն 15 և ավելի տոկոսով—չեռ են մնում մինչպատերազմյան չափերից: Հնգամյա պլանով ցանքի տարածութիւնների աճման այնպիսի տեմպ է ծրագրված, վոր մինչև 1932-33 թ. միջանի ուսոններում հազիվ կհասնեն մինչպատերազմյան մակարդակին: ԺՏԽ-ում այդ հարցը քննարկելիս մենք այն յեզրակացութեան յեկանք, թե հնարավոր է, ուրեքն և անհրաժեշտ, ցանքի տարածութիւնն ընդլայնելու գործում ավելի արագ տեմպի հասնել, և դրան համապատասխան ավելացրինք պլանային առաջադրութիւնը: Յերկրորդ ելական ուղղումը վերաբերում է հացահատիկային խորհրտնտեսութիւնների արտադրանքի աճմանը: Մենք սահմանեցինք, վոր կարելի յե և պետք է ավելացնել Հատիկատրեստի (Зернотрест) խորհրտնտեսութիւններում հացահատիկների արտադրութիւնը: Բացի այդ, հաշվի առնելով, վոր ներկայումս գյուղատնտեսութեան արտադրանքի աճումը չափազանց դանդաղել է, մենք վորոշեցինք հնգամյա պլանի առաջին տարիներին ուժեղացնել հանքային պարարտիչների ու գյուղատնտեսական մեքենաների արտադրումը: Իմասնավորի մենք անհրաժեշտ գտանք ֆոսֆորիտի նման պարարտիչների արտադրութիւնը հենց 1929-30 թ. հասցնել 500 հազար տոննի: Նմանապես ընդլայնել ենք առաջադրութիւնը ելեկտրիֆիկացիայի բնագավառում, մասնավորապես Նիժնի-Նովգորոդի ուսոնի: Վերջին հանգամանքը կապ ունի այն բանի հետ, վոր Նիժնի-Նովգորոդն ենք ընտրել իրրկ ավտոմոբիլային այն խողրազույն գործարանի տեղ, վորի կառուցումն սկսվելու յե՝ հենց վոր նախագիծը պատրաստ լինի:

Հետո, մենք ավելացրինք վառելանյութի արտադրման առաջադրութիւնը: Հնգամյա պլանի բնորոշ գծերից մեկն այն է, վոր նա կառուցված է վառելանյութի արտադրման ինտենսիվ ռացիոնալացման վրա, այնպիսի ռացիոնալացման, վորն արտադրանքի մեկ միավորի համար վառելանյութի ծախսը ներկա գրութիւն համեմատութեամբ 30 տոկոսով իջեցնում է: Սակայն այդ ևս չի չերաշխավորում մեր վառելանյութերի բալանսի կայունութիւնը: Մենք անհրաժեշտ համարեցինք ավելացնել վառելանյութերի արդյունահանման ծրագիրը, մասնավորապէս Կուզնեցկի ռայոնում, և խոշոր հաջողութիւնների հասնել տեղական վառելանյութն ոգտագործելում: Մեր Միութեան վառելանյութի տնտեսութիւնը հիմնականում Դոնեցի և Կուզնեցկի ռայոններին է հեցած, վորոնք, ինչպէս հայտնի յէ, հեռու լին ընկած մեր արդյունաբերութեան այնպիսի կենտրոններից, ինչպիսին Լենինգրադն է, ինչպիսին Արդյունաբերական Կենտրոնական մարզն է: Վառելանյութի հեռավոր փոխադրութիւնը մեծ ծախսերի պատճառ է դառնում: Ուստի և վառելանյութի տեղական տեսակների հատկապէս ելեկտրիֆիկացիայի զգնութեամբ ոգտագործման հարցը բացառիկ կարևոր նշանակութիւն է ստանում, մասնավորապէս այնպիսի ռայոնների համար, ինչպիսին Արդյունաբերական Կենտրոնական մարզն է: Չնայած տեղական վառելանյութ ոգտագործելում մինչև որս ձեռք բերված խոշոր հաջողութիւններին, Պետական Պլանային Հանձնաժողովի ներկայացրած հնգամյա պլանի նախագծի մեկնակետն էր Դոնավազանից Արդյունաբերական կենտրոնական ռայոնը վառելանյութի գրեթէ

կրկնապատիկ ավելի փոխադրութիւնը: Այդ մեզ դերեղեց վորոշում հանելու, վոր ավելի շատ ոգտագործվի մերձմոսկովյան ածուխը, և ավելի քան դրվի հողածուխի (տորֆի) արդյունահանութիւնը: Մենք ցուցմունքներ տվինք, վոր մերձմոսկովյան ածուխի արդյունահանութիւնը հնգամյակի ընթացքում հասցվի այս տարվանի հնգապատիկին, իսկ տորֆինը՝ յեռապատիկին: Մենք վախենում ենք, վոր հակառակ դեպքում վառելանյութի փոխադրութիւնների հսկայական աճումը մեզանից ավելի մեծ ծախսեր կպահանջի արդյունաբերական ռայոնները վառելանյութի աղբյուրներին միացնող լրացուցիչ չերկաթուղագծեր անցկացնելու համար: Հնգամյա պլանի մեջ լրացուցիչ մտցրած կարևորագույն վորոշումներից մեկ է այդ: Յես մեկ-մեկ չեմ թվի ուրիշ վորոշումների կամ ուղղումների ամբողջ շարքը, վոր վերաբերում են, որինակ, նավթահանութեան առաջադրութեան, դիտական-ուսումնասիրական աշխատանքներն ընդլայնելուն և այլն: Կասեմ միայն, վոր այդ բոլոր ուղղումներն ու լրացումները վորեւէ եյական փոփոխութիւններ չեն մտցնում Պետական Պլանային Հանձնաժողովի մշակած հնգամյա պլանի նախագծի մեջ: Հիմնական սահմանումը և պլանի տարբեր տարբերի միջև հիմնական հարաբերակցութիւնը նույն ձևով են պահպանված, ինչպէս Պետպլանն էր ծրագրել:

Հնարավոր են, ունի են արդյոք մեր տնտեսական զարգացման այնպիսի բարձր տեմպեր, վորոնք գերազանցում են ուրիշ չերկրների զարգացման պատմութիւնից մեզ հայտնի բոլոր տեմպերին: Կապիտալիստական յերկրների համար արդյունաբերական ար-

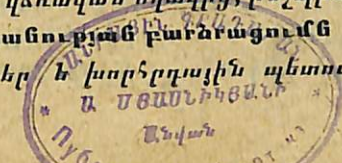
տաղրութեան շատ բարձր տեմպ ե համարվում տա-
րեկան 7—10 տոկ.: Յերկրի ամբողջ տնտեսութեան
զարգացման վճռական գործոն հանդիսացող՝ պլանա-
վորվող արդյունաբերութեան արտադրանքի աճման
տեմպը, հնգամյա պլանի համաձայն, մոտ 20 տոկոսի
մակարդակում ե տատանվում: Հնգամյա պլանը պլա-
նավորվող արդյունաբերութեան հիմնական (կապիտալ)
ներդրումների աճման տեմպերն ըստ տարիների այսպես
ե նշում, +26 տոկ., +25 տոկ., +15 տոկ., +12 տոկ.,
+9 տոկ.: 1932/33 թվին այդ ներդրումները 1927/28
թվի ներդրումներին ավելի քան յերկու անգամ կգե-
րազանցեն: Կարծում եմ, վոր մենք իվիճակի չենք
այդպիսի տեմպի դիմանալու: Մենք այս տարի ար-
դեն արդյունաբերութեան ե ելեկտրիֆիկացիայի մեջ
դնում ենք մոտ յերկու միլիարդ ռուբլի: Յեթե
չենթադրենք, թե տարեցտարի այնքան ենք դնելու,
ինչքան այս տարի, հնգամյակի համար կստանանք՝
10 միլիարդ ռուբլի: Մինչդեռ մեր տնտեսութունը
տարի տարու վրա ավելի զորանում ե, հետևապես
հիմնական շինարարութեան կարիքների համար նրանից
միջոցներ ստանալու հնարավորութուններն ել են
ավելանում: Մեզանից շատերն առաջ սխալվում եյին,
կարծելով, թե այսպես կոչված վերականգնման շրջա-
նից վերակառուցման շրջանին անցնելիս մեր տնտե-
սութեան, ե մասնավորապես արդյունաբերութեան,
զարգացման տեմպերը վճռական իջեցման կենթարկ-
վեն ե ավելի ցած կլինեն, քան ինչ մենք ունեցանք
իրականում վերջին տարիներս: Վերականգնման շրջա-
նում արտադրութունն ընդլայնելու խնդիրը հանգում
եր պատրաստի սարքավորումը, պատրաստի ֆաբրի-

կաներն ուղտագործելուն ե կապված չեր հիմնական
փոքր ի շառե լուրջ ծախսերի հետ: Ուստի այն տա-
րիներին, յերբ վերականգնման պրոցեսի ուժերն
եյին գործում, մեր արդյունաբերութունը բովանդակ
արտադրանքով հասնում եր տարեկան աճի 30—40
տոկոսին ե ավելին: Բայց յերբ մենք արդյունաբե-
րական զարգացման պրոցեսում հասանք այնտեղը,
վոր յեղած սարքավորումը, յեղած ֆաբրիկաներն ամ-
բողջովին լցված դուրս յեկան, արդյունաբերութեան
հետագա զարգացումը հնարավոր յեղավ միմիայն նոր
գործարաններ, նոր ֆաբրիկաներ կառուցելու, գոյու-
թյուն ունեցողներն ել հիմնավորապես վերասարքա-
վորելու հիմունքով: Յերբ մենք մոտենում եյինք բեկ-
ման այդ մոմենտին, մեզնից շատերը կարծում եյին,
թե մենք վոչ միայն իվիճակի չենք լինի առաջվա
պես յոթ մղոնանոց քայլերով գնալ, այլ նույնիսկ,
որինակ, այնպիսի տեմպեր, ինչպիսին ամենամյա
20 տոկ. աճումն ե, դժվար թե կարենանք ապահովել:
Մեզանից շատերի համար այն ժամանակ կողմորոշումը
(որինեմտիք) 10—12 տոկոսն եր: Այնինչ այս տարի
(ինչպես ե անցյալ տարի) մեր արդյունաբերութունն
արտադրանքի մոտ 20 տոկ. աճ ե ցույց տալիս: Յես
կարծում եմ, վոր հետագա տարիներն այդ տեսակե-
տից վոչ թե ավելի քիչ, այլ ավելի շատ հնարավո-
րություններ կտան: Աչքի առաջ ունեցեք, վոր այս ե
անցյալ տարիների ընթացքում մենք շինարարական ա-
հագին աշխատանք ենք կատարել արդյունաբերութեան
վերասարքավորման համար, նոր ֆաբրիկաներ ու գոր-
ծարաններ կառուցելու համար, ե այդ սարքավորումն
ու ֆաբրիկաները մասամբ այս տարի չեն աշխատանքի

դրվում և ավելի մեծ չափով աշխատել կսկսեն չեկոդ տարվանից, Միաժամանակ աճում և նաև շինարարութ-
յան ավելի արագ տեմպի և կապիտալի ավելի արագ շրջանառութ-
յան հնարավորությունը: Ամենքին հայտնի չե, վոր մինչև այժմ շինարարության մեջ ահագին քանակութ-
յամբ սխալներ, թերություններ ու վրի-
պոմներ կան: Սակայն միևնույն ժամանակ չի կա-
րել ժխտել և այն, վոր մենք այժմ ավելի լավ ենք
կառուցում, քան 2—3 տարի առաջ, կառուցում ենք
ավելի եժան և արագ: Սա կապիտալի շրջանառու-
թյան արագության մեծացման համար մի նախադրյալ
է, վոր ահագին նշանակութիւն ունի: Հնգամյա պլանի
մեջ մեր յեղակետն է Մագնիտոգորսկի, Տելբեակի
գործարանների նման մետաղաձուլ հսկաները չերեք
տարում կառուցելու: հնարավորութիւնը: Շինարարու-
թյան այդպիսի տեմպը չեվրոպականից ավելի ցած չէ,
բայց, հիմնվելով մինչև որս նոր շինարարության մեջ
մեր կուտակած հսկայական փորձի վրա, մենք իրա-
վունք ունենք մեր տնտեսական մարմիններին այդ
պահանջն առաջադրելու: Հնգամյա պլանին մեկնակետ
է ծառայում շինարարության տեմպերի այնպիսի մի
արագացում, վոր, որինակ, ռաշոնական շոգեկայանի
կառուցումը յերկու սեզոնում ավարտվի: Այդ լիովին
հնարավոր է իրագործելի չե, չեթե լավ կազմակերպ-
ված լինեն շինարարական աշխատանքները, և շինա-
րարական գործում ոգտագործվին տեխնիկայի ժամա-
նակակից նվաճումները:

Հնգամյա պլանը վոչ միայն մեծ պահանջներ և
առաջադրում տնտեսական բոլոր կազմակերպութիւն-
ների վորակին, այլև աշխատանքի արտադրողականու-

թյան ավելի քան կրկնակի բարձրացումն ունի յիւ-
կետ: Այս, իհարկե, չի նշանակում, թե աշխատանքի
ինտենսիվութիւնը, այսինքն աշխատանքի վրա մար-
դու ծախսած յեռանդի քանակը պետք է կրկնապատկ-
ւի: Արտադրողականության այդպիսի աճումը հիմնակա-
նում պայմանավորված է այն հսկայական ներդրում-
ներով, վոր մենք ուղղում ենք արդյունաբերության
վերակառուցմանը և ամբողջ արտադրության ռացիո-
նալացմանը: Սակայն սխալ կլինի, չեթե մտածեյինք,
թե նման արտադրողականութիւն մեզ կարող են տալ
նոր մեքենաները, ինքնուստինքյան, նույնիսկ աշխա-
տավորական դիսցիպլինայի այն կացութիւն ժամա-
նակ, վոր իրերի ներկա դրութիւնն է բնորոշում:
Միայն աշխատավորական դիսցիպլինայի ամրապնդ-
ման մասին կառավարութիւն վերջին որինքը կատա-
րելով, միայն այդ բնագավառում վերջին ժամանակ-
ներս գոյութիւն ունեցող թերութիւնների— գործա-
ւքումները և այլն—ամենաարագ հաղթահարման պայ-
մանով կարելի չե հասնել հնգամյա պլանում նախա-
գծված՝ աշխատանքի արտադրողականութիւն աճման
գործակիցներին (կոեֆֆիցիենտ) և այդ արտադրողա-
կանութիւն համապատասխան՝ արտադրութիւն ընդ-
լայնման նախագծված տեմպին: Բանվորների ռեալ
աշխատավարձի բարձրացումը 70 տոկ. և նախատես-
ված, սակայն անհրաժեշտ է ամենայն պարզութիւն
հասկանալ, վոր այդ բարձրացումն ուղղակի կախումն
ունի ամբողջ պլանի իրագործումից և մասնավորա-
պես այնպիսի վճռական որակից, ինչպիսին աշխատանքի
արագացումն է: Բանվոր դա-
սակարգը տեղ է խորհրդային պետութիւն մեջ. մեր

պետութիւնը բանվորական եւ, իշխանութիւնը բանվորական եւ, և բանվոր դասակարգի ու գյուղացիութեան և ամբողջ աշխատավոր ազգաբնակչութեան չքավոր խավերի նյութական ու կուլտուրական զրոյթի բարելավման ամբողջ գործը բանվոր դասակարգի ու գյուղացիութեան չքավոր-միջակ մասսաների ձեռքի գործն եւ, նրանց ամենալայն մասնակցութեամբ պիտի ապահովվի թե աշխատանքի ավելի արտաբերողականութիւնը, թե աշխատանքի ավելի լավ կազմակերպութիւնն ու վորակական այլ ցուցիչների բարձրացումը:

Այս պլանով ընդգրկված հնգամյակի ընթացքում զգալի առաջընթացութիւններ են կատարվելու. արդյունաբերութիւնն ամբողջ ժողովրդական տնտեսութեան մեջ պետք է ել ավելի խոշոր տեղ բռնի: Յերկրի զուտ արտադրանքում արդյունաբերութեան տեսակարար կշիռն անփոփոխ գնեցով աճում է՝ 1927/28 թ. 32,7 տոկոսից մինչև 1932/33 թ. 38,2 տոկոս: Նրա տեսակարար կշիռը հիմնական ֆոնդերում աճում է 1927/28 թ. 14 տոկոսից մինչև 1932/33 թ. 28,8, տոկ., իսկ ելեկտրիֆիկացիայի հետ մեկտեղ՝ 15,4-ից մինչև 27,1 տոկոս:

Հենց այս եւ, վոր նշանակում է դասակարգային ահագին առաջընթացումներ յերկրի մեջ: Բանվոր դասակարգի տեսակարար կշիռն ու դերը համապատասխան կերպով փոխվում են: Հնգամյա պլանով ծրագրվում է, վոր ցենզային արդյունաբերութեան բանվորների թիվը 1927/28 թ. 2.750 հազարից մինչև հնգամյակի վերջը հավասարվելու չի 3.631 հազարի: Յերկրի մեջ վարձու աշխատավորների ընդհանուր թիվը 1927/28 թ. 11350

հազարից աճելու չի մինչև 1932/33 թ. 15.724 հազար: Հնգամյա պլանը արդյունաբերութեան բնորոշված աճման և ժողովրդական տնտեսութեան ընդհանուր բարձրացման կապակցութեամբ նախատեսում է գործազրկութեան զգալի նվազում: Յես այստեղ գործազուրկների քանակի նվազման մասին թվական տրվալներ չեն բերում, վորովհետև ընդունում են, վոր այդ հարցի վերաբերյալ ներկայացված թվարկումները շատ պայմանական են, սակայն գործազրկութեան նվազումը, իբր հետևանք նշած տնտեսական պլանի կատարման, պետք է տեղի ունենա:

Սոցիալիստական շինարարութեան հնգամյա պլանի իրագործումը հնարավոր է միայն բանվոր դասակարգի և գյուղական բնակչութեան հիմնական մասնաչի կուլտուրական հսկայական աճման հետևանքով: Հնգամյակով ահագին ներգորումներ են նախատեսվում սոցիալ-կուլտուրական շինարարութեան գծով: Այդ ներգորումները բանվոր դասակարգի կուլտուրական աճման բավարար տեմպ ապահովելու համար են անհրաժեշտ: Այդ հնգամյակի ընթացքում յենթադրվում է սոցիալ-կուլտուրական կարիքների վրա արվող ծախսերն ավելացնել 1927/28 թ. 2,4 միլիարդից մինչև 1932/33 թ. 5,9 միլիարդ ուրբի: Ամբողջ հնգամյակում սոցիալ-կուլտուրական հատվածի գծով կծախսվի 21,4 միլիարդ ուրբի:

Կուլտուրական կարիքների վրա արվող այսքան խոշոր ծախսերը կուլտուրական հեղափոխութեան զարգացման մեջ միայն առաջին քայլերն են ապահովում: Սոցիալիստական հասարակութեան կազմակերպման հետագա աշխատանքն ավելի ու ավելի կախված կլինի

սոցիալիստական կուլտուրայի աճումից, ժողովրդական ամենալայն մասսաների կուլտուրայես ալիլի ու ավելի բարձրանալուց: Մեր յերկրի աշխատավոր բնակչության կուլտուրական աճումը մեր անտույտն սոցիալիստական վերաշինման, մեր պետական ապագայի աշխատանքի թերութունների, բյուրոկրատիզմի, քաղաքականների դեմ և այլն վճռականապես պայքարելու և մեր անտեսութունը վերակազմելու կարելիորագույն պայմանն է: Ուստի և կուլտուրական կարիքների վրա արվող ծախսերը հնգամյա պլանի և անցողիկ ժամանակաշրջանի մեր ամբողջ աշխատանքի որպանական մասն են կազմում:

Յեւ չեմ տարակուսում, թե կարող ենք հաջողութամբ գլուխ հանիլ ազգային յեկամուտը վերաաշխելու խնդրից և արդյունաբերութեան ու ժողովրդական անտեսութեան այլ ճյուղերի մեջ դրվող գումարներն ապահովել այն չափերով, ինչ հնգամյա պլանի մեջ է նախագծված: Հնգամյա պլանն իրականացնելիս ինձ հուզողը հարցերի այն շղթան է, վոր կապված է մեր տեխնիկայի, տեխնիկական կադրերի հետ: Կկարողանանք արդյոք այդ միջոցները պատշաճ եփփեկտավորութեամբ ոգտագործել, նրանց վրա այն աշխատանքը կատարել, ինչ հնգամյա պլանն է նշում, ուրիշ խոսքով՝ գլուխ կհանենք արդյոք մարդկանց կազմակերպելու, գիտական տեխնիկական կադրեր, բանվորական վորակյալ ուժ կազմակերպելու հարցը լուծելուց, կկարողանա՞նք արդյոք զարգացման այն հրակայական հնարավորութուններն ոգտագործել, վոր ժամանակակից տեխնիկան է բնօրում: Այս է ելականը: Հնգամյա պլանը ահագին ուժ է: Դա հեղափոխական

պլան է վոչ միայն այն իմաստով, վոր սոցիալիստական հասարակութեան կազմակերպութեան ճանապարհին հսկայական մի թուիչք է արտահայտում, այլև այն իմաստով, վոր մի ամբողջ հեղափոխութուն է նշանակելու տեխնիկայի, նորագույն տեխնիկական կշանքում կիրառելու բնագավառում: Ձե՞ վոր արտադրութեան ամբողջ ճյուղեր նորինորո յենք ստեղծելու: Նոր շինարարութեան համար բավական չեն դրամական միջոցները, վոր մենք կարող ելինք զատել, բավական չեն միմիայն շինարարական նյութերը, դրանից զատ այստեղ մարդիկ ել են հարկավոր---տեխնիկական և կազմակերպիչ կադրեր, վորոնք կկարողանան և ի վիճակի կլինեն կառարել շինարարական բնարձակ ծրագիրը և կազմակերպել նոր ձեռնարկութուններ ու նոր արտադրութուններ: Այդ պատճառով կադրերի հարցը, այսինքն համապատասխան քանակի և վորակի մարդիկ (բանվորական վորակյալ ուժից սկսած մինչև բարձրագույն վորակի ինժեները) պատշաճապես նախապատրաստելու հարցը վոչ մի դեպքում չի կարող դիտվել իբրև ինչ վոր կողմնակի «հավելված» հնգամյակին և կամ իբրև յերկրորդ կարգի հարց: Ընդհակառակը, մարդկային կադրերի պրոբլեմը հնգամյա պլանի որպանական անբաժան մի մասն է, և նրա լուծումն անհետաձգելի յե, անհրաժեշտ, առաջնահերթ: Առանց այդ բանի հնգամյա պլանի մի ամբողջ շարք կետերով մենք չենք կարող հաջող լուծել մեր առաջ դրված ժողովրդա-անտեսական խոշորագույն խնդիրները: Յեթե մենք այժմ մեծ ջանքեր ենք գործում արևմտա-յեվրոպական և ամերիկական տեխնիկան իրաջնացնելու (և վոչ անհաջող), ապա

արտասահմանյան գիտական-տեխնիկական փորձի ոգտագործումը հնգամյակի ընթացքում պետք է հասնի անչափելի մեծ մասշտաբների: Այստեղ հաճախ պարզապես չեն հասկանում, թե ոտարերկրյա տեխնիկայի գրավման ինչպիսի մասշտաբների մասին պիտի խոսք լինի: Հարկավ, յերբ մեր նոր կադրերը կհասնեն (իսկ դրանց նախապատրաստման գործը պետք է ամեն կերպ արագացնել և կատարելագործել), մեղանում ոտարերկրյա մասնագետներ (ինժեներներ, տեխնիկներ և այլն) հրավիրելու պահանջը կնվազի: Բայց այժմ, յերբ մենք նկրտում ենք մեր տեխնիկայի մեջ հսկայական մասշտաբներով հեղաշրջում առաջ բերել, ոտարերկրյա միայն մեկ-յերկու հարյուրյակ մասնագետ հրավիրելու նման միջոցները հարցը լուծել չեն կարող: Վերցրեք, որինակ, այնպիսի մի ճյուղ, ինչպիսին արվեստական մետաքսի արտադրությունն է— արդյունաբերության մի ճյուղ, վորն, անշուշտ, իր զարգացման լայն հեռանկարներն ունի: Մինք այստեղ անվերջ տքնում ենք, բայց վոչ ինչպես հարկն է նախագծել ենք կարողանում, վոչ ել նախագծերի մասին խելքը գլխին յգրադիացություն տալիս: Իսկ արտասահմանում, չնայած բոլոր արգելափթիկներին, վոր այնտեղ կապված են տնտեսական կյանքի մասնավորսեփականատիրական կառուցվածքի հետ, արդյունաբերության այդ ճյուղը բացառիկ արագություն է զարգանում: Մեղանում այդ ճյուղը կարող եր անչափ ավելի շատ արագությամբ զարգանալ, և այնուամենայնիվ մենք այդ բանում յերեխայի պես թույլ գուրս յեկանք: Այստեղ մենք դժվար թե կարողանանք շատ բան անել՝ հենվելով միայն մեր առկա կադրերին:

Այս մի ավելորդ անգամ շեշտում ե, վոր այդ կետում մենք դեռևս անհրաժեշտ զիրքերը չենք նվաճել:

Տվյալ նախագիծը նախընթաց բոլոր նախագծերի հետ համեմատելիս հնգամյա պլանի աչքի ընկնող յուրահատուկ գծերից մեկը գյուղատնտեսություն բարձրացման ու վերակառուցման կանոնավոր և շատ ցըցուն նշած հեռանկարն է: Հնգամյա պլանը գյուղատնտեսության համար սկզբունքային տեսակետից նույնն է, ինչ վոր իր ժամանակին ГОЭЛРО-ն եր ժողովրդական ամբողջ տնտեսության համար, վորովհետև գյուղատնտեսության հանրայնացման պրոբլեմը գործնական ձևով (խորհրտնտեսությունների, կոլտնտեսությունների, կոոպերացման միջոցով) է դնում նոր եներգետիկայի բազայի վրա: Հիշում եմ, թե ինչ անսովոր շատ ուշադրություն եր նվիրում Վլադիմիր Իլյինը գյուղատնտեսության մեջ ելեկտրագութանը գործածական դարձնելու հարցին: Չնայած այդ գյուտի ամբողջ նորությունը, անկայունությունը և ելեկտրագութանի մասսայական փորձնական ստուգման բացսկայությունը, Վլադիմիր Իլյինն ամենամեծ ուժով կառչեց նրան, ցանկանալով նրա մեջ տեխնիկաարտադրական այն լծակը տեսնել, վորի ոգնությունը մենք կկարողանայինք գյուղատնտեսության հանրայնացման գործը գործնական ռելսերի վրա դնել: Ելեկտրագութանի գործը ձախողեց: Հնարավոր ե, վոր հետագայում ելեկտրականության բնագավառում լինելիք նոր գյուտերը և գյուղատնտեսության մեջ ելեկտրականության լայն կիրառումը մեր առաջ նոր, առաջները չտեսնված հորիզոններ կբանան: Գյուղի տեխնիկատնտեսական կառուցվածքի արմատական

փոփոխութեան լծակի վորոշումը տվալ պայմաններում գնալու յե քարշի ուժի պրորբեմը լուծելու մակարդակով: Նոր հնգամյա պլանի խոշորագույն նվաճումը հենց այն է, վոր նա յե առաջինը նեել այդ պրորբեմի լուծման գլխավոր ուղիները յեվ գյուղատնտեսության համար սվել է ГОЭПРО-ի յուրատեսակ մի նախագիծ: Քարշի կենդանի ուժն ավտոմատ շարժիչով փոխելը տեխնիկական հեղաշրջում կառաջացնի իր իսկ՝ գյուղատնտեսական արտադրութեան մեջ և միաժամանակ գյուղի սոցիալական հարաբերութեաների մեջ հսկայական փոփոխութեաների համար իբրև բազա կծառայի: Առաջին անգամ մննք ընդհուպ մոտենում ենք գյուղատնտեսութեան հանրաշնացմանը, գյուղացիական անհատական տնտեսութեանը սոցիալիստականի վերաշինելուն, մեր սկզբունքային գիծը տեխնիկական աշխարհի ձեռնարկումներով հիմնավորելով, վորոնք մեր ալդ աշխատանքը գյուղում դարձնում են շատ կայուն, արգասավոր և գյուղացիների համար անսովոր հասկանալի: Հատկապես միջգյուղային մեքենա-տրակտորային կաշանները պիտի խոշոր դեր խաղան ամբողջ գյուղական տնտեսութեանը բարձրացնելու և գյուղատնտեսական հանրաշնացրած հատվածի ու տնտեսական տնտեսութեան միջև կարևորագույն միջնուղիներից մեկը լինեն: Վերջապես, բացի տրակտորներ ու գյուղատնտեսական մեքենաներ հաշթայթելը, գյուղական տնտեսութեան բարձրացման կարևորագույն մի տարր կլինի քիմիական պարարտիչների արտադրութեան ուժեղացումը:

Հնգամյա պլանի հենց այս մասի ալդպիսի նշանակութեան նկատառումով մենք վորոշում ընդունե-

ցինք Ստալինգրադի ից զատ տրակտորային յերկրորդ գործարան կառուցելու մասին: (Սկիպնիկը տեղից՝ «Ուկրայինայում»): Գուցե և Ուկրայինայում: Հնգամյա պլանի իրականացումն այն բանին կհասցնի, վոր 20 միլիոն գյուղացի կազմակերպված կլինեն կոլտնտեսութեաների մեջ և 1 միլիոն գյուղատնտեսական բանվոր զբաղված կլինեն խորհտնտեսութեաների մեջ. սա գյուղի սոցիալական կառուցվածքի մեծ հրակայական առաջընթացութեան է, մի միջ քայլ դիպի հասարակութեան սոցիալիստական կազմակերպութեանը:

Գյուղատնտեսական արտադրութեանը սոցիալական ու տեխնիկական նոր բազա տալու՝ հնգամյա պլանի այս գլխավոր գիծը վորեք չափով չի կարող ստիպել մեզ, վոր մոռանանք գյուղացիական միջակ ու չքավոր անհատական տնտեսութեան նշանակութեանը: Ինչքան ել այդ բնագավառում հսկայական լինեն նախանշած աշխատանքները, հանրաշնացրած հատվածը հնգամյակի վերջում ապրանքային հացի միայն 40 տոկոսը կտա, իսկ ֆնացած 60 տոկոսը կլինի անհատական հատվածի բաժինը: Չի կարելի ասել, թե գյուղատնտեսութեանը հանրաշնացնելու խնդիրը և չքավորա-միջակ տնտեսութեաների զարգացման հոգսն իրար փոխադարձ ժխտում են: Ընդհակառակը, գյուղատնտեսության բարձրացման ու վերակազմավորման ամբողջ պրորբեմը հաջողությամբ կլուծվի միայն այդ յերկու խնդրի կամոնավոր գոյգործման դեպքում: Ուստի և իր լիակատար ուժը պահպանում է Կենդնութեան պլանումի այն վորոշումը, վորն ամբողջ ուժով շեշտում էր չքավորա-միջակ անհատական տն-

տեսութեան բարձրացմանը ամեն կերպ ազդակ լինելու անհրաժեշտութիւնը, ամենատեսակ սահմանափակելով կուլակի շահագործական նկրտումները և հետագայում գրոհելով նրան:

Կուսակցութիւնը, հնգամյա պլանում ծրագրելով գյուղատնտեսութեան վերակազմավորման գլխավոր գծերը, պետք է, — համաձայն ԿԿ նոյեմբերյան պլանունի վորոշումների, — ամեն միջոց ձեռք առնի, վորպէսզի գյուղատնտեսութիւնը նշված բոլոր ուղղութիւններով բարձրացնելու և վերաշինելու համար նյութական-տեխնիկական նախադրյալների ստեղծումը գյուղացիական չքավորած միջակ անհատական տնտեսութիւնների իսկ կողմից տնտեսական շահագործողականութեան հզոր ալիքի հանդիպի: Այդ տնտեսութիւններին ազդակ լինելու քաղաքականութիւնը անհրաժեշտ պայման է այն միլիարդների (մեքենաների, տրակտորների, պարարտիչների ձեռք և այլն) իսկական ու եֆֆեկտավոր իրաւացեան, վոր պետութիւնն ու սոցիալիստական արդիւնաբերութիւնը կգցեն գյուղատնտեսութեան մէջ:

Կատարյալ է արդյոք ներկայացված հնգամյա պլանը իր բոլոր մասերով, նրանում արդյոք ամեն ինչ բավարար կանխատեսված և կանոնավոր լուծված է: Մինչև այժմ դեպք չի յեղել, վոր մենք մեր բլուջետային ու տնտեսական պլանները կատարելիս ամբողջ շարք թերութիւններ, վրիպումներ չարձանագրենք: Յուրաքանչյուր տարվա ընթացքում տնտեսական ու կուլտուրական զգալի խնդիրներ ելին հառնում, վորոնց լուծումը տարեկան պլաններով նախատեսված չիր լինում: Իհարկէ, նույն վոգով մի բան ել կկրկնվի

այս հնգամյա պլանի նկատմամբ, վորը չե՞ վոր նման պլանավորման առաջին փորձն է: Բայց բոլորովին անճիշտ կլինի՝ այդ պատճառներով հետաձգել նրա քննարկումն ու հաստատումը: Ընդհանրապէս հիմնականում, իր հիմնական գծերում տնտեսութեան վորոշիչ ճշգրտելի՝ ծանր ինդուստրիայի, թեթև ինդուստրիայի, գյուղատնտեսութեան դարգացման հարաբերակցութեան մեջ ճիշտ է այդ պլանը, ճիշտ է նաև սոցիալ-դասակարգային տեսակետով վորովհետև տնտեսութեան ամբողջ սիստեմի մեջ հանրաշնացված հատվածի աճման արագ տեմպն է ապահովում, և այդ վոչ թե միայն քաղաքում, այլև գյուղում:

Նա այն աստիճան մշակված է, վոր կարելի է պետք է մեր ամբողջ գործնական աշխատանքի հիմք դրանք: Փորձը, գործնականը ցույց կտան, թե վորտեղ, ինչ և ինչպէս պետք է ուղղել ու լրացնել: Պլանն ինքը այնպէս է կազմված, վոր այդ ուղղումների ու լրացումների հնարավորութիւնն է տալիս վոչ միայն ուժերի ու միջոցների վերախմբավորումով, այլև ռեզերվների հաշվին, վորոնք պլանի համապատասխան պարտադրարար ստեղծվելու լեն:

III. ԸՆԹԱՑԻԿ ՏԱՐԻՆ

Կոնֆերանսի քննութեանը դրած՝ հնգամյա պլանի նախագծի քննութեան ժամանակ չի կարելի մոռանալ, վոր ընթացիկ տնտեսական տարին հնգամյայկի առաջին տարին է, նրա ընդգրկած ժամանակաշրջանի ¹/₅-ն է: Այդ տարվա ընթացքում մեր աշխատանքն ահագին նշանակութիւն ունի այն տեսակե-

տից, թե այդ տարվա կոնյունկտուրան ինչ ազդեցութիւն կունենա հետագա տարիներէի վրա, և ինչ դնահատական կստանա հնգամյա պլանի կատարելի լինելը: Ուստի յետ կաշխատեմ ընդունելի հակիրճ բնութագրել ձեզ համար այս տարվա տնտեսական աշխատանքներէ ընթացքում դրսևորված հիմնական մոմենտները:

Այժմ մեր առաջ դրված և կուսակցութեան կենտրոնական Կոմիտեյի վորոշումներէ մեջ շեշտված ամենից ավելի սուր և ակտուալ հարցը գյուղատնտեսութեան բարձրացումն աշխատելու ու ժողովրդական հերթից հանվի ժողովրդական տնտեսութեան հիմնական ճշգրտելի՝ արդյունաբերութեան և գյուղատնտեսութեան զարգացման տարաբաժանման նկատված սպառնալիքը: Մեզ յեկակեալ յեղիլ և եւ այն, ինչ արդյունաբերութեանն աշխատեալ եւ պետք է գյուղատնտեսութեանից ավելի արագ զարգանա, վորովհետեւ արդյունաբերութեան ու գյուղատնտեսութեան զարգացման տեմպերի հակառակ հարաբերակցութեանը կնշանակել յերկրի վոչ թե ինդուստրիացում, այլ ագրարիզացիա: Գործի ելութիւններ վոչ թե այն է, թե գյուղատնտեսութեանը զարգացման տեմպով արդյունաբերութեանից առհասարակ յետ է մնում, այլ այն, ինչ այժմ հետաձգւածութեանը չափազանց շատ է: Գյուղատնտեսութեանն սկսել է իր զարգացումով այնքան յետ մնալ, ինչ որ դրանով հենց արդյունաբերութեան զարգացմանն է սպառնալիք ստեղծվում: Պետական խոշոր արդյունաբերութեանը վերականգնման շրջանից վերականգնվուման շրջանին անցնելուց հետո եւ տարի տարու վրա արտադրու-

ման զարգացման շատ լավ տեմպ է ցույց տալիս՝ ամեն տարի մոտ 20 տոկ: Այս շատ լավ է: Իսկ գյուղատնտեսութեան բովանդակ արտադրանքը (առանց ձկնորսութեան, վորսի և լեռնային տնտեսութեան) վերջին տարիներում, Պետականի տվյալներէ համաձայն այսպես էր աճում.

Նախընթաց տարվա
վո՛ր տնկումով

1926—27 թ. + 5,4
1927—28 թ. — 1,1
1928—29 թ. (յենթադրաբար) + 4,4*)

Այդ աճումն զգալի չափով տեխնիկական կուլտուրաների հաշվին էր լինում: Ներկայումս տեխնիկական կուլտուրաների ցանքսի տարածութեանը մինչպատերազմյան տարածութեանից $1\frac{1}{2}$ անգամ մեծ է, չնայած ինչ վոր վաղաթելի ու շաքարի ճակնդեղի պես կուլտուրաների բովանդակ բերքը մինչպատերազմյան չափերին դեռ չի հասել: Տեխնիկական կուլտուրաների նման աճումը շատ դրական փաստ է: Մենք աշխատեալ եւ պետք է տեխնիկական կուլտուրաների ու ժողովրդական զարգացման քաղաքականութեան վարենք, բայց միաժամանակ ավելի շատ ուշադրութեան դարձնենք հատիկային բաղաչին, ինչի քայքայումն ու անկումն անխուսափելիորեն կհարվածի տեխնիկական կուլտուրաներին, ամբողջ գյուղատնտեսութեանը և ընդհանրապես ժողովրդական տնտեսութեանը: Իսկ հատիկային կուլտուրաների արտադրութեանը մեղա-

*) Տե՛ս՝ ԽԼ 1928—29 թ., էջ 398—399:

նում ավելի վատ դրության է, քան տեխնիկական կուլտուրաներինը: Հատիկային տնտեսության կացության ամենակարևոր ցուցիչը հատիկային ցանքսերի տարածության շարժումն է: Յեթե հատիկային կուլտուրաների ցանքսերի տարածության միջկատու ընդմիջյան չափերն ընդունենք 100, ապա նրանք կազմում ելին՝

1926—27 թ.	92,9
1927—28 »	94,6
1928—29 »	92,2*)

Հատիկային կուլտուրաների ցանքսերի տարածությունից բնակչության մի շնչին այժմ ընկնում է մինչև պատերազմյանի միայն 83,8 տոկոսը: Դրա համապատասխան էլ պատկեր ունի հացահատիկների բովանդակ բերքը:

Հացահատիկների բովանդակ բերք (միլ. տոններով)

1913 թ.	96,6**)
1925—26 թ.	74,5
1926—27 »	78,3
1927—28 »	73,6
1928—29 »	73,3 ***)

*) Տես՝ ԿԱ 1928—29 թ., էջ 412—413:

**) 1913 թվի համար վերցրած է իրական բերքը: Յեթե այդ թվի միջին բերքն ստանալու համար ուղղումներ անենք, ապա 1913 թ. բերքը հավասար կլինի 81,6 միլ. տոննի: Տես՝ ԿԱ 1928—29 թ., էջ 408—409:

***) Կենսավիճակի վերջին տվյալների համաձայն:

Պարենավորման հիմնական կուլտուրաների՝ տարեկանի և ցորենի արտադրությունը հետևյալ տվյալներով է բնորոշվում.—

Տարեկանի յեվ ցորենի ցանքսերի տարածությունը
յ ե վ բ ե ր ք .

Տարեկան	Ց ո ր Ե ն			
	Ցանքսերի տարածութ. (միլ. հեկտ.)	Բ ե ր ք (միլ. տոններով)	Ցանքսերի տարածութ. (միլ. հեկտ.)	Բ ե ր ք (միլ. տոններով)
1925—26	29,2	23,0	25,5	21,2
1926—27	28,8	23,9	29,9	24,8
Նախընթաց տարվա վր տոկոսով է փոխվել	-1,4	+3,9	+17,2	+18,0
1927—28	28,4	24,4	32,0	21,1
Նախընթաց տարվա վր տոկոսով է փոխվել	-1,4	+1,6	+7,0	-15,0
1928—29 (յենթադր.)	26,1	19,6	28,4	19,9
Նախընթաց տարվա վր տոկոսով է փոխվել	-8,1	-19,7	-11,3	-5,3

Այս է պարենավորման հացահատիկային կուլտուրաների դրությունը: Սրանով վորոշվում էն մի

շարք յերևութներ, վորոնց մեղնից չուրաքանչյուրը բավականաչափ ծանոթ է:

Գլուղատնտեսութեան և հատկապես նրա հացահատիկային ճյուղերի մեջ ստեղծված դրութիւնը մեզ ստիպել է այս տարի ամբողջ ուժով ծանրանալ ցանքսերն ընդլայնելու վրա:

Սակայն սերմանման աշնային կամպանիան այն հաջողութիւնները չբերեց, վորոնց հուսացել էինք. աշնացանի ծրագրված ընդլայնման փոխարեն ամբողջ Միութեան մեջ մոտ 30 տոկ. ընդհանուր կըրճատում յեղավ, վոր մասամբ կապված է կլիմայական անբարեհաջող պայմանների հետ: Պետք է նկատի ունենալ, վոր աշնային ամենից ավելի բնորոշ կուլտուրաներ են պարենավորման կուլտուրաները (տարեկանն ու ցորենը), վորոնք հենց ամենից ավելի թույլ տեղն են մեր հացա-խարային բալանսի մեջ: Կուսակցութեան ներկա համամիութենական կոնֆերանս չեկած բոլոր ընկերները պետք է պարզ հասկանան, թե այդ փաստերի լուսի մեջ ինչ բացառիկ նշանակութիւն է ստանում գարնացանի կամպանիան: Աշնացանի պակասը ծածկելու և ցանքսի տարածութիւններն (7 տոկոսով) ընդլայնելու կոնտրոլ թվերի պլանն իրականացնելու համար անհրաժեշտ է գարնացանը 7-ից շատ ավելի տոկոսով ընդլայնել: Այժմայն պարագաներում մեզ համար մեծ պլլուս կլինի թե չքավորա-միջակ անհատական տնտեսութիւնների մասսայում և թե իրենց նշանակութեամբ աճող կուլտնտեսութիւններում ու խորհրտնտեսութիւններում ցանքսերի տարածութիւններն ընդլայնելու և բերքատուութիւնը շատացնելու գործում մեր նվաճած

յուրաքանչյուր տոկոսը: Այստեղ ներկա յեղողների մեծամասնութիւնը ծանոթ է, ըստ գործի դրութեան տեղերում, բնակչութեանը հաց հաշթայթելու հարցին: Հացամթերումներն այս տարի անցյալ տարվանից ավելի վատ են գնում, վոր կապ ունի թե հացահատիկների բովանդակ բերքի վորոշ ընդհանուր իջման հետ, մինչդեռ բնակչութիւնն աճել է, և թե բերքի աշխարհագրական անբարեհաջող դասավորման և նրա մի մասի կորստի հետ տափաստանային Ուկրաինայի և Հյուսիսային Կովկասի միջանի ռաւոններում: Այստեղից ել՝ հացահաշթայթման լարվածութիւնը:

Այժմայն հացային դժվարութիւնների մասին կարելի է գաղափար կազմել այն պատակտումով, վոր հացի շուկայում առաջ է չեկել ազատ և մթերման գների միջև: Հացի շուկայի այդպիսի դրութեանը ուղեկցում է չարաշահութիւնը, վորը իր հերթին բացասական ազդեցութիւն է ունենում հացամթերումների վրա: Այդ պատճառով հացամթերման ամենագլխավոր ռաւոններում հաց թաղցնող գլուղական կուլակային շերտերի վրա ազդելու հասարակական մեթոդներին դիմեցին: Հացի համար ստեղծված ներկա դրութիւնը մեզ ստիպեց հացի գնման քարտեր մշտցընել: Հացի պակասը չարաշահութեան համար հող ստեղծեց վոչ միայն գլուղում, այլև քաղաքում: Առաջին հերթին քաղաքային խոշոր կենտրոններին սպասարկող հաշթայթման պլանը, քաղաքներում հացի անսահմանափակ վաճառքը չեր կարող չարաշահութեան հետագա աճման աղբյուր չդառնալ: Մոսկվայի ու Լենինգրադի պես կենտրոններն սկսեցին այդ չարաշահութեան կենտրոններ դառնալ առաջին հերթին

ի վնաս բանվոր դասակարգի։ Ուստի հացի ծախսման տնտեսման, չարաշահության դեմ պայքարելու և բանվոր դասակարգի ու գյուղի չքավոր շերտերի շահերն ապահովելու նպատակով մենք այսպես ասած գնման գործունեությունն անցանք, վորոնք, իհարկե, չեն կարող ինչ-վոր բարիք համարվել։ Ստեղծված դրության մեջ նրանք չարիքներից փոքրագույնն են։

Պարենավորման հարցի սրությունը չի կարող չանդրադառնալ նաև մեր տնտեսության այլ կողմերի վրա, չեթե մենք չկարողանանք լիկվիդացիայի յենթարկել այն։

Հնգամյակի առաջին տարվա՝ այս տարվա տընտեսական պլանի իրադրածման ընթացքում յերկրորդ հանգամանքը, վորի վրա պետք է հատուկ ուշադրություն դարձնել, գնեթի շարժման բարձրացման տենդենցն է։ Այդ տենդենցը լիկվիդացիայի յենթարկելու համար պետք է վճռական միջոցներ ձեռք առնվին։

Այս տարի դրական ահագին փաստ է արդյունաբերության բովանդակ արտադրանքի շատ բարձր՝ մոտ 20% աճումը և արդյունաբերության՝ անցյալ տարիների համեմատությամբ՝ ավելի հաջող պատրաստվածությունը ուժեղ աճած կապիտալ աշխատանքների համար և դրանց հաջող կատարումը։

Արդյունաբերության զարգացման մեջ թերությունն է արդյունաբերական արտադրանքի ինքնարժեքի մասին առաջադրության վոչ լրիվ կատարումը։ Ինքնարժեքի իջեցման յոթտոկոսային առաջադրության դիմաց մինչև այժմ 20% է միայն իջեցրած։ Սա բավարար հաջողություն չէ։ Առաջադրած 17 տոկոսի դիմաց աշխատանքի արտադրողականությունը 10 տոկոս է բարձրացել։

Բյուջեի յեկամտային մասն է հաջող դրության։ Յեկամուտների գանձումն առաջին կիսամյակում տարեկան պլանի 48,6 տոկոսն էր կազմում, վոր անցյալ տարվա համապատասխան ժամանակաշրջանի կատարման տոկոսից մի քիչ բարձր է։

Բայց և այնպես մենք բյուջեի մեծ լարում ենք զգում։ Այդ լարման վրա իր ազդեցությունն է արել արդյունաբերության ինքնարժեքի իջեցման անբավարար տեմպը։ Լիովին հասկանալի չէ, վոր չեթե ինքնարժեքը ծրագրածից ավելի փոքր չափով իջնի, չեթե ներքին կուտակումը, վոր ինքնարժեքի իջեցման ալդ չափի վրա չեր հիմնվում, ավելի փոքր է դուրս գալիս, իսկ աշխատատեքների ծավալը նախկին չափի չէ մնում, ապա անխուսափելիորեն մեծանում է բյուջետային հատկացումներին ու վարկային սխտեմին ուժ տալը։ Բյուջետային լարումը մեղմելու համար մենք բարձրացրինք ողու և վոգելից խմիչքների բաժը։ Նույնիսկ տրանսպորտից վերցրինք կամ, ավելի ճիշտ, վերցնում ենք ոգուտոր, վոր միջանի տասնյակ միլիոն ուղբլու չէ հասնում։ Մեր տրանսպորտայինները դրան խիստ ընդդիմանում են, բայց և այնպես անհրաժեշտ է ալդ անել։ Բացի ալդ՝ մենք վորոշում ենք ընդունել արդյունաբերության ու տրանսպորտի ռեսուրսները մոբիլիզացիայի չենթարկելու մասին, և դրանից ալս տարի կստացվի 250 միլիոն ուրբլի։ Այստեղ նկատի ունենք տրանսպորտի և արդյունաբերության մեջ կուտակված և «մեռած կապիտալ» դարձած նյութերի ու կիսաֆարրիկատների ավելորդների ռեալիզացիան։ Այսպիսի դրությունը վորոշիչ յեղավ նաև տեղական ու հանրապետական բյուջեներին ուժ տալու համար։

Ահա, ընկերներ, թույլ կողմերը, ամենից ավելի սուր անկյունները, վորոնցով բնորոշվում ե հնգամյա պլանի կատարման առաջին տարում մեր տնտեսական ղրությունը:

Ընդհանրապես և ամբողջութեամբ առած, հնգամյակի առաջին տարվա պլանն այս դժվարություններով հանդերձ կարող ե և պետք ե կատարվի:

Նրա կատարումը թեպետ զգալի դժվարությունների չեղեմ առնում, բայց մինչև այժմ հիմնականում հաջող ե գնացել այն ամեն բանում, ինչ վերաբերում ե մեր տնտեսական շինարարության վրձնական գործոնին՝ արդյունաբերությանը. նույնպես ել հաջող են անցել տրանսպորտի աշխատանքը և պետական բյուջեյի կատարումը:

Ներկայիս տնտեսական ղրության՝ հացի պահասի հետ կապված թույլ կողմերի զգալի մասը կվերանա, չեթե հաջողի լավ անցկացնել սերմանման գարնացանի կամպանիան և զբաղվել յեկող տարվա համար կանխորոշել յերկրի հացի հայթայթման բարելավումը: Բայց պետք ե պարզ տեսնել, վոր գյուղատնտեսության նկատմամբ մեր խնդիրը չի սահմանափակվում միմիայն այս տարվա գարնացանի կամպանիայի ժամանակ ցանքսերի տարածություններն ընդարձակելով, այլ նա, այդ խնդիրը, շատ ավելի լայնածավալ ե: Հնգամյա պլանը նախատեսում ե այդ խնդրի սխտիմատիկ, տարեցտարի լուծումը և նրանից ե յեկնում, վոր հնգամյակի յերկրորդ կեսում մենք պարենավորման գնով վոչ միայն կապահովենք յերկրի ներքին շահերը, այլ հացն զգալի տեղ կզբաղի մեր արտահանման մեջ: Ինչպես այս տարվա դժվար-

ությունները ցույց են տալիս, պետք ե հատուկ ուշադրություն դարձվի հնգամյա պլանի այս մասի իրականացմանը, վոր, իհարկե, կապված ե հնգամյա ամբողջ պլանի հետ և, մասնավորապես, ծանր ինդուստրիայի, գյուղատնտեսական մեքենաշինության և քիմիական արդյունաբերության զարգացմանն ե հենվում:

IV. ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՁԱԿԱՆ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Ընկերներ, ռեզլամենտով ինձ տված 45 բուպե ժամանակը լրացավ, ուստի չես իմ կարծիքով. շատ լուրջ մի հարց միայն կշռափեմ, վոր ամենամեծավոր կապ ունի հնգամյա պլանի հաջող կատարման հետ: Յերբ չես հնգամյա պլանի թե ուսուցանական հատածին և թե տնտեսական աշխատանքի զանազան ճյուղերին վերաբերող նյութերն ելի կարդում, մտածում ելի այն մասին, թե՞ ճիշտ կլինի արդյոք, չեթե այդ հնգամյա պլանը մենք անցկացնենք կազմակերպության նույն սխտիմի ոգնութեամբ և աշխատանքի մինչև այժմ գոյություն ունեցած մեթոդներով: Ինձ թվում ե, վոր այդ դժվար թե ճիշտ լիներ: Յերկու խոշորագույն փաստ—հնգամյա պլանի կազմումը և շրջանացման ավարտը—չեն կարող թե մեր կազմակերպչական սխտիմի և թե աշխատանքի մեր մեթոդները վրա չանդրադառնալ: Մինչև այժմ տեղական մարմինները հաճախ իրավացիորեն գանգատվում ելին տնտեսության կառավարման չափազանց կենտրոնացված լինելու մասին, չերբ յերբեմն նույնիսկ հանրապետական կամ այլ մարմինների սահմանադրական ի-

բավունքներն ելին շոշափվում: Մենք մինչև այժմ իսկապես մեղանշում ելինք նրանով, վոր 140 միլիոն մարդուց ավելի բնակչութուն և ահագին հողամաս ունեցող հսկայական պետութեան մեջ վարչական-ուպերատիվ աշխատանքը կենտրոնացնում ելինք «աշտարակում», կենտրոնական սակավաթիվ մարմինների ձեռքում: Այդ մարմինների ղեկավարների փոքր թիվը ձգտում եր իր ձեռքը հավաքել վարչական-ուպերատիվ բնույթի բազմաքանակ աշխատանք: Ինձ թվում ե, վոր հնգամյա պլանը հաստատելուց և մարզային մարմիններ ստեղծելուց հետո կարելի կլինի մեծ փոփոխութուններ մտցնել տնտեսութեան կառավարման սխեմայի մեջ: Ուպերատիվ աշխատանքի բնագավառում ցենտրալիզմը չափազանց աճել ե այն պատճառով, վոր տեղական կազմակերպությունները, աշխատանքների հեռանկարային պլան չունենալով, բնականաբար միջոցները կարող ելին այնպիսի աշխատանքների վրա ծախսել, վորոնք ամբողջ տնտեսութեան ընդհանուր շահերի տեսակետից առաջնահերթ չեն: Յես կարող եմ ձեզ համար բազմաթիվ որինակներ բերել, վոր բանն իսկապես վոր այդպիսի եր: Այդպիսի դեպքեր նույնիսկ Մոսկվայում են հայտնի, որինակ՝ Մոսկվայում կաշեգործարան կառուցելը, մինչդեռ ուրիշ ռայոններում յեղած կաշեգործարանները հումքի պակասութեան պատճառով չեյին կարողանում լիովին բեռնավորվել: Յեվ կամ այնպիսի որինակներ, յիւր քիչ ե միում ամեն մի քաղաք ձգտի իր կարուձևի ֆաբրիկան ունենալու: Այդ բոլորն, անշուշտ, միջոցներ ծախսել են պահանջում, վորոնք պետք ե համապետական տեսակետով շինարարութեան

ավելի կարևոր առարկաների վրա դառնային: Այժմ մենք մանրագնին մշակած հնգամյա պլան ունենք, բավականաչափ սպառիչ ցուցմունքներով, թե վորտեղ, յերբ և ինչ պետք ե շինել: Այդ հնարավորութուն ե տալիս թուլացնելու ուպերատիվ ղեկավարութեան կենտրոնացումը և ուժեղացնելու հնգամյա պլանով նախատեսված աշխատանքների կատարման գործում տեղական մարմինների իրավունքները: Պլանային ղեկավարութունը և ընդհանուր կարգավորումը պետք ե կենտրոնում մնա, պետք ե բարելավվի և ուժեղացվի, ուպերատիվ աշխատանքն զգալի չափով պետք ե տեղերին հանձնվի:

Հնգամյա պլանը նյութական ահագին արժեքների հսկայական տեղաշարժում ե կանխատեսում: Նա սոցիալ-դասակարգային տեսակետով խոշոր առաջընթացութուններ ե ծրագրում, վոր սոցիալիստական տարրերի հսկայական ուժեղացմամբ են արտահայտվում. նա թե քաղաքում և թե գյուղում մեր վողջ տնտեսութեան տեխնիկական վերակազմավորման բնագավառում հեղափոխական հսկայական պրոցեսս ե նշանակում: Ինձ թվում ե, վոր սխալ կլինե՝ մտածել, թե այդ ամբողջ աշխատանքը կարելի կլինի կատարել, յեթե մինչև այժմ ստեղծվող ապարարտը մնա նույն կացութեամբ և նույն մեթոդներով աշխատել, ինչով վոր առաջ եր աշխատում:

* * *

Թույլ տվեք սրանով վերջացնել իմ հաղորդանքը, վորին յես աշխատում եյի ժողովրդական տնտեսութեան զարգացման հնգամյա պլանի հարցի ներա-

ծության բնույթ տալ: Հնգամյա պլանի իւր մասին ձեզ կզեկուցեն ըը. կրթիժանովսկին և կուլթիշեր: Յեզ-
րափակելով յես նուէն միտքը կշիշտեմ, վորով իմ հա-
ղորդանքն սկսեցի: Հավատացած եմ, վոր հնգամյա
պլանը վոչ միայն անտեսական աշխատանքի, այլ ընդ-
հանրապես կուսակցության ամբողջ աշխատանքի հա-
մար հսկայական լիցք ե տալիս: Այդ պլանը լիովին
իրագործելի չե այն ուժերը գորահավաքելու հնարա-
վորության տեսակետից, վորոնք հարկավոր են նրա
կատարման համար. և վորոնք մենք կարող ենք յեր-
կրի ներսում գտնել: Նա իրագործելի չե նուէնպես
բոլոր ուրիշ կողմերով, յեթե միայն ճիգ ու ջանքի
հսկայական լարում լինի, և ամենալայն հավաքի յեն-
թարկվին պրոլետարիատի ուժերը, տեխնիկական կադ-
րերը և խորհրդային ամբողջ ինտելլիգենցիան, հա-
վաքի յենթարկվին գյուղացիության չքավորա-միջակ
մասսաները, պրոլետարիատի զեկավարութեամբ հա-
մախմբվին կուլակի դեմ պայքարելու համար:

Մեր շինարարութեանն ամբողջ ժամանակ գնա-
ցել և գնում ե դասակարգային պայքարի պայմանե-
րում, վորը տվչալ փուլում սուր ձեեր ե ընդունում:
Հնգամյա պլանը պրոլետարիատի մեծ գրոհի պլանն ե
քաղաքի ու գյուղի բուրժուական դասակարգերի մնա-
ցորդների վրա: Միաժամանակ նա գյուղացիական չքա-
վորա-միջակ անտեսութեանները կոռպերացման ու
կոլլեկտիվացման միջոցով իսկապես սոցիալիստորեն
ու լայնորեն վերաշինել սկսելու պլանն ե: Հնգամյա
պլանի մեջ ամփոփված նյութալի ու կազմակերպ-
չական նախադրյալներն այն հեռանկարներն են, վոր
այս պլանը բաց ե անում բանվոր ու գյուղացի մաս-

սաների առաջ. այդ ամենը պետք ե բանվորներին ու
գյուղացիներին սոցիալիստական շինարարութեան ճա-
նապարհին հանդիպող դժվարութեանների դեմ կռիւ-
լու համար կազմակերպելու կարեւորագուէն գործոն լի-
նի: Միաժամանակ դա պետք ե այդ դժվարութեան-
ների հանդեպ բանվոր դասակարգի և կուսակցութեան
շարքերը սողոսկող նյարդային և նուէնիսկ խուճապա-
լին տրամադրութեանները վոչնչացնի: Հնգամյա պլա-
նը, վոր մեր կուսակցութեան նախորդ փայլուն աշ-
խատանքի արդունքն ե, խորհուրդների հանրապե-
տութեան և բանվոր դասակարգի՝ սոցիալիստական
հասարակութեան համար մղած պայքարի զարգացման
լայն հեռանկարն ե գծում և պետք ե բազա դառնա
կուսակցութեան և բանվոր դասակարգի բոլոր ուժերը
նոր, անդասակարգ, սոցիալիստական հասարակու-
թեան կառուցելու ճանապարհին համախմբելու հա-
մար:

Գ. Մ. ԿՐԺԻԺԱՆՈՎԱԿՈՒ ԶԵԿՈՒՅՈՒՄԸ

Ընկերներ, ամենախորին պատասխանատվութեան զգացմունք համակեց մեզ, պլանային աշխատավորներին, յերբ վերջացնում եյինք հեռանկարային հընգամյա պլանի աշխատանքները, վոչ թե մեկ տարվա, այլ մի ամբողջ շարք տարիների աշխատանքների հանրագումարներն եյինք հանում: Ընկերներ, բոլորովին առանձնահատուկ հանգամանքներ են դրա պատճառը:

Յեկող հնգամյակն անցած հնգամյակից սուր տարբերութիւն ունի:

Դա մեր Միութեան կյանքում վճռական բեկումն է:

Ակամա հիշվում եւ այն ժամանակը, յերբ առաջին անգամ, Հոկտեմբերյան հեղափոխութեան շրջանը խաղաղ շրջանից դատող սահմանում, ինձ վիճակվեց յեւրոյթ ունենալ ելի հեռանկարային պլանով, ելեկտրիֆիկացիայի հայտնի պլանով:

Այն ժամանակ նույնպէս սուր հակադրութիւն կար այդ պլանի շինարարական գծերի, թե ինձ և թե այդ պլանի վրա աշխատող ամբողջ խմբակին համակողմ ամենախորին համոզմունքի և այն միջավայրի միջև, վորի մեջ գտնվում եր հետպատերազմյան ավերմունքի վերջին աստիճաններին հասած յերկիրը: Դուք գիտեք, թե ինչպէս ընդունվեց այդ զեկուցումը, ինչպէս այն յերևակայական պլան անվանեցին, ինչպէս ելեկտրիֆիկացիան ելեկտրոֆիկցիա դարձրին: Յես

կարծում եմ, վոր միայն կուսակցութեան ոժանդակութիւնը, այդ կուսակցութեան հանճարեղ ղեկավարի հսկայական ոժանդակութիւնն ոգնեցին բեկելու այդ պիսի արամադրութիւնը, ոգնեցին, հակառակ այն ավերվածութեան, վոր դեռևս մի շարք տարիների ընթացքում պետք ե կախված լիներ մեր գլխին, ոգնեցին այդ պլանը հզորապէս կենսագործելու:

Ընկերներ, դուք գիտեք, վոր թեպէտ մենք դեռևս չենք ավարտել մեր Միութեան ելեկտրիֆիկացիայի աշխատանքը, բայց և այնպէս վոչ մի կասկած չկա, վոր այդ հեռանկարային առաջին պլանի նախատեսած ժամկետներին, ընդամենը մի քանի տարի հետո, մենք վոչ միայն կիրականացնենք նրա նախատեսմանումները, այլև շինարարութիւնն ավելի հեռուն և ավելի խորը կտանենք:

Հենց այդպէս ել այժմ, ընկերներ: Նոր դարաշրջանի սահմանին, այն սահմանորոշ գծում, յերբ մենք մեր տնտեսութեան վերականգնման այնպիսի մակարդակ ենք անցիլ, վորն արդեն զգալիորեն գերազանցել ե մինչպատերազմյան մակարդակին, մեր առաջ բոլորովին առանձնահատուկ խնդիրներ են բացվում: Նրանց առանձնահատկութիւնը նրանումն ե, վոր մենք այժմ վորակապէս բոլորովին այլ նպատակներ ենք դնում: Քան այն ժամանակ, յերբ մենք անցյալ հնգամյակում կարգի եյինք զգում այդ տնտեսութիւնը՝ միայն մի բան աչքի առաջ ունենալով—ընդհանուր-քաղաքական մակարդակը վորքան կարելի յեշուտ բարձրացնել այնքան, վոր տնտեսական ամբողջ մեքենան վորք ինչ սահուն բանի: Դուք գիտեք, վոր այդ անցյալ ժամանակաշրջանը միայն պայմանաբար կարելի չե վերա-

կանգնման շրջան անվանել, վոր մենք այդ վերականգնման շրջանի ընթացքից համոզվեցինք, վոր տընտեսութեան նախկին կազմակերպութիւնը չի բավարարում պրոլետարիատի դիկտատուրայի իշխանութեան տակ առաջադիմող յերկրի նոր պահանջներին: Սակայն վերականգնման շրջանի վերջին տարիներին միայն հատուկ պարզութեամբ հայտնի յեղալ, վոր վերականգնմամբ մեզ կարիքները մեր առաջ կանգնած են իբրև կյանքի ու մահու որոնք: Յեթե մենք ասում ենք, թե պետք է հասնենք և առաջ անցնենք կապիտալիստական չերկրներից, ապա պարզ է բոլորովին, վոր առաջ անցնել կարող ենք միայն մի ինչ վոր առանձնահատուկ ուղիով, միայն ինչ-վոր առանձնահատուկ միջոցներով, վորովհետև մեզ շրջապատող այդ յերկրներն ուրիշ միջոցներով մեզ համասար լինելով, մեզնից ավելի զորեղ են զինված անցյալի ժառանգութիւնով, և չթե մենք գնայինք նույն ճանապարհով, ինչով վոր նրանք են գնում, անհույս կլինենք բանը: Դուք գիտեք, վոր «հասնել և առաջ անցնել» բանաձևն ըստ գործի ելութեան յերկու աշխարհի պայքարի բանաձևն է. այդ աշխարհներից մեկն ասում է ինչ աշխարհին՝ ճամպից յեւ, զալիս եմ վրադ և տեղդ եմ բռնելու, իսկ հին աշխարհը համոզված է, վոր տակավին ամեն բան չի կորել, և մեր գրոհին գուցահեռ մեզ կատաղի դիմադրութիւն է ցույց տալու: Ընկերներ, գուցե դուք գիտեք, վոր շատ ժամանակ չի անցել, ինչպես հատուկ գրքուկով վերականգնման շրջանի տառ տարվա հանրագումարներն ելի տալիս: Յեւ մի շարք փաստերով և տվյալներով ցույց տվի, վոր վերականգնման շրջանին կհաջորդի վերա-

կազմավորման շրջանը, վոր մենք սոցիալիստական նոր գրոհի նախորեն ենք ապրում: Մեր շինարարութեան պրոցեսն անընդհատ բեկման, անընդհատ պայքարի, տնտեսութիւնը կառուցվող սոցիալիզմի կարիքներին անընդհատ հարմարեցնելու պրոցեսն է: Այդպիսի շինարարութիւնն անխուսափելիորեն պայքարի պրոցեսն է կատարվում, և յեթե, ընկերներ, այս պահուն դուք լսում եք, թե այդ աշխատանքների մատչարն հազարն է, թե մենք այդ քանակական առաջադրութիւններն իրականացնելիս նույնիսկ և արտաքուստ անցնում ենք առաջավոր ինդուստրիալ պետութիւնների կարգը, այնուամենայնիվ գլխավորն այն է, վոր, ասենք, մենք անցյալ հնգամյակում այն է, վոր, ասենք, մենք անցյալ հնգամյակում կապիտալ շինարարութեան մեջ դրել ենք 25 միլիարդ, իսկ այժմ ծրագրում ենք 64 միլիարդ, — գլխավորն այն է, վոր յեթե մենք այդ 64 միլիարդն իսկապես ծախսենք սոցիալիստական վերակառուցման այդ ծրագրի գծով, դրանով ամբողջ աշխարհին կապացուցենք այդ կառուցվող սոցիալիստական սխտեմի գերազանց լինելը: Վոչ տեսականում, այլ իրականութեան մեջ կիրառեցնենք ստեղծագործութեան այնպիսի պրոլետարական ցուցադրումը, վորին այլ մեկնութիւն տալ չի կարելի, վորը վորեւ խոսքերից ավելի լավ հենց գործով կվկայի, թե Լենինի մտքերն ուր են տանում աշխարհի աշխատավորներին: Ահա թե ինչու, ընկերներ, մենք այս պլանն անվանում ենք մեծ աշխատանքների պլան, հա թե ինչու մենք չերկրին կոչ ենք անում բոլոր ուժերը գորահավաքել այս պլանն իրացնելու համար, հա թե ինչու մենք նրան պատմական այդքան մեծ նշանակութիւն ենք տալիս:

Յերբ մենք մոտեցանք անցյալի շինարարական ծրագրի հանրագումարներին, սոցիալիստական նոր գրոհի անհրաժեշտութիւնը նրանով եր բացատրւում, վոր իսկույն յերևան յեկավ հին, հենց նոր վերականգնած տնտեսական առաջադրութեան չհարմարեցրած լինելը նոր պահանջներին: Դուք գիտեք, վոր 1927/28 թ. Ժողովրդական յեկամուտը 1913 թվի մակարդակին գերազանցում եր, կոպիտ ասած՝ 160%-ով: Բայց հենց յերկու գիծ—սե մետաղի գիծը և հատիկային արտադրանքի գիծը—շատ ու շատ ցած եյին 1913 թվի այդ մակարդակից:

Սա ինչի՞ մասին ե խոսում: Խոսում ե այն մասին, վոր ինչպիս արդունաբերութեան շինարարութեան բնագավառում, այնպես ել գյուղատնտեսութեան շինարարութեան բնագավառում հին ռեւսերը պետքական չեն: Ընկերներ, չե՞ վոր դուք գիտեք, վոր մինչպատերազմյան Ռուսաստանը հենց մետաղի գծով հատկապես հետամնաց յերկիր եր, և այդ պատահական բան չեր: Դուք գիտեք, վոր նա ոտարբերկրյա կապիտալի ձեռքերում եր գտնվում, վոր հենց այդ հետամնացութեանն ոտարբերկրյա կապիտալին ոգնում եր նրան շահագործման շղթաներում պահելու: Դյուղատնտեսութեան բանն ել չեր կարող ուրիշ կերպ լինել: Տարերքից կախված գյուղատնտեսութեանը գյուղատնտեսական մանր և մանրագույն տիպին եր հասցրած, իսկ դուք գիտեք, վոր այն հասարակութեան մեջ, վորտեղ դասակարգերի հակամարտութիւն կա, գյուղացիական տարերքի հենց այդ կոտորակումը նրան ճորտական խղճալի գոյութեան եր մատնում: Հենց այդ յերկու ուղղութիւնների մեջ եր գտնվում հին պետական մեխանիզմի

յուրահատուկ շարժեր կատարելու գաղտնիքը: Յեւ այժմ, յերբ մենք հասել ենք արդեն ընդհանրապես և ամբողջութեամբ տնտեսական մինչպատերազմյան մակարդակին, այդ յերկու ուղղութիւններում պետք ե ընդհարվենք տնագլխի անհամաչափութեանների հետ: Մենք կարող ենք և պետք ե լրջմիտ վերլուծման յենթարկենք զրտնք, վորպեսզի նշենք նրանց վերացման արմատական ուղիները: Մենք պետք ե խոհուն վերլուծման յենթարկենք նաև դասակարգային ուժերի դասավորումը յերկրի մեջ, մեզ համար այնպիսի դաշնակիցներ փնտռելով, վորոնք մեզ ոգնեյին քաղաքական ճակատում անցյալի տարերքին ապապալի պլանը հզորապես հակադրելու:

Ընկերներ, տնտեսական բեկման ժամանակաշրջանում սիրտ անել պլանով յեւել հինգ տարի առաջ,— շատ դժվար գործ ե:

Մեզ վրա ընկնող պատասխանատվութեանն ամենքիդ համար պարզ ե: Մենք աշխատել ենք մեր ուժերի ներած ամեն ինչ անել, վորպեսզի այդ վոչ թե առանձին անհատներ, այլ ինչքան կարելի չե ընդարձակ կոլլեկտիվի պատասխանատվութեան լինի: Յեւ պետք ե պսել, վոր այս անգամ ձեզ բաժանված փաստաթղթերի մեջ դուք կարդում եք ամենաընդարձակ կոլլեկտիվի, վոչ միայն պլանային աշխատավորների, այլև մեր տնտեսական ամենազխալոր գերատեսչութիւնների աշխատավորների կոլլեկտիվի աշխատանքը, Դուք այստեղ ունեք նույնպես այնպիսի աշխատավորների աշխատութիւնների հանրագումարները, վորոնք գիտական մտքի ներկայացուցիչներ են վորովհետեւ այս անգամին մենք աշխատեցինք ամբողջ

մի շարք կոնֆերանսների գրավել այն ամենը, ինչ կարճ ժամկետներում կարող ելինք մեր չերկրի գիտական աշխատավորների միջից գտնել ու ժողովել: Ինձ թվում է, վոր այս աշխատանքը գիտական իմաստով բավականաչափ ամուր է կերտված: Մենք մեր տրամադրության տակ չեղած գիտական ուժերը չենք գերազնահատել: Բայց կարծում ենք, վոր իմացականության այն զենքը, վոր մենք, մարքսիստներս ունենք, մեզ թույլատրում է գիտելիքների շտեմարաններից առնել ու գործի դնել այն, ինչ չեն կարող գործի դնել շատ հմուտ մասնագետներ, բայց ուրիշ աշխարհայացքի, մտքի այլ ունակությունների աեր մարդիկ:

Յերկրի տեխնիկական վերակազմավորումը, վորի մասին առաջին հերթին հարկ եր լինում խորհել, պետք է այնպես ծրագրվեր, վորպեսզի մենք ամենքս լիովին հավատացած լինելինք, թե ոգտագործել ենք գիտական բոլոր մատչելի նվաճումները: Սակայն չկա արդյոք այստեղ վորևէ հատուկ իշխող բարձունք, վորին մենք պետք է հատուկ աչալընթյամբ հետևենք մեր պլանում: Այսպիսի բարձունքը եներգիայով աշխատավորների զինված լինելն է, եներգետիկ տնտեսությունը իր ամբողջ գանգավածով:

Դուք գիտեք, վոր կուսակցությունը սահմանել է այդ շինարարության վորոշ նշանաձողերը, դուք գիտեք, վոր կուսակցության XV համագումարը տվել է հեռանկարային հնգամյա պլանի շինարարական գլխավոր գծերի գերազանց մշակած հրահանգը: Դուք գիտեք, վոր մի ամբողջ շարք խորհրդակցություններ, գերատեսչություններ ու հիմնարկներով անցած մեր հնգամյակի քննադատության մեջ ամենից առաջ պետք եր

ուշադրություն դարձնել գործի այս կողմին:—Նրա շինարարական գիծը համապատասխանում է արդյոք մեր կուսակցական ամբողջ վորձով մշակած ցուցմունքներին և մասնավորապես նրան, ինչ վորոշել ելին կուսակցական XV համագումարը և նրան հաջորդած պլենումը: Առաջինը, ինչ պետք եր նշել այս պլանի հիմնական բոլոր գծերը ձեզ գեկուցելիս, այն է, վոր պլանն ամբողջությամբ համապատասխանում է այդ հիմնական շինարարական գծերին:

Դուք գիտեք, վոր մենք մեր տնտեսության շինարարության մեջ գնում ենք յերկրի հետագա ինդուստրիացման ուղիներով, տնտեսության հետագա հանրաչացման ուղիներով: Դուք գիտեք, վոր ինդուստրիացման բանաձևն առաջին շարքն է գուրս բերում մետաղի, վառելանյութի և հիմնական քիմիայի յուրատեսակ միասնականությունը, այն, ինչ մենք ծանր ինդուստրիա յենք անվանում: Դուք գիտեք, վոր մենք, մյուս կողմից, ինդուստրիալ զարգացման չերթը մի այնպիսի նշանով ենք գնահատման դնում, ինչպիսին մեքենայական ինդուստրիայի զարգացումն է: Հետևաբար դուք, ուսումնասիրելով և պաշտպանության տակ առնելով այս պլանը, պետք է հետևեք, թե ինչ կերպ են նրանում իրականանում ծանր ինդուստրիայի շինարարությունը, աշխատավորների մեքենայական զինմանը արվող հետագա ոգնությունը: Միքանի թիվ միայն բավական են՝ ձեր առաջ վկայելու համար, թե այդ գիծն ամրապինդ մարմնացումն է գտել: Ըստ պլանի արդյունաբերության բոլոր կապիտալ ներդրումներից ծրագրվում է 78% ծանր ինդուստրիայի և միայն 22% թեթև ինդուստրիայի համար:

Մեքենաշինությունն այնպէս ե առաջ քաշած, վոր ընդարձակ մեքենաշինությունը մոտավորապէս յեռապատկւում ե, իսկ մասնավորապէս գյուղատնտեսականը քառապատկւում:

Ընկերներ, իզուր չեր, վոր մենք 1920 թվին յերկրի տեսնիկական բարենորոգման, նրան տեսնիկական նոր բաղայի վրա դնելու մասին խոսում էինք ինչպէս ելեկտրիֆիկացիայի պլանի մասին: Հետապտերադմյան տեսնիկայի հետագա վերլուծումը ցույց ե տալիս, վոր XX դարում մեքենաների տիրապետությունն ինքը նրանով ե աչքի ընկնում, վոր մեքենայի մեջ ես մենք նորից սկսեցինք գնահատել նրա այն մասը, վորը շարժում ե ծնում, մեքենան՝ իբրեւ մեքենա շարժիչ: Այժմ վոչվոք չի վիճում այն մասին, թե համաշխարհային քաղաքականությունը արտացոլումն ե բնության այնպիսի ռեսսուրսներին տիրելու պայքարի, վորոնք եներգետիկ ռեսսուրսներ են: Ելեկտրիֆիկացիան եներգետիկայի միայն մի ողակն ե, նրա ամենից ավելի կատարչալ ողակը: Այն հանգամանքը, վոր ելեկտրական տնտեսությունն ե գալիո փոխարինելու շոգե-եկեկտրական տնտեսությանը, մեր, աչքի առաջ ավելի ու ավելի պարզայն ե հաստատում, ինչ գիտական սոցիալիզմի առաջին ուսուցիչներից մեկը՝ Ֆ. Ենգելսը դեռեա 80-ական թվերին նշել եր: Նոր եներգետիկայի վերելքը, հսկայական մեքենաների, 200—300 ձիու ուժի զորություն ունեցող շարժիչների ստեղծումը, վորոնք ըստ գործի ելության յերկաթի ու պողպատի մեջ ամբողջ տարիք են մարմնացնում, — ահա տնտեսության հենց այդ ողակն ե վճռող հանդիսանում, վորովհետեւ հենց այդ ուղղությամբ են

հասունանում նյութական այն ուժերը, վորոնց սուր ծայրը կապիտալիստական կարգի դեմ ե ուղղված: Դեռեա Ենգելսը նշել ե այն հանգամանքը, վոր ելեկտրոններգիան իր հարցուրավոր վերստերի հաղորդումներով՝ կվոչնչացնի տեղական կապերը, վերջ կտա քաղաքի ու գյուղի հակադրությանը: Այդ հիմունքով նյութական արտադրանքն այնպէս կբարձրանա, վոր արտադրության միջոցների նախկին մասնավոր սեփականատիրությունը բացարձակ անհեթեթություն կդառնա: Յեւ ահա այն հանգամանքը, վոր նոր եներգետիկայի այդ ուժերն ուղղված են կապիտալիստական հասարակության դեմ, այնտեղն ե հասցնում, վոր կապիտալիստական Արեւմուտքում պլանային ելեկտրիֆիկացիա չի կարող կատարվել, ուստի ե դա այն իշխող բարձունքն ե, վորի մարմնավորումը մեր տնտեսության մեջ մեղ անհամեմատ առավելություններ ե տալիս:

Ահա թե ինչու հնգամյա պլանը ծավալելիս ծանր ինդուստրիայի բարձրացման, մեքենաների արտադրության բարձրացման կողքին պետք ե հատկապէս հետեւել, թե եներգետիկ ճակատում, ելեկտրիֆիկացիայի պլանի իրացման մեջ մենք ինչչափով առաջ կերթանք: Այստեղ «հասնելու ե առաջ անցնելու» պայմանները մեղ համար հատկապէս բարեհաջող են դասավորվում, վորովհետեւ այստեղ, այդ ուղղությամբ, նյութական ուժերը ծավալուն ճակատով մեր կողմն են ե ուղղված են՝ հին աշխարհի ուժերի դեմ:

Գործի այս կողմը — թե արդունաբերության, թե տրանսպորտի ե թե գյուղատնտեսության դիտումը եներգետիկայի տեսանկյունով — պլանի գիտական առանցքն եր, այդ պայմանը դանց չանելն ել հենց մեղ

թույլ և տալիս պլանը տեխնիկա-տնտեսական կողմից իսկապես գիտականորեն հիմնավորված անվանել:

Սակայն միայն այդ քիչ է: Յեթե պլանը չի աճել տնտեսական փաստացի գործնականից, յեթե մեր նշած շինարարական գիծը տնտեսական կյանքի իրական ընթացքին չի համապատասխանում, այդ ժամանակ պլանը կյանքից կտրված մի պատկեր կլինի, ոչ ում կախված կմնա:

Պլանը վոչ միայն գիտական պլան պիտի լինի. նա գիտելիտիկորեն պետք է պճի տնտեսական իրականությունից: Կարծում եմ, վոր այս յերկրորդ խնդրին ել բավականաչափ ուշադիր չեղել ենք: Հենց այդ յերկու մոմենտներն են, վոր մեր հնգամյա պլանին հենց իր քննադատման առաջին ետապում այդքան արագահաս հաջողություն ապահովեցին:

Հնգամյակի առթիվ տեղի ունեցած լայնածավալ ընդդիմախոսություններով չափազանց շատ ուղղումներ ելին առաջարկվում, բայց այդ ուղղումներին ամեն անգամ վերապահությամբ ավելացնում ելին, թե դրանք մասնավորումներ են, վոր պլանն իբրև սխառմ անքակտելի չէ:

Յես հնարավորություն չունեմ պլանի բոլոր գրծերով անցնելու: Դրա համար մի ամբողջ շարք գեղուցումներ են հարկավոր և վոչ այնպիսի ուշ ժամանակ, ինչպիսին հիմա չէ: Շատ դժվար է թվիրն առանց դիագրամներով պատկերադարձելու պահել մտքումը: Այստեղ դահլիճում դիագրամներ կկախվեն, ձեզ բաժանած նյութերում դուք թվերի ամբողջ սյուններ կգտնեք, բայց չես, այնուամենայնիվ, կուզեի մի քանի թվեր, թվերի մի փոքրիկ քանակություն ձեր գիտա-

կցության մեջ գցել, վորպեսզի հիշեք, թե այստեղ, թրվերի այս ծովում վորն են այն թվերը, վորոնք պետք է յուրաքանչյուր աշխատավոր իմանա, վորոնց կենսագործումը դուք պետք է պաշտպանեք:

Յեթե ասելու լինեմ, թե մենք ծրագրում ենք երկտրական եներգիայի մշակումը բարձրացնել 5 միլիարդ կլվ-ժամից մինչև 22 միլիարդ կլվ-ժամ, — սա հենց կրնութագրի մեր եներգետիկ ողակի շինարարության հսկայական վերելքը: Սա հենց մեզ ցույց կտա այն տեմպերը, վորով մենք գնում ենք տնտեսական այդ կարևոր ուղղությամբ:

Սև մետաղի գծով ծրագրել ենք այնպես գնալ, վոր 10 միլիոն մետաղի մշակման հասնենք և այդպիսով այդ ցուցանիշով ել մտնենք առաջավոր ինդուստրիալ յերկրների շարքը: Մեքենաշինության յեռապատկումից և քառապատկումից յերևում է, վոր մենք այս հնգամյակում հսկայական քայլ ենք անում կապիտալիստական աշխարհից մեր կախումը վոչնչացնելու համար: Յեթե դրա հետ մեկտեղ շեշտեմ, վոր քիմիական պարարտիչների գործում ծրագրում ենք 1927/28 թվի ինչ-վոր 170 հազար տոննից քիմիական պարարտիչների արտադրությունը բարձրացնել մինչև 8—9 միլիոն տոնն, այդ ցույց է տալիս, վոր մենք մեր արդյունաբերության ամենահետամնաց ողակն ենք բարձրացնում: քիմիան, և այդ քիմիայի միջոցներն ամենից առաջ գցում ենք վողջ ժողովրդական տնտեսության ամենանեղ տեղը՝ մեր գյուղատնտեսության մեջ: Սա հենց այնպիսի մի տեմպ է, այնպիսի թափ, վորն աշխարհի յերեսին վոչ մի յերկիր տակավին չի իրացրել:

400 միլիոն ռուբլի տնտեսելուն: Ահա թե շինարարական առաջադրությունների ինչ մասշտաբ ունի այս պլանը:

Ի՞նչ ծրագիր ունի շինանյութերի արդյունաբերությունը: Մենք յեկակիտ կուենանք այդ ուղղությունամբ մեր ցավերի տեսակետը: Դուք գիտեք, վոր մենք այժմ արտադրում ենք՝ ցեմենտ մոտ 12 միլիոն տակառ, աղյուս 1,8 միլիարդ հատ, անտառանյութեր 11,6 միլիոն խորանարդ մետր: Իսկ պետք է արտադրությունը մեծացնենք՝ ցեմենտինը մինչև 40 միլիոն տակառ, աղյուսինը մինչև 9 միլիարդ հատ, շինանյութերինը մինչև 42 միլիոն խորանարդ մետր:

Իրագործելի՞ յե արդյոք այդ ծրագիրը, մեզ համար նա արդյոք բացառիկ դժվարություններ ունի: Մենք ժանրակրկիտ զբաղվել ենք այդ հարցով և յեկել այն յեղրակացություն, վոր գլուխ կհանենք ներանից, յեթե միքիչ ջանք գործ դնենք այդ ճակատում, յեթե կարողանանք այստեղ ոգտագործել աշխարհի տեխնիկական փորձը, յեթե կաբողանանք հրաժարվել անցյալի տնայնագործ շինարարությունից, շինանյութերի արդյունաբերության միջ յեղած ցըրված ճակատից: Անհրաժեշտ է գործի դնել տեխնիկաների նոր կաղեր, բանվորների նոր կաղեր, շինարար բանվորների բանակը մեծանալու յե հսկայապես՝ 126-ից մինչև 200 տոկոսով, և մենք նրանց պետք է այնպես վերավորակավորենք, վոր ել ժամանակավորապես բանվոր դարձող գյուղացիներ չլինեն, վորոնք տնայնագործական հին մեթոդներով են համակված, այլ անցնեն աշխատանքի նոր դպրոցով, տեխնիկա-

կան նոր ընտելություններ ձեռք բերեն, անցնեն ԱԿԻ (ЦИТ) դպրոցը, հենց շինարարության միջ անցնեն գործնականի մեխանիկ-կոնվեյեր դպրոցը: Մեր պլանին համաձայն շինարարական ամբողջ գործը պետք է սովորական ինդուստրիալ ճյուղի բնույթ ստանա, նրանում հետզհետե և հետևողականորեն պետք է կրճատվի սեղոնայնությունը:

Ելի ինչ՞ով կարելի յեր պնդել հնգամյակի ռեալ լինելը, նրա կապը իրականությունից ղիալեկտիկայի հետ:

Ամենից առաջ վերցնում եմ ինքնարժեքի 35 տոկոսային իջեցումը: Նրանով են պայմանավորված արդյունաբերության ֆինանսավորման հնարավորությունները: Ֆինանսական պլանի միջ ծայրը ծայրին հասցնելը հնարավոր է այն պայմանով միայն, յեթե իրականանա ինքնարժեքի այդ 35 տոկոսյան իջեցումը:

Տվյալ դեպքում ի՞նչն է ամենակարևոր, վորոշիչ նախադրյալը: Այստեղ ամենակարևոր, վորոշիչ նախադրյալն ինդուստրիալ աշխատանքի արտադրողականության ավելացումն է: Մենք ինքնարժեքի 35 տոկոսային իջեցման այն ժամանակ կհասնենք (հնգամյա պլանի շրջանակներում), յերբ տարեցտարի աշխատանքի արտադրողականության այնպիսի բարձրացում լինի, վորպեսզի հնգամյակի վերջում աշխատանքի արտադրողականության կրկնապատկվելու մոտիկ բարձրացում ունենանք:

Ալիքսեյ Իվանովիչը նշում էր, վոր այս տարի վորոշ անկանոնություն կա: Հաշիվը ցույց է տալիս, վոր մենք աշխատանքի արտադրողականության ամե-

նամյա 14—15 տոկ. բարձրացում պետք է ունենանք: Դա այնպիսի բարձրացում է, վոր անցյալում արդեն ունեցել ենք, ե միթե չենք կարող հուսալ, վոր վոչ միայն հասնենք, այլ և գերազանցենք դրան: Ինձ թվում է, թե կարող ենք:

Յեթե, ասենք, այս տարի վորոշ անկանոնություն կա, ինքնարժեքի իջեցման վորոշ թերություն, ապա մի մոռանաք, վոր այս տարին գյուղատնտեսություն հանգամանքներով բոլորովին յուրահատուկ է: Մի մոռանաք, վոր Ուկրաինայի և Հյուսիսային Կովկասի միլիոն հեկտար աշնանացանքերի կորուստը մեղադրված 411 միլիոն ցենտներ հացահատիկից զրկեց: Պատկերացրեք հացահատիկային շրջանառությունից 411 միլիոն ցենտներ կորուստը. սա ինչ ծանր հարված է, հատկապես չեթե աչքաթող չանեք, վոր այդ 411 միլիոն ցենտները կորել են այն մարզերից, վորոնք միշտ մեր ամենագլխավոր սնող կենտրոններն են յեղել. Ուկրաինան ու Հյուսիսային Կովկասը մեր հացի շուկայում տիրապետում են: Հայտնի չե, թե ինչպես այդ բազմակողմանի ազդեց գյուղատնտեսություն գնեին, արդյունաբերություն հումքի գներին, այնպես վոր չեք կարող վորոշ պառակտում չգցել ինդուստրիալ մեքենայի մեջ:

Բայց և այնպես փաստը փաստ է մնում. վերջին չեռամյակում արդեն հայտնի չեղավ, վոր աշխատանքի արտադրողականություն 14—15 տոկոսային բարձրացումը հնարավոր չե, այլ գործնականի հետևողություն:

Արդյունաբերության զանազան ճյուղերում աշխատանքի արտադրողականություն բարձրացումը վեր-

ջին տարիների ընթացքում չափազանց փոփոխական է և տատանվում է 10-ից մինչև 18 տոկ. և ավելի վեր: Յերբ մենք սկսում ենք վերլուծել այդ հանգամանքի պատճառները, տեսնում ենք, վոր մեր արդյունաբերությունը ներկայումս զգալի չափով ցրված ճակատ է ներկայացնում: Յեթե ճիշտ է, թե աշխատանքի արտադրողականություն բարձրացումը մենք ստանում ենք վոչ թե իհաշիվ բանվորների աշխատանքի բեղումնով, այլ աշխատանքի տեխնիկական միջավայրը բարելավելու, ապա տարրերնակ կլինեք, չեթե վերակազմավորման առաջին ետապներում ամեն ինչ հարթ գնար: Մենք վոչ միայն տեխնիկական վերակազմավորումն ենք անցկացնելու, այլ և ֆաբրիկաներում ու գործարաններում աշխատանքի, սոցիալիստական գիտական աշխատանքի նոր դիսցիպլինա չենք սահմանելու: Այդ ճակատով հետագա առաջխաղացումը, «յեռանկյան»—կուսակցական, արհեստակցական և տնտեսական կազմակերպությունների—աշխատանքի հետասական կարգավորումը մեզ դեպի առաջ ավելի ուժեղ շարժում կտա: Սա նշանակում է, վոր աշխատանքի արտադրողականություն բարձրացման նկատմամբ մենք շատ զգուշավոր թվեր ենք վերցրել, վորոնք իրական կյանքից են աճել:

Աշնացանի կորուստը Ուկրաինայում միայն բացասական մոմենտների մասին չի վկայում. մենք Ուկրաինան միշտ որինակ ենք համարել այն տեսակետով, վոր նա հզորապես բարձրացրել է տնտեսական հացահատիկների արտադրանքը: Մենք համոզված ենք, վոր տափաստանի աշնացան հացահատիկը յերաշտի դեմ պայքարելու չերաշխիք է, և հենց ցըր-

Դնեպրի կայանն իր եներգիան միայն այնտեղ կտա, ուր կթելադրի տալ տեխնիկո-տնտեսական հաշիվը: Քիմիական արդյունաբերությունն իր բոլոր հաշիվները կապում է Դնեպրոստորոյի նման եներգիայի կենտրոնի և կամ այնպիսի ելեկտրոկայանների հետ, վորոնք կլինեն մետաղաձուլման գործում: Կենտրոններին վառելանյութ հաշթայթելն ամենասերտ կերպով կապված կլինի այն բանի կառուցման հետ, վոր մենք անվանում ենք ջերմա-եղեկտրական կայաններ: Մենք նրան ենք ձգտում, վորպիսով ամբողջ արդյունաբերությունը հավաքենք մի միասնական հարկի տակ, միավորենք նրա եներգետիկ բազան, վոր նրա ռացիոնալացման գործն է վորոշում: Մենք հենց այդ ճանապարհով ենք մտածում լուծել մեր տնտեսությունը շինարարական կարևորագույն հարցերը:

Դուք գիտեք, որինակ, վոր մեր յերկրի հնամյա չարիքն այն էր, վոր ամենագլխավոր կենտրոնները՝ Մոսկվան և Լենինգրադը հեռու տեղից բերվող վառելանյութից էյին ոգտվում: Արդեն լսել եք, վոր տորֆի պրոբլեմի, մերձմոսկովյան ս ծուխի պրոբլեմի լուծումը կարող է փոփոխել հեռու տեղից բերվող և տեղական վառելանյութերի հարաբերակցությունը: Բայց, ընկերներ, բոլորովին անհնարին կլինեք, չեթե մենք նույն տորֆին չմոտենայինք ռայոնական ելեկտրոկայանի հետ մեկտեղ և չեթե մեր մերձմոսկովյան ածուխին չկարողանայինք մոտենալ ելեկտրո-արդյունաբերական կոմբինատներով: Ելեկտրական կոմբինատները վերջին հաշվով զարգանալով տնտեսական ռայոնի ձև են ստանում, ամբողջ ռայոններ իրենց տեսքն ստանում են՝ իրենց վողջ տնտեսությունը եներգետիկա-

լի վրա կառուցելով: Հենց այսպիսի ճանապարհով մենք կստանանք արտադրանքի առաջընթաց հսկայական տեմպ, կստանանք այդ ամբողջ մեխանիզմի կառավարման պարզություն, աշխատանքի տեխնոլոգիական այնպիսի բաժանում, վորն առանց դրան անկարելի կլինեք: Դուք տեսնում եք, թե ինչպես մեր տնտեսական ռաչոններն սկսում են այս կամ այն ելեկտրոկայանի համար պայքարելու մեջ տեսնել վոչ միայն ելեկտրոկայանի բախտի այլ իրենց ամբողջ արդյունաբերություն, ամբողջ տնտեսություն բախտի լուծումը: Դուք տեսնում եք, թե ինչպես ելեկտրիֆիկացիայի պլանը, լենինյան պլանը մեր աչքերի առաջ աճում դառնում է յեռկրի նոր եներգիկայի փառաբեղ պլան:

Ձեր առաջ վորակական բարենորոգումների վոչ պակաս փառահեղ ծրագիր կբացվի, յերբ մանրամասն կծանոթանաք գյուղատնտեսական շինարարություն պլանին: Խորհրտնտեսությունների և կոլտնտեսությունների մեր շինարարությունն առանց տրակտորի անկարելի չէ: Բայց եյականն այստեղ առհասարակ տրակտորը չէ, այլ այն տրակտորը, վոր հասարակության գործադրություն մեջ է, այն տրակտորը, վոր մեր տնտեսության սոցիալիստական հզոր հատվածի մեջ է մտցրած:

Ուկրաինայի գյուղատնտեսությունն ուսումնասիրությունը նրա գերբնակված շերտում այն յեղրակացություն է բերում, վոր քարլի հին ուժի՝ ձիերի վրա հենվելով գյուղատնտեսությունը բարձրացնելու ճանապարհները փակված են, վորովհետև ձին այս հողասալակավորյան, այս գերբնակվածության ժամանակ այն-

քան շատ կուտի, վոր ցանքի տարածությունները չեն հերիքի: Մանավանդ վոր մանրակոտոր տնտեսության մեջ ձիերի ոգտագործման աստիճանը տեխնիկապես չափազանց ցած է: Մեր տրակտորները հենց այժմ, խորհրտնտեսական և կոլտնտեսական շինարարության առաջին փորձերի ժամանակ ձիերի աշնալիսի քանակի փոխարինություն են տալիս, վոր մի տրակտորին վոչ թե 8—10, այլ 20—30 ձի չե գալիս: Առանձին դեպքերում ամերիկական ռեկորդ ենք խփում: Ուկրաինայում մի տրակտորին ունենք 200 հեկտարի լիակատար մշակություն, վոր ցանքի համար 400 հեկտար մշակելու են համապատասխան: Մի անգամ մենք հաշվում ելինք, վոր մի տրակտորին ամենաշատն ընկնում է 500 հեկտար: Իսկ այժմ գործնականում հասել ենք մի տրակտորով 400 հեկտար մշակելու հնարավորության: Այդ միացն այն դեպքում է հնարավոր, չերբ տրակտորը կազմակերպված է մտցվում գյուղատնտեսության սխեմայի մեջ: Այդ տեսակետից ձեր հատուկ ուշադրությունը դարձնում եմ մեքենա-տրակտորային կաշանների վրա, վորոնք հարցի եներգետիկ-կազմակերպչական արմատակի լուծումն են արդեն: Նրանք ցույց են տալիս, թե ինչպես, վոչ պարզապես տրակտորախմբերի վրա հենվելով, այլ հենվելով մեքենասրահային կայանների վրա, վորոնց յետևը համապատասխան ինժեներական և ագրոնոմիական կազմակերպություններ կան, մինք կարող ենք մոտենալ գյուղացիական ահագին շրջագծի (պերիֆերիայի) ընդգրկմանը, կտրտելով չքավոր-միջակ մասսաների կուլտի կողմից շահագործվելու բոլոր արմատները: Այս հնգամյակից հետո մենք կխոսենք արդեն վոչ

թե առանձնացած կյանքով ապրող գյուղատնտեսության, այլ գյուղատնտեսական յուրատեսակ ինդուստրիայի մասին:

Հացակենտրոնի տվյալներով՝ այս տարի կոնտրակտացիան մեզ փաստորեն կտա մինչև 411 միլիոն կիլոգրամ, այսինքն սկզբնական առաջադրությունից շատ ավելի մի քանակություն: Գյուղատնտեսական կոոպերատիվ կազմակերպությունները մեր աքչի առաջ ավելի ու ավելի վճռականորեն արտադրական գործելակերպին են անցնում: Լենինի կոոպերատիվ պլանի ու նրա ելեկտրիֆիկացիայի պլանի իրականացումը լիակատար ընթացք ունի: Յեթե մենք հետագայում ել արագացնենք այդ աշխատանքի լարումը, ապա ապրանքային հացի մոտ 43 տոկոսը մեր սոցիալիստական հատվածում կունենանք: Իսկ այդ լճն է նշանակում: Յեթե այդ կոոպերատիվ գործելակերպը, խորհրտնտեսություններն ու կոլտնտեսությունները, չեթե կոնտրակտացիայի սխեմայում—այդ բոլորն իմի դուրս մարած՝ հնգամյակի վերջում գյուղատնտեսության սոցիալիստական հատվածի գերի այդպիսի մեծացում կապահովեն, այդ կնշանակի, վոր հացամթերման աշն դժվարությունները, վոր այժմ նկատում ենք, հաստատապես կհաղթահարվեն: Ներկայումս ապրանքային արտադրանքի 30—40 տոկոսը գտնվում է գյուղի 10 տոկոս կազմող վերնաշերտի ձեռքին, աշն վերնաշերտի, կոս կազմող վերնաշերտի ձեռքին, աշն վերնաշերտի համար հացի գները բարձրացումը, չարաշահությունը իր սոցիալական դրության բնական հանրագումարն է: Հաց գնող գյուղացիության և հացի գների կարգավորմամբ շահագրգռված պրոլետարիատի շահերն ուղղակի հակադիր են այդ խմբակի շահերին:

տնտեսական ռալյոններով մեկ, չնայած կենտրոնից նրանց հեռու ընկած լինելուն, — այդ ամենը միասին մեր տնտեսութեան արտադրական չեղրորդ հատվածի՝ տրանսպորտի վրա հսկայական խնդիրներ ե գնում։ Թույլ տվեք ինձ թեկուզ միքսանի խոսքով ուրվագծել այդ հսկայական խնդիրները։ Յերկաթուղային տրանսպորտը 1928 թվին արդեն շեշտակի կերպով անցավ վերականգնման շրջանի սահմանագիծը։ Նա տրանսպորտի մյուս բոլոր տեսակներից առաջ ե գնում, այս հընդամյա պլանում ել տրանսպորտային խնդիրների լուծման կենտրոնական դերը նրա վրա չե լինելու ծանրացած։ Մենք հաշվում ենք, վոր բեռնաշրջանառությունը, բեռների քանակը միլիոն տոններով, ըստ ոպտիմալ տարբերակի, մինչև 1932—33 թ. կաճի 87 տոկոսով, 1913 թ. 132 միլիոն տոննի դիմաց կազմելով մոտավորապես 280 միլիոն տոնն։ Զգալիորեն կբարձրանա նույնպես ներքին ջրային ճանապարհների վրայի շարժումը—1913 թ. 48 միլիոն տոննի դիմաց մինչև 78 միլ. տոնն։ Ծովային նավահանգիստների աշխատանքը 1913 թ. 37 միլ. տոննի դիմաց կհասնի 52 միլ. տոննի։ Ավելի մեծ բեռնաշրջանառություն կունենա մեր խճուղային տրանսպորտը, վոր կարտահայտվի մոտ 1200 միլ. տոննով։ Մեր չեղկաթուղային ցանցը դեռ 1927 թվին ավելի քան 18 հազար կիլոմետրով—31 տոկոսով բարձր եր 1913 թ. չեղկաթուղային ցանցից։ Բայց չեթե չեղկաթուղային տրանսպորտը վճռականորեն անցել ե վերականգնման սահմանագիծը, նույնը չի կարելի ասել տրանսպորտի մյուս տեսակների մասին։ Մեր գետային տրանսպորտը, Վոլգայի ծանծաղամասից դատ, ն. նովգորդից

մինչև Աստրախան, թե իր նավարկելի խորքերով ե թե սարքավորումով ընդհանրապես ե ամբողջովին շատ յիտ ե մնացել։

Ավելի դժվար կացություն մեջ ե մեր տրանսպորտը խճուղիներում ե ընդհանրապես հողային ճանապարհներում։ Այդ ճանապարհների կեղևը, ծածկույթը շատ մաշված դրություն ե, ե մենք դեռևս նախնական փորձի կարգով ուղիներ ենք վորոնում, վորպեսզի նա գլուխ հանի տրանսպորտի այդ տեսակի նոր բեռնվածություն հսկայական խնդրից, վոր գուղատնտեսություն վերակազմավորման կարիքներից ե առաջ գալիս։

Ընդհանրապես, ընկերներ, յեթե մտածենք տրանսպորտային խնդիրների մասին ամբողջությամբ առած, կասեյի, վոր մեր առաջ ծառացած կարևորագույն խնդիրն այն ե, վորպեսզի կանոնավոր կշեռք տրանսպորտի այդ չերեք հիմնական տեսակների հարաբերական դերը, ուժերի կանոնավոր հարաբերակցություն գտենք չեղկաթուղային, ծովային ե խճուղային տրանսպորտի մեջ։ Մոտիկից դիտելով տրանսպորտի ժամանակակից տեխնիկան, մենք պետք ե արձանագրենք, վոր, ասենք, ավտոշարժման ահագին զարգացումը, տրանսպորտի ավտոմոբիլային սպասարկումը մեր առաջ բոլորովին նոր խնդիր ե գնում ե կարծես՝ թե մերձեցնող ճանապարհների ե թե առհասարակ չերկրի տարածությունների բոլորովին նոր ձևով լայնորեն սպասարկման համար տրանսպորտի հենց այս հատվածն ե առաջ քաշում։ Հավանականաբար մենք միայն գլխավոր պլանի դժով կկարողանանք գլուխ հանել ամբողջ տրանսպորտային սխեմայի այն լայնագույն վերակառուցման կանոնավոր

ծրագրումից, վորը կապված է նրա բաղադրիչ մասերին մեր տված գնահատականի փոփոխություն հետ։ Մասնավորաբար, հնգամյա պլանի մեջ գյուղատնտեսությունից վերականգնումն առաջ քաշելով, մենք, իհարկե, ամենալուրջ ուշադրություն պիտի դարձնենք մեր հողային ճանապարհներին, վորովհետև պարզ է, վոր մեր յերկաթուղացանցը դեռ շատ հեռու մնացած կլինի այն կացությունից, վորպեսզի իր ծառայություններով հասնի գյուղատնտեսական արտադրությունից բոլոր այն կենտրոններին, վորոնք անցյալ պատմությունից մեջ չեղածից ավելի մեծ եֆֆեկտավորությունը յերկրի ընդհանուր աճման մեջ են առնվելու այդ հնգամյակում։

Իսկ ինչպես էլ մենք դիտելու լինենք մեր այդ ապագա աշխատանքը տրանսպորտի ուրիշ տեսակներին վերաբերյալ՝ նրանց արժեքավորությունը գերազնահատման մոքով, մի բան կասկածից դուրս է. ներկայումս հարկ կլինի, վոր մենք առաջվա չեռանդով մեր աշխատանքը կենտրոնացնենք յերկաթուղային տրանսպորտի բնագավառում, վորովհետև միայն վերասարքավորելով այդ ցանցը, բարձրացնելով նրա ոգտագործման գործակիցը, մենք կարող կլինենք տնտեսությունից այդ հատվածում համապատասխանել մեր ընդհանուր պլանի մեջ բացադրված տնտեսական հրահանգին խնդիրներին։ Յերկաթուղային տրանսպորտը խնդիրների չերկու հատված ունի։ Մի կողմից մենք մի տեսակ պետք է յերկաթուղային ցանցի վրա կենտրոնացնենք բեռների մասսայական շրջանառությունը, վորովհետև միայն այդ ճանապարհով մենք կկարողանանք, ըստ կենտրոնացված արտադրության

արդյունավետության ընդհանուր որենքի, եժանացնել փոխադրական ծառայությունները, իսկ մյուս կողմից պետք է մտածենք յերկաթուղային տրանսպորտի իսկ փոխադրական միջոցները հետագա վերակազմավորման յենթարկելու մասին։ Մենք բնավ չենք կարող այս հնգամյակում յերկաթուղիների հին ցանցը բարեկարգ վորակյալ ցանց դարձնել, ամենագլխավոր մեծագծերը (магистраль) առանձնացնել և հետևողաբար ճանապարհները յերկրորդ և յերրորդ կարգի բաժանել։

Իսկ ի՞նչ կարևորագույն խնդիրներ ունենք այդ ուղղությամբ։ Յես ընդունում եմ, վոր յերկաթուղիներում բեռների մասսայական շրջանառությունը կարգավորելու մոքով, տրանսպորտի ինդուստրիալման մոքով հարկ կլինի, վոր այս հնգամյակում ամենից առաջ յերկու հարց լուծենք. առաջինը՝ Միբրի և Ուրալի ու մեր արդյունաբերական կենտրոնների կապի մասին, և յերկրորդ հարցը՝ Դոնեցի ավազանը Մոսկվայի ու Լենինգրադի ուսյոնների հետ կապելու մասին։

Մենք հնգամյա պլանում 250 միլիոն ուրլու հատկացումներ ենք նախատեսում Միբրի ուղղությունից մեծագծման համար (магистрализация)։ Կարծում ենք, վոր մեզ կհաջողվի յեթե վոչ Միբրի հետ այդ կապը դարձնել մեծ գերմեծագիծ, գոնե մեծ թեքությունները վերացնելով, միքանի նոր ուղղող գծեր անցկացնելով՝ հույս ունենք, վոր այդպիսի միջոցներով էլ կարող ենք հասնել փոխադրավարձի ինքնարժեքը մեր յերկաթուղացանցում ներկայիս տոնոնկիլտմետրի 1,21 կոպեկից մոտավորապես կես կոպեկի

իջեցնելուն: Դրանով մենք շուկա դուրս գալու նոր հնարավորութուններ կտանք Սիբիրի գյուղատնտեսությունից արտադրանքին, վորը, ինչպես գիտեք, գյուղատնտեսության արտադրանքն ըստ ռադիոների համեմատության դեռ իս հենց այժմ ել խիստ տարբերվում է դեպի բարձր ցուցիչները: Յեթե մենք Սիբիրի անծայրածիր տարածություններին մոտենանք ունիվերսալ արակտորի նման եներգետիկ շարժիչներով, յեթե մենք այնտեղ կարողանանք գյուղատնտեսական զանազան մեքենաներ լայնորեն կիրառելով գլուխ հանել բանվորական ուժի պակասորդներին, այդ ամենը մեզ կոգնի Սիբիրի գյուղատնտեսությունը հետագա պոստընթացություն տալու, նրա տիպը մոտեցնելու ամերիկական եքստենսիվ կատարյալ տնտեսությունը, վոր մեր աչքի առաջ այնպես եֆֆեկտավոր ծավալում ունի Միացյալ Նահանգներում: Մենք յենթադրում ենք, վոր յեթե հենց այժմ այս հնգամյակում Սիբիրի հացահատիկի դերն այդքան աչքի ընկնող է, ապա ապագայում հենց այդ Սիբիրի հացը մեզ կոգնի գլուխ հանելու մեր կենտրոններին, մեր սպառողական ռադիոներին պարենավորում հայթայթելու թերություններից, մինչդեռ, ասենք, հարավայինը, Ուկրաինայի և Հյուսիսային Կովկասի, մասամբ Վոլգայի հացը գլխավորապես արտահանության կարիքներին կերթա: Մյուս կողմից հենց այդ մեծագիծը կկապի Կուզնեցկի ավազանը, ածուխի հարստությունները Ուրալի մետաղների հետ և գուգահեռաբար կլուծի Ուրալի մետաղածուխան խնդիրները: Մյուս, վոչ պակաս կարևոր խնդիրը Դոնավազանը Կենտրոնական արդյունաբերական ռադիոնի, Լենինգրադի ռադիոնի հետ

միացնելն է: Վեճեր կան այն մասին, թե գուցե մենք կարողանանք այնպես ծանրանալ տեղական վառելանյութի, մասնավորապես տորֆի և մերձմոսկովյան ածուխի վրա, վոր բեռներն՝ անցյալում դիտված հարաբերակցությունը սուր կերպով փոխվի, վոր Դոնեցի վառելանյութը կարիք չունենա այդպիսի հեռավոր փոխադրումներ: Սակայն ամենամեծ անգուշություն կլինի՝ արդեն այժմ գերազանհատել հեռանկարային այդ հնարավորությունները: Մեր պլանում հարցի մեծ մշակումից հետո այն յեզրակացությունն է յեկել, վոր յեթե Դոնեցի ավազանի դերը նվազի, վառելանյութի ամբողջ բալանսի մեջ ունեցած նրա տեսակարար կշիռը 77-ից 70 տոկոսի իջնի, այնուամենայնիվ Դոնեցի վառելանյութն այդ հնգամյակում արդյունաբերության վճռող վառելանյութը կլինի, արդյունաբերության ամենից ավելի պատասխանատու կենտրոնների նորմալ ընթացքի ամենից ավելի ամուր ապահովումը կլինի:

Վեճեր կան ել այն մասին, թե ինչպես ավելի հեշտ կլինի Դոնեցի ավազանը կենտրոնի հետ կապելու խնդիրը լուծել: Մոսկվա-Կուրսկ յերկաթգծի ելեկտրիֆիկացիայով, թե նոր մեծագիծ անցկացնելով, գուցե և հաջողվի հյուսիս գնացող այն յերեք-չորս յերկաթգծերով սահմանափակվել, վորոնք այժմ ել մասնակի աշխատում են:

Մի բան անտարակուսելի յե. այդ խնդիրը ժողովրդատնտեսական կարևորագույն խնդիրներից մեկն է, այսպես թե այնպես, նա պետք է լուծվի:

Տրանսպորտի նոր շինարարությունը մոտ 20000 կլմ. նոր յերկաթուղիներ կառուցել է ծրագրում, վորոնցից 17000 կլմ. արդեն շահագործման է հանձնվելու:

Այդ բանին մենք նկատի ունենք հատկացնել կլոր թվերով մոտ 1 միլիարդ 600 միլիոն ռուբլի:

Իսկ ինչպես ենք մոտենում տրանսպորտի քարշի մեխանիզմի գոյություն ունեցող քարշային կառուցվածքի վերակազմավորմանը: Մենք այստեղ նկատի ունենք մի ամբողջ շարք ուղղություններով ընթանալ:

Համառոտաբան լինելու համար յես միայն թուցիկ կերպով կթվեմ յերկաթուղիների տրանսպորտի մեխանիզմի վերակազմավորման այդ հիմնական մոմենտները:

Ամենից առաջ մենք հուսով ենք, թե գործող շոգեկառքերի հզորության ուժեղացումը, — իսկ մենք մոտիկ ժամանակներս կանգ ենք առել շոգեկառքի «Յ» տիպի վրա, — տրանսպորտի ռացիոնալիզացիայի համար շատ եֆֆեկտավոր միջոց է:

Մենք կարծում ենք, թե առաջժ հարկ կլինի այդ տիպի վրա կանգ առնելու: Ինչ ուրիշ շոգեկառքերին է վերաբերում, կարիք կլինի ուշադրություն դարձնելու նրանց մոդերն դարձնելուն, նրանց ջերմային հատկությունները կատարելագործելուն: Յեւ մեր շոգեկառքերի քարշական ուժն ընդհանրապես ու ամբողջությամբ միջին թվով 14 տոկ. մեծացում կտա:

Վագոնների պարկի լրացումը մենք համաձայնեցրինք ժՏԳԽ՝ տրանսպորտի կարիքներին սպասարկելու ընդունակությանը: ԺՏԳԽ պետք է տա մոտ 300 մարդատար շոգեկառք, 2 և կեսից մինչև 3 հազար ապրանքատար շոգեկառք. պետք է տա՝ մարդատար մոտ 5 հազար վագոն և ապրանքատար՝ 130-ից մինչև 160 հազար, և ապրանքատար վագոնների նկատ-

մամբ մենք նույնպես անցնում ենք 4 առանցքայինին և մեծ բեռնատար տեսակին, վորը տարայի և ոգտակար բեռնա լավագույն հարաբերակցությունն է տալիս: Մինչև հնգամյալի վերջը մեծ բեռնատար վագոնների թիվն ա լբողջ վագոնային պարկի 20 տոկոսը կըլինի, ներկա 9 տոկոսի փոխարեն:

Մեր յերկաթուղային տրանսպորտի քարշային ապարատն այսպես փոխելով, մենք միաժամանակ կարծում ենք, թե նրա աշխատանքի եֆֆեկտն ելի յերկու պարզ ձեռնարկումով բարձրացնում ենք: Առաջինը՝ ինքնովին (ավտոմատ) արգելակում մտցնելով, վոր շատ է կրճատում սպասարկող անձնակազմը, մեծացնում է շարժման դիմացկունությունն ու անվտանգությունը, և յերկրորդ՝ ինքնովին կամ կես-ինքնովին միացումը, վոր հզորապես կավելացնի տրանսպորտի շարժառությունը, կիլոմետրին 8—12 ռուբլի կարգի ծախս պահանջելով:

Մենք կարծում ենք, թե ջերմատարները, վորոնց վրա, ինչպես գիտեք, անցյալ տարիներում մենք բավականաչափ աշխատել ենք, այս հնգամյակում արդեն տրանսպորտային շարժիչների ընտանիքի ուրինական անդամը կգառնան: Նրանց դերը կհանգի այնպիսի ռացիոնների սպասարկմանը, վորտեղ առանձնապես մեծ են ջրահալթայթման դժվարությունները, ինչ ելեկտրիֆիկացիային է վերաբերում, տրանսպորտն այստեղ շարունակում է շատ փոքրիկ նպատակադրումներ նշել: Գուցե մենք հետագայում կարիք ունենանք վճռականապես վերանայելու այդ նպատակադրումները: Քաղաքամերձ շարժումից, մասնավորապես Մոսկվայի մոտ Հյուսիսային յերկաթուղիներից դատ,

Սուրամի լեռնանցքի ելեկտրիֆիկացիայից զատ ծրագրվում է ելեկտրիֆիկացիայի յենթարկել ցանցի մեծագիծ մի մասը, վորպեսզի ալդ փորձով համոզվենք, թե կարող ենք մենք այստեղ մեր ուժերով ու միջոցներով ընթանալ, և ի՞նչքան թանգ կնստի այդ բանը: Մեղթվում է, թե այդպիսի մի ուղեմաս պետք է լինի Լեման-Խարկով գիծը, վորը մեզ համար հետաքրքրականութուն ունի Մոսկվա-Վորսկ լեռկաթուղու ելեկտրիֆիկացիայի կապակցությամբ:

Դուք գիտեք, թե ինչ մեծ դեր է խաղում վառելանյութը տրանսպորտային տնտեսության մեջ: Մենք կարծում ենք, թե այս տարի մի ամբողջ շարք գիտական-ուսումնասիրական աշխատանքներ պիտի տարվեն տրանսպորտի կարիքների և ըստ ուսյոնների պարհակավորման (разверстка) համար վառելանյութի արմատական և անհրաժեշտ տեսակների ընտրության համար: Յերկաթուղային տրանսպորտի վառելանյութի ծախսերն ընդհանրապես պիտի առնվազն 13% իջնեն: Այլապես մեր ամբողջ վառելանյութային բալանսը կխախտվի:

Ջրային ճանապարհների բնագավառում յես կցանկանայի միայն թեթևակի շեշտել այն խնդիրները, վորոնք վոլգա-դոնյան պրոբլեմով նշված ընդարձակ շինարարության առաջ են ծառացած: Ընկերներ, չեթե մենք այս պլանով ընդհանրապես և ամբողջությամբ դեպի տրանսպորտային վորոշ միևիմալ վերակազմավորում ենք գնում, հաշվի առնելով, վոր, ըստ յերևութին, տրանսպորտային խորը վերակազմավորումը մեզ կհաջողվի այն ժամանակ միայն, յերբ մեր ծանր արդյունաբերության հետագա վերելքի նախ-

նական վորոշ ետապ արդեն անցած կլինենք, այս բնավ չպիտի նշանակի, թե մենք հրաժարվում ենք խոշորագույն կարգի շինարարությունից, խոշոր քաղաքականությունից տրանսպորտում: Յեթե մենք, ասենք, հանդգնութուն ունեցանք այնպիսի մի ձեռնարկություն սարքելու, ինչպիսին Թուրքեստանն ու Սիբիրը միացնելն է, — և կարծում եմ, թե չենք զղջալու, վորովհետև այդ կապով հենց կոգնենք բամբակի գործի հզոր վերելքին, միջին-ասիական սպառողական կարիքները Սիբիրի հոսքի շուկայի տված հնարավորությունների հետ կապելով, — ապա յես կարծում եմ, թե հետևյալ, գուցե և ավելի կարևոր կարգի, խնդիրը Վոլգան և Դոնը միացնելն է: Յես չեմ խոսում արդեն այն մասին, ինչ իր ժամանակին Վլադիմիր Իլիչն էր նշում, թե վոլգա-դոնյան այդ միացումը տրանսպորտային աչն զորավոր լծակը կլինի, վորը կփոփոխի Հարավ-Արևելքի վորջ տնտեսակարգը: Կարծում եմ, վոր վերջին տարիներում մեր կատարած վերլուծումն ավելի ևս հաստատեց Վլադիմիր Իլիչի այդ նկատողությունը: Բանն այն է, վոր մենք ներկայումս Վոլգայի տնտեսությունը մեր ցանկացածի պես չենք կարող բարձրացնել, շնորհիվ նրա վառելանյութային սեփական միջոցների աղքատության: Աստեղ սեփական եժան վառելանյութը չկա, վորը վտարեր թանգարժեք նավթը, վորը Վոլգայի արդյունաբերության համար այն հացը լինի, ինչ, ասենք, Դոնեցի ածուխն է Ուկրաինայի լեռնարդյունաբերական ուսյոնի հսկայական արդյունաբերության համար: Յեվ ահա բանից դուրս է գալիս, վոր Վոլգա-Դոն ջրացքի անցկացումը, ըստ մեր շատ մանրակրկիտ կատարած տարիֆային հաշվումների,

Վոլգայի, Վոլգայի քաղաքների գիծը դարձնում է Դոնեցի ավազանի ռայոն: Իրոք, յեթե ճիշտ է, վոր Ստալինգրադից մինչև Նիժնի-Նովգորոդ մեր ունենալիք 2300 կլմ. հեռավորությունը արժեքով հավասարադոր է ընդամենը 269 կլմ. յերկաթադային փոխադրության, ապա այդ ցույց է տալիս, վոր մենք այդպիսով Վոլգան ընդհուպ մինչև Նիժնի-Նովգորոդը Դոնեցի վառելանյութի գործողության անմիջական շրջանի մեջ ենք առնում: Դժվար է պատկերացնել, թե այդ ինչ հսկայական նշանակություն կունենա Վոլգայի վողջ հներգետիկայի համար: Կհավասարակշռվի շարժումը գետովը դեպի վար և վեր, կաճի Վոլգայի ամբողջ նավագնացության հաստիքաբերությունը, կծաղկի Վոլգայի արդյունաբերությունը: Մասնավորապես կփոխվի և Բալախնայի ելեկտրոկայանի վիճակը: Բալախնայի ելեկտրոկայանի գործությունը սահմանափակվում է նրա տորֆի ճահիճների ռեսուրսներով: Մենք վախենում եյինք այդ միավորը չափազանց ուժեղացնելուց, վորովհետև յերկուդ եյինք կրում, թե կսպառենք տորֆի ճահիճները, և կարծում եյինք, թե կայանն անժամանակ խռթի կնստի: Իսկ յեթե այնպես լինի, վոր մենք Վոլգայի ռայոնում կարողանանք Դոնեցի ածուխը մինչև Նիժնի-Նովգորոդ տանել այնպես, վոր վերջինս կարծես թե Դոնավազանից ընդամենը 200 կլմ. հեռավորություն ունենա, ապա Բալախնայի կայանը տորֆն սպառելուց հետո կանցնի Դոնեցի ծարրաքարին: Մենք կարող ենք չվախենալ տորֆն սպառելուց և ուժեղապես մեծացնենք Բալախնայի աշխատանքը: Հաշիվներից պարզվում է, վոր այդ ելեկտրոկայանի ծարրաքարով բանիլը կըրկ-

նակի ավելի էժան կնստի, քան այժմ տորֆով և նստում:

Յերկաթուղային տրանսպորտն իր շահագործման ծախսերն առաջիկա հնգամյակի համար հաշվում է, կլոր թվով, մոտ 8 միլիարդ ռուբլի, իսկ յեկամուտները՝ նույն էք, վոր յերկաթուղիներն իրենց յեկամուտներով ծածկում են ծախսերը: Գերաժախսը նրանից է առաջանում, վոր յերկաթուղային տրանսպորտը դեկավա-րում է տրանսպորտի բոլոր տեսակները և անց է կացնում նոր շինարարություն մեծ ծրագրերը: Ծախսերի ու յեկամուտների այս հարաբերությունը, վոր ռաիս-գործման գործակից է վոչվում, հինգ տարվա ընթաց-քում առնվազն 78-ից 63⁰/₀-ի կիջնի: Սա արդեն առ-կառական բոլորովին պարկեշտ հանրադրումար է: Տրանսպորտային չափիչներն այնպես կփոփոխվեն, վոր շոգեկառքերի որական միջին վազքը ազնվազն 27⁰/₀-ով կաճի, ապրանքային վագոնին՝ առնվազն 46,5 տոկոսով, դնացքի քաշը կավելանա 20 տոկ., շոգեկառքի վերանորոգման որերի կորուստը 50-ից գոնե 25-ի կիջնի: Այս առիթը տրանսպորտային արտադրանքի արժեքը հնգամյակի ընթացքում առնվազն 25—30 տոկոսով կիջցնի:

Ինչ վերաբերում է ողային տրանսպորտին, ինկատի ունենալով ժամանակի սղուգությունը, թույլ տվիք ինձ միայն նշել, վոր մենք նրան մոտ 100 միլիոն ենք հատկացնում: Այստեղ չի կարելի տեղում կանգնած մնալ և պետք է տրանսպորտի այդ տեսակի համար, վոր զարգացման բավականին դրական հույսեր ունի, մեկնման բազա նշել:

Յերկու խոսքով կանգ կառնեմ նույնպես մեր ժողովրդական կապի, փոստի և հեռագրի աշխատանքի վրա: Այդ գործի զարգացման ծավալն այնպիսի յե, վոր մոտավորապես 85—90 հազար հոգու անձնակազմ, այսինքն կայունացրած անձնակազմ ունենալով՝ աշխատանքի արտադրողականության 80% հավելում ե նկատի առնվում: Սպասարկման վերելքն այնպիսի յե, վոր քաղաքների, քաղաքի բնակչության համարնա կբարձրանա 83-ից մինչև 92 տոկ, իսկ գյուղական բնակչության համար՝ 70-ից մինչև 90 տոկ, և հատկապես կարևոր ե շեշտել, վոր ռայգործկոմիների, շրջգործկոմիների և գյուղխորհուրդների համար 100 տոկոսային սպասարկում նկատի կառնվի: Ուրիշ խոսքով՝ կապի աշխատանքը ծրագրվում ե հնգամյակի մեջ մեր գյուղատնտեսության ունեցած դիրքի տեսանկյունով: Սպասարկումը գլխավորապես ուղղված ե գյուղերի, շիների և նրանց ղեկավար մարմինների սպասարկման բարձրացման կողմը: Կապի հիմնական շինարարության համար առնվազն 360 միլիոն ռ. ներդրում ե ծրագրվում: Պետք ե շեշտել, վոր գերատեսչութունը աչքի չե ընկել յեվրոպական գիտության ու տեխնիկայի վերջին նվաճումները մեր գործնականի մեջ փոխադրելով: Դժբախտաբար մենք պլանի մեջ չկարողացանք ցանկալի չափով ծավալել կապի ծառայության այն նոր խնդիրները, վորոնք կապված են ռադիոֆիկացիայի և ռադիոտեղեկացման գործի հետ: Մենք ամենամոտիկ ապագայում այդ բացերը կծածկենք, վորովհետե, իհարկե, վոչվոր չի կասկածում, թե կուլտուրական ու տնտեսական ինչ անաղին նշանակութուն կունենա ռադիոտեղեկացման և ռադիոֆի-

կացիայի ամենալավ զարգացումը: Հիշեք, թե այդ գործին ինչպես աչալուրջ եր հետևում Վլադիմիր Իլիչը, թե ինչ անագին հույսեր եր դնում նա մեր Միության հսկայական տարածութուններն սպասարկելու՝ XX դարի այդ հնարավորութունների վրա, վոր նույնպես քաղաքի ու գյուղի շաղկապի չուրատեսակ նոր ձևեր են: Ժամանակի քշության պատճառով թույլ տվեք տրանսպորտի վերաբերմամբ սրանով սահմանափակվել: Միքանի խոսք ըստ ռայոնների ամենազխավոր խնդիրների մասին:

Այս հնգամյակում ինդուստրիայի բազան դեռևս մնում են յերեք գլխավոր ռայոն՝ Լենինգրադինը, Կենտրոնական - արդյունաբերականը և Հարավային լեռնարդյունաբերականը: Միատեղ առած՝ նրանք ամբողջ արդյունաբերության հիմնական ֆոնդերի 67 տոկոսն են:

Յես հնարավորութուն չունեմ ինձ մնացած ժամանակի ընթացքում կանգ առնելու ռայոններից յուրաքանչյուրի մանրամասն բնութագրման վրա: Յես միայն ցանկանում եմ միքանի առանձին ցուցմունքներ անել, վորոնք, ըստիս, կարևոր ե առաջին շարքը քաշել: Վերցնենք, ասենք, Լենինգրադի ռայոնը: Նա արդյունաբերության կարիքների համար ստանում ե մեկ միլիարդ ռուբլի: Դուք գիտեք, ընկերներ, վոր մեկ միլիարդ ռուբլի առաջվա պես առաջին տեղն նրանում մետաղամշակումն առաջվա պես առաջին տեղն ե բռնում: Դուք պետք ե հիշեք, վոր Լենինգրադի գործարանների այնպիսի հսկաներ, ինչպիսին «Կարմիր Պուտիլովեցն» ե, Նեսկի և Իժմսկի գործարանները և այլն, իրենց վերակազմավորման համար տասնյակ միլիոնավոր ռուբլիներ են պահանջում: Այդ

վեր սկազմավորումը ծրագրվում է մեր տնտեսութեան նոր կաշիքների կապակցութեամբ: Լենինգրադի առաջավոր գործարանների համար մենք յեռանդադին առաջ ենք քաշում նրանց կոոպերացման գաղափարը: Հենց «Կարմիր Պոտիլովեցի» աշխատանքները տրակտորային գործում մեզ ցույց տվին, թե ինչպես մեզ համար կարևոր է այս հնգամյակում ամենուրեք, ուր հնարավոր է, մի ամբողջ շարք գործարաններ իբր միասնական կոոպերացիա կապել, շաղկապել: Այսպիսով մենք մի գործարանի բացերը կարող ենք ծածկել մյուս գործարանների համերաշխ աշխատանքով: Բայց յիս կասիյի, վոր այստեղ Լենինգրադի ընկերների առաջ ավելի խոշոր կարգի խնդիր կա: Յեթե մենք մեր շինարարական առաջադրութուններով չենթադրում ենք վից տարվա ընթացքում մեծացել Ուրալի արդյունաբերական հիմնական ֆոնդերի հզորութունը, չեթե յենթադրում ենք այս հնգամյակում Սիբիրում, Կուզնեցկ-Ալտայսկի ռայոնում աչնպիսի արդյունաբերութուն ստեղծել, ինչպիսին մինչև վերջին տարին կար ամբողջ Ուրալում, ապա դուք պետք է պարզ պատկերացնեք, թե այդ ռայոնների համար ինչպես կարիվոր է Լենինգրադի պես կենտրոնի ռժանդակութունը:

Յիս կարծում եմ, վոր կոոպերացիան, վոր իրականանալու յե Լենինգրադի մասշտաբով, պետք է զուգորդվի Լենինգրադի բանվորների, Լենինգրադի պրոլետարիատի նոր արշավին, այդ նոր առաջ չեկող ռայոնական ինդուստրիալ կենտրոններն ընդգրկելու, նրանց ոգնելու համար: Յեթե իր ժամանակին, ռազմական սահուն Լենինգրադի բանվորներն իրենց ալ-

տիվութեամբ այն ժամանակվա պաշարի վիճակն ելին վորոշում, ապա յիս հույս ունեմ, վոր այժմ ել Լենինգրադի պրոլետարիատի ակտիվութունը, նրա հոգածութունը և նրա անմիջական կապն այդ ինդուստրիալ նոր ռայոնների հետ մեզ կոգնեն այս ճակատում ել նույնպիսի հաղթանակ տանելու, ինչպիսին մենք տարել եյինք ռազմական ճակատում: Այդ ռազմական տեսակետով ել է անհրաժեշտ. Լենինգրադը սահմանամերձ շերտ է, և մեզ համար կարևոր է, վոր Լենինգրադի մի ամբողջ շարք արտադրութուններ իրենց կրկնականորն ունենան, վորպեսզի կարիքի դեպքում կարելի լինի Լենինգրադի կենդանի ուժը վաղորդ պատրաստած ռայոնները փոխադրել, վերջիններս ել կարողանային ոգնել, կարողանային ռազմական պաշտպանութեան կարիքի դեպքում իսկույն աշխատել: Լենինգրադը, դուք գիտեք, ներկայումս հսկախատել: Լենինգրադը, դուք գիտեք, ներկայումս հսկախական ելեկտրաշինարարութեամբ է զբաղված: Այստեղ գլուխ է բերվում Սվիրի կառուցումը 80 հազար կիլովատտով, և, աչնուամենայնիվ, չնայած Վոլխովի հոյակապ աշխատանքին, ելեկտրական քաղց է զգում: Մենք պետք է մտածենք տորֆի նոր ցենտրալի կառուցումն սկսելու մասին: Անհրաժեշտ է, վոր սկսենք տորֆի նոր կայանի՝ փոքր Վիշերայի կառուցումը: Այստեղ Լենինգրադի աշխատավորների առաջ նոր խնդիրներ կան: Տորֆի նոր ցենտրալ կառուցիլը քիչ է. պետք է ոգնել, վոր տորֆը վառելանյութի նոր շուկա դուրս գա: Մենք կարծում ենք, վոր մամլելով տորֆը, նրանից ելեկտրականութուն, կիսակոկս, կոկս և գազ ստանալով, կստանանք մի վառելանյութ, վոր հեռավոր փոխադրութունների յե ընդունակ, ազ-

նըվացրած մի վառելանյութ, վորը կարող է ողնել մեր կենտրոնների կենցաղային և կուլտուրական կարիքներին: Լենինգրադի ընկերների աշխատանքը պիտի ոգնի հենց այդ ուղղութեամբ՝ լուծելու տորֆի արդյունաբերութեան առաջ կանգնած նոր խնդիրները: Յեթե Լենինգրադի ջերմատեխնիկ ինժեներ Մակարյուկը ներկայումս իր հնոց վառելու յեղանակով համաշխարհային ռեկորդի յե հասել, ապա պիտի հուսալ, վոր Լենինգրադի աշխատավորների նոր աշխատանքներն այդ բնագավառում նոր խոսք կասեն և տորֆին կօգնեն այն տեղը բռնելու, վորը նրան ըստ իր բնական պաշարների վայել է բռնել:

Լենինգրադը մտածելու չե նաև թերթաքարերն ոգտագործելու մասին: Յեթե նա կանոնավոր լուծի իր շուրջը բավականաչափ քանակութեամբ գտնվող թերթաքարերի ոգտագործման խնդիրը, — իսկ այդ հնարավոր է անել, վորովհետև այժմ կպրախառն ածուխների վերամշակումը կատարվում է հատուկ ձևով, տեխնիկան այն կապում է մի ամբողջ շարք նոր, մինչև այժմ անհայտ յեղանակների հետ, — ապա նա Վոլգային ել կօգնի, վորովհետև քանի դեռ մենք չենք իրականացրել վոլգա-դոնյան կառուցումը, Միջին Վոլգան կարող եհուսալ մեծ ելեկտրոկայան կառուցելու, վորի բազան մերձվոլգյան թերթաքարերը լինեն:

Յերկրորդ ռալոնը, դուք գիտեք, կենտրոնական-արդյունաբերական ռալոնը կամ, ավելի ճիշտ, ռալոններն են: Այն, ինչ մենք այստեղ առաջ նշում եյինք իբրև մեկ ռալոն, ներկայումս մի շարք ռալոնների յե բաժանված: Արդյունաբերութեան կապիտալ շինարարութեան ներդրումներն այստեղ կլոր թվով մոտ

3 միլիարդ ռուբլի չեն ծրագրված, և Ա. Խմբի՝ ծանր արդյունաբերութեան ներդրումները հատկացումների մեջ առաջին տեղն են բռնում, կազմելով բոլոր ներդրումների մոտ 60 տոկ: Մենք մեծ հույսեր ենք կապում մերձսովական ածուխին, ինչպես արդեն նշեցի:

Յենթադրվում է ավտոմոբիլի գործարան կառուցել, վոր 100 հազար մեքենա չե արտադրելու յենթադրվում է ֆոսֆատ-պարարտիչի գործարաններ կառուցել: Մերձսովական ռալոնում ածուխի արդյունաբերութունը ծրագրված է 1927 թվի հնգապատիկը: Մենք պետք է շինենք վոչ թե պարզապես Բոբրիկովսկի ելեկտրոկայան, այլ ելեկտրոքիմիական մի կոմբինատ՝ ազոտային ու ֆոսֆորային պարարտիչներ և սինթետիկ ամմիակ ստանալու համար:

Մերձսովական ածուխի ավազանի մեջ են մշտնում հենց ֆոսֆորիտի շերտերի յերկու մեծ բուն:

Սակայն կապիտալ շինարարութեան կողմից ամենաաչքի ընկնող տեղը պիտի Ուկրալինան բռնի: Յեթե Լենինգրադի համար արդյունաբերական կապիտալ ներդրումներ ծրագրվում են մեկ միլիարդ ռուբլու, յեթե կենտրոնական-արդյունաբերական ռալոնների համար միատեղ առած մոտ 3 միլիարդ ռուբլի յե հատկացվում, ապա Ուկրալինան 4,2 միլիարդ ռուբլի յե ստանալու: Այստեղ մեր առաջ յեխնում է առաջին հերթին Դոնեցի ավազանի հսկայական շինարարական խընդիրը: Մենք Դոնավազանի արտադրողականութունը բարձրացնում ենք հնգամյակի սկզբի 27 միլ. տոննից մինչև 53 միլ. տոնն հնգամյակի վերջում, այսինքն կրկնապատկում ենք: Հինգ տարվա ընթացքում մենք նոր Դոնավազան ենք ստեղծում, իսկ կապիտալիստ-

հերը հին Դոնավազանը 40 տարվա ընթացքում հյին շինում: Շինարարական այս հսկայական աշխատանքը նրանով է ավելի դժվար, վոր մենք ուշացրել ենք չերկրաբանական և արդյունաբերական հետախուզութունները: Մենք պետք է մեծ զգուշությամբ ծավալենք հանքահորերի նոր շինարարությունը, իսկ ժամանակը թողում է: Աշխատանքի մասշտաբը նրանից էլ է տեսնվում, վոր մենք տարեցտարի պետք է հիմք դնենք 10—12 խոշոր հանքահորի և գործի մեջ խոշորացնենք, վերաշինենք հին հանքահորերը: Հին հանքահորերի նրման վերաշինում, և հետո էլ խոշորացում ծրագրված է շինարարական 50 որբեկտի համար: Մենք նրկատի ունենք չերեք հսկա հանքահոր կառուցել. կարիք կլինի ածուխի արդյունահանման մեքենայացումը 70 տոկոսով մեծացնելու: Վորպեսզի շաղափող գործիքների աշխատանքը չետ չմնա աշխատանքի այն մասից, վոր կապված է տրանսպորտային կարգի աշխատանքի հետ, հարկ է լինում ավելացնել այսպես կոչված «ցիկլերի» թիվը: Հիշենք, վոր Դոնավազանում սուր է դրված ջրի մատակարարման հարցը, վոր մենք պետք է ահագին միջոցներ դնենք բնակարանային շինարարության մեջ՝ ամբողջ շենքեր ստեղծելու համար:

Դոնեցի ալավազանի ելեկտրիֆիկացիան ուշացել է. սա փաստ է: Մենք պետք է շտապով շինենք Զուլկույի ելեկտրոկայանը, բայց պետք է մտածենք նաև Լիսիչանսկի կամ Տոշկովսկի ելեկտրոկայանների շինարարության մասին, միաժամանակ շարունակելով աշխատանքը մի ամբողջ շարք գործարանային ելեկտրական կայանների վրա: Դուք տեսնում եք, թե ինչ մասշտաբ ունեն այդ հսկայական աշխատանքները:

Կենտրոնական արդյունաբերական ռայոնի ելեկտրական գլխավոր միավորումը հնգամյակի վերջում մեկ կտա 3 ու կես միլիարդ կվ.ժամ, այսինքն ավելի, քան մինչպատերազմյան Ռուսաստանում բոլոր ելեկտրոկայաններն հյին տալիս: Ելեկտրոններգիա մշակելու այսպիսի մասշտաբ նկատվում է միայն Հյուսիսային Ամերիկայի Միացյալ Նահանգներում չերկուտեղ և մի տեղ էլ Կանադայում: Մենք Դոնեցի ալավազանում ավելի խոշոր կարգի մեծութուն ենք ծրագրում: Հնգամյակի վերջում Ուկրաինայի ռայոնական ելեկտրոկայանների մշակումն արդեն կանցնի 4 միլիարդ կվ.ժամից:

Հետևյալ հնգամյակում, լիովին գործի գցած Դոնեպրոստրոյով, ելեկտրահաղորդումը 6 միլիարդ կվ.ժամ կլինի, իսկ սահմանված գորությունը՝ 1300 հազար կվ.: Սա կլինի մեծագույն գերազոր միավորներից մեկը, վոր համաշխարհային ռեկորդին է մոտենում: Յես կխնդրեյի ձեր ուշադրությունը դարձնել այսպիսի թըվերի վրա: Ուկրաինայի մեքենաշինման աճումը ծրագրված է 5,4 անգամ, դիզելաշինմանը՝ 5,2 անգամ, ընդհատվող հոսանքի մեքենաների շինելունը՝ 3,8 անգամ, ապարատուերայինը՝ 4,8 անգամ, շոգեմուրբոգեններատորներինը՝ արտադրած 45 հատից մինչև 460 հատ և այլն և այլն: Յես կարծում եմ, վոր իրենց մասին հենց այս թվերն են խոսում: Յեվ չերք ուկրաինացիները վիճում են ավտոմոբիլային լրացուցիչ գործարանի մասին, թերագնահատում են այն, վոր իրենք ամուր դիրքեր արդեն բռնել են:

Յես ասել եմ արդեն, թե Ուրալն այդ ժամանակի ընթացքում պետք է բոլորովին վերաշինված լինի. թե

նրա արդյունաբերական հիմնական ֆոնդերն ավելի քան 6 անգամ կմեծանան: Յես չեմ կարող մանրամասն կանգ առնել Ուրալի արդյունաբերության բնութագրման վրա: Հավանականաբար ընկ. Կուլբիշևը կանցնի Ուրալի արդյունաբերության բոլոր տեսակներին: Ուզում եմ ձեր ուշադրությունը դարձնել Ուրալի արդյունաբերական վերակառուցման վիճակի մասին ամենամեծ չափով հոգատար լինելու անհրաժեշտությունը վրա ելի այն պատճառով, վոր Ուրալը մեր պաշտպանության հիմնական բաղան է:

Ընկերներ, վոչ մի կասկած չկա, վոր չենք կարող հուսալ, թե խաղաղ հանգստանալներս անվերջ ե. նա ժամանակավոր է: Մենք շատ անգամ պետք ե վերադառնանք մեր պլանը պաշտպանության կարիքների տեսակետից գնահատելուն: Յեւ ամեն անգամ մեր առաջ կծառանա Ուրալի արդյունաբերության դարգացման, այնտեղ քիմիական գործվոր մի բուն, մետաղամշակման հզոր օրգաններ կառուցելու հնարավորության հարցը, ամեն անգամ Ուրալը, նրա զրուծվունը ուշադրության կենտրոն կլինեն:

Յես պետք ե վերապահություն անեմ, վոր մեր հնգամյակի չմշակված հատվածներից մեկը գինվորական գերատեսչության կարիքների շարադրանքն է: Յես կարծում եմ, վոր մեր բանավոր արած ծրագրումների մեջ եւ շատ բան այդ ուղղությամբ կարիք կլինի վերադնահատելու: Հոժարությունը համաձայն եմ գինվորական գերատեսչության ցուցումին, թե մեր պլանի մեջ գինվորական գերատեսչության կարիքները թերամշակ են: Կարող ե պատահել, վոր մեր հնգամյա պլանում միքիչ նվազեցրած լինենք այդ կարիքները: Բայց

մենք, ընկերներ, մեր թվերը կուռք չենք դարձնում մեզ համար. պլանի թվերին մենք նաչում ենք իբրեւ կողմորոշող (օրինի տիր) թվերի: Մի մոռանաք, ընկերներ, վոր նախքան հնգամյա պլանի թվերի կենսագործվելը դրանք մի շարք դեպքերում տարեկան պլանների կոնտրոլ թվի մեջ կվերանայվեն, ե կարծում եմ, վոր վոչ միայն այդ հատվածում, այլ ե ուրիշ հատվածներում անհրաժեշտ կլինեն տեղաշարժումները: Սակայն, իհարկե, նրանք չեն կարող վոչ մի հատուկ բեկում մտցնել պլանի իբրեւ ամբողջական սխտեմի՝ մեջ:

Անհրաժեշտություն ունենալով սեղմել զեկուցմանը այս մասը, յես կխնդրեյի միայն հետևյալը նշել: Զնայած վոր մենք ամենագլխավոր ռաշոնները նրանց սպասարկման գործում առաջվա պես ուղցնում ենք, այնուամենայնիվ այս պլանի մեջ բավականաչափ ամուր նշված ե արդյունաբերության դեպի արեկը առաջընթանալու գիծը, նոր ռաշոնների, ազգային հանրապետությունների վերելքի գիծը:

Իսկապես, յեթե ներկայումս արդյունաբերական հին ռաշոնները հիմնական ֆոնդերի կողմից դասավորվում են այն կարգով, վոր կենտրոնական-արդյունաբերական ռաշոնները բունում են 30 տոկ., Ուկրաինայան՝ 26,7 տոկ., Լենինգրադը՝ 10 տոկ., անդրկովկասյան հանրապետությունները՝ մոտ 10 տոկ., Ուրալը՝ 4,2 տոկ., ապա հնգամյակի վերջում հիմնական ֆոնդերն արդեն ուրիշ կերպ են դասավորվում— ՈւՍՍՀ՝ 26 տոկ. (իսկ 26,7 եր), կենտրոնական-արդյունաբերական ռաշոնները՝ 21,6 տոկ. (իսկ 30 եր), Ուրալը՝ 9,5 տոկ., Լենինգրադը՝ 7,6 տոկ.: Թյուրքմենստանի արդյունաբերության հիմնական ֆոնդերը կաճեն 3 ու կես ան-

զամ, Ուղբեկստանինը, Ղրիմինը և ԿՍՄ՝ 4 անգամ, Կաղակստանինն ու Ներքին Վոլգայինը՝ 4 ու կես անգամ և այլն: Կարող ե արդյոք պլանի մեջ նախատեսվել մի վորոշ ռեզերվ՝ ռալոնների միջև ուժն ու միջոցները վերադասավորելու համար: Արդյունաբերութան ֆինանսական պլանի մեջ ըստ ռալտիմալ պլանի ունենք մոտ մեկ միլիարդ ռուբլու ռեզերվ, բացի այդ, պետրոլեյում նույնպես մոտ կես միլիարդ պահեստի միջոցներ և վարկային սիստեմով մոտ 200 միլիոն ունենք: Մենք այդ ռեզերվներն ի միջի ալլոց նրա համար ել ենք թողել, վորպեսզի հնարավորութուն ունենանք միջոցները ռալոնների միջև վորոշ չափով վերաբաշխելու:

Ընկերներ, թույլ տվեք հիմա անցնեմ պլանի սոցիալական հատածին: Յեթե իմ նախընթաց բացաղրութան մեջ յես աշխատում եյի թեկուզ ընդհանուր գրծերով ցույց տալ ձեզ պլանի տեխնիկա-տնտեսական կողմը, ապա պլանն ամբողջութամբ հասկանալու համար պակաս ուշադրութուն չպիտի դարձնեք նրա սոցիալական հատածին: Արդ, ինչ ընդհանուր ցուցիչներ պետք ե այստեղ դատենք: Այդ, ըստիս, յերկրի հիմնական ֆոնդերն են, այսինքն սաացվածքային կարողութունը տնտեսական կենդանի մարմնի մեջ: Ինչպես ե նա բաշխվում մի կողմից պետական և կոոպերատիվ և մյուս կողմից մասնավոր հատվածների միջև: Ներկայումս նա բաժանվում ե այնպես, վոր մենք 50-ական տոկոս ունենք այդ հիմնական ֆոնդերում՝ մի կողմից պետական և կոոպերատիվ հատվածում, մյուս կողմից մասնավորում: Հնգամյակի վերջում ուժերի ուրիշ հարաբերակցութուն կլինի: Հիմնական Փոքերի

ուղիղ յերկու յերրորդ կգեցվի սոցիալիսական հատվածում յեվ մեկ յերրորդ՝ մասնավոր:

Յեթե պլանի սոցիալական հատածի այդ մասից անցնենք ուրիշ կարևորագույն մասերին, ապա հորկ կլինի առաջին տեղը քաշել այն առաջընթացութունները, վոր մենք կունենանք պրոլետարիատի դրուժյան մեջ: Ամենից առաջ կնշեմ, վոր այս պլանով ծրագրված՝ արդյունաբերության վերակազմավորումը կապիտալիստականից նրանով սուր տարբերութուն ունի, վոր նրան միաժամանակ ուղեկցում ե աշխատող պրոլետարների թվի վոչ թե նվազումը, այլ ավելացումը: Վարձու ամբողջ աշխատանքի համար այդ ավելացումը հաշվում ե 4 միլիոն նոր բանվոր: Այդ տոկոսն առանձին ճյուղերում միատեսակ չե: Մինչդեռ արհեստավորների անձնակազմն աճում ե ընդամենը 50 տոկոսով, շինարարական բանվորների բանակը 126--200 տոկոսով ե աճում, վոր յես, իմիջի ալլոց, նշել եմ: Պրոլետարիատի ինդուստրիալ խումբը, հաշված նաև շինարարական բանվորներին, ամբողջ յերկու միլիոն մարդով ավելանում ե: Հնգամյակի վերջում արդյունաբերական բոլոր բանվորները յոթժամյա բանվորական օրվա կանցկացվեն: Բանվորական օրվա կրճատումը տարվա մեջ 159 ժամ կանի, վորը հնարավորութուն կտա գործող անձնակազմի մեջ 300 հազար նոր բանվոր ներս առնելու: Ճիշտ ե, բանվորների բանակի այդ մեծացումը խիստ տարբերվում ե նախորդ ժամանակաշրջանի աճումից ու տեմպից, բայց փաստն այն ե, վոր մենք, այնուամենայնիվ, մեծացում ունենք, այնինչ վերակազմավորման համանման պրոցեսներն Արևմուտքում ամենուրեք բանվորների բանակի սուր կրճատում են:

ճատումով են ուղեկցվում: 1932—33 թ. միայն ցենզային արդյունաբերության բանվորների թիվը կլինի 4.080 հազար. մոտ 35 տոկ. աճ: Անվանական աշխատավարձը կաճի 47 տոկոսով, իրականը՝ 71 տոկոսով: Վերլուծումը ցույց է տալիս, վոր, ասենք, Մոսկվայի համար իրական աշխատավարձի մակարդակով կանցնենք Բերլինի ու Պարիզի բանվորներից ու կըսկսենք մոտենալ Լոնդոնի բանվորների ստանդարտին, կենսական մակարդակին:

Գործազրկության տեսակետից բանվոր դասակարգի դրությունն ինչ կլինի: Այդ նույնպես չափազանց կարևոր մոմենտ է պլանի սոցիալական հատածի մեջ, մանավանդ չեթե հիշենք, վոր հենց այստեղ էլին մեր ամենամեծ յերկյուղները: Միության ազդաբնակությունն այդ հնգամյակում կաճի 18 միլիոն մարդով: Չափահաս բանվորների աճը կլինի 9 միլիոն: Ավելացրեք սրան 9 միլիոն, վոր մենք համարում ենք գյուղում ավելացող աշխատանք, ավելացրեք մեկ միլիոնից ավելի գործազուրկները, և ինչ է ստացվում: Ստացվում է աշխատանքի 19 միլիոնանոց բանակ, վոր մենք պետք է վորևե կերպ զբաղեցնենք՝ գործազրկությունը հաղթահարելու համար: Թույլ եմ և մենք 4 միլիոն նոր բանվոր ենք նախատեսում, բայց և այնպես այդ թվից մինչև 19 միլիոնը շատ հեռու է: Իսկ ի՞նչ ճանապարհով է լուծվում այդ դժվարագույն խնդիրը: Մենք մի շարք բաղաններ, աղյուսակներ ենք տպագրել, վորոնք պատկերում են մեր կենդանի աշխատանքի յեկամուտներն ու ծախսերը, և այդ աղյուսակներում դուք կտեսնեք, վոր խնդիրը լուծվում է ամենից առաջ մեր գյուղատնտեսության բարենորոգու-

մով, նրա աշխատատարողության մեծացումով: Մենք այդ աշխատատարողության մեծ ընդլայնում ենք ծրագրում թե հատիկային կուլտուրաների ավելի կատարելագործված մշակման գծով, վոր աշխատանքային նոր պրոցեսներ են պահանջում, վոր մեր գյուղատնտեսներն են մշակել, և թե տեխնիկական կուլտուրաների, կենդանարուծության, գյուղատնտեսական մթերքների վերամշակման գծով, և այլն: Աշխատատարողության այդ ընդլայնումն այնպիսի յե, վոր գյուղում ավելացող ուժի ընդհանուր չափը առնվաղն 5 միլիոնով պակասում է: Այնուամենայնիվ ընդհանրապես և ամբողջությամբ մենք քաղաքի գործազրկություն ենք ստանում, վոր պլանի մեջ մոտ 800 հազար է հաշված: Սակայն ծերությունն ապահովագրման միջոցներով ծերացրում ենք լրացուցիչ մոտ 200 հազար մարդ հանել: Վերջին հաշվով քաղաքի գործազրկությունը կարող է իջնել ընդամենը մինչև 500 հազար մարդ:

Առաջնապես աշխուրջ աշխուրջություն ենք դարձնելու բանվոր յերիտասարդության անդադրությունը կարճելուն: Մենք պետք է ամեն ջանք գործ դրենք, վորպեսզի բանվոր յերիտասարդությունը դուրս մնա յոթնամյա պարոցների բարձր դասարաններում նրկատվող մաղվածքից: Մենք առաջարկում ենք իրական աշխատավարձի 71 տոկ. հավիումից սոցապական հովագրման կարգով 2—3 տոկ. դատել, թողակային ֆոնդից զատ մի նոր միլիարդանոց ֆոնդ ստեղծելով բանվոր յերիտասարդությանը նպաստներ տալու համար և այդպիսով նրան ապահովելով պրոցներում, տեխնիկումներում և բուհ-երում սովորելու:

Վոչ պակաս դժվարին խնդիրներ կան մեր առաջ

անձնակազմի հոսունության դեմ պայքարելու գործում: Մեր ունեցած բոլոր ուժերը պետք է նվիրենք մեր բնակարանային գործը բարձրացնելու համար, այդ բանին տալով սուր դասակարգային ուղղութիւն: Հնգամյակի վերջում քաղաքային պրոլետարիատի համար բնակարանային տարածութիւնը պետք է աճի 30 տոկոսով, իսկ հիմնարկութունների տներում ապրող պրոլետարիատի համար՝ մոտավորապէս 40 տոկոսով: Բնակարանային շինարարութեան վերելքը, վորի համար մենք առնվազն մոտ 5 միլիարդ ենք ծախսում, մեր կարծիքով անձնակազմի հոսունության դեմ պայքարելու հատուկ ազդեցիկ միջոց է: Կարծում ենք, վոր այդ ծախսերն արտադրական ահա գին դրական նշանակութիւն ունեցող հարցեր են:

Ի՞նչ ծրագրում ենք տեսնում պլանում ժողովրդական յեկամուսների բաշխման կողմից: Գյուղատնտեսութեան բաժինն ընկնում է, վոր ինդուստրիալիզացիայի բնական հետեանք է: Մենք այդ անկումը վորոշել ենք 46-ից մինչև 39 տոկոս: Մասնավոր հատվածի բաժինն ընկնում է 47-ից մինչև 34 տոկոս: Միջին շնչի յեկամուսի աճ ամբողջ բնակչութեան վրա գալիս է մոտ 60 տոկոս: Պրոլետարիատի յեկամուսը մոտավորապէս 90 տոկոսով է աճում:

Քաղաքի և գյուղի բարեկեցութեան մակարդակը (մոտենալով իրար) բարձրանում է մոտավորապէս 50 տոկոսով:

Յեւ արդեն խոսել եմ այն մասին, թե ինչ դեր կունենա գյուղատնտեսութեան սոցիալիստական հատվածը սոցիալական հատածի մեջ:

Կնշեմ, վոր գների գծով մենք այնպէս ենք ըն-

թանում, վոր արտադրանքի ինքնարժեքը 35 տոկոսով իջեցնելիս մեծաքանակ առևտրում գները միայն 24 տոկոսով ենք իջեցնում, իսկ մանրածախսում՝ 20 տոկոսով: Գյուղատնտեսական գների նկատմամբ մոտավորապէս կայունացման գիծն ենք բռնում, վոր այնպէս անհրաժեշտ է գյուղատնտեսութեան բարձրացումը խթանելու համար:

Այս բավական է՝ տեսնելու համար, թե տա՞հ հընդամյակում ինչքան է աճում գյուղատնտեսութեան սոցիալիստական հատվածը, ինչքան են ուժեղանում ներա պրոլետարական ավանգարդի ուժերը:

Միքանի խոսք սոցիալ-կուլտուրական հատածում մեր առաջ կանգնած խնդիրների մասին: Ընկերներ, պլանը չի իրագործվի, չեթե մենք նախորոք չիրականացնենք նրա համար անհրաժեշտ կադրերի նախապատրաստման հսկայական առաջընթացութիւնը: Կադրերի պրորիմը, սոցիալ-կուլտուրական շինարարութեան պրորիմն ահագին դեր է խաղում: Ի՞նչ ենք արել մենք այս ժամանակամիջոցում: Մենք շինարարական այդ ետապը վորտ ենք դնում կես-անգրագետ ազգաբնակչութիւնով, վորը, ճիշտ է, այնուամենայնիվ չափազանց բարձրացել է նախկին մակարդակից, վորովհետեւ մենք պետութիւնը կառավարել սկսեցինք, չերբ տղամարդկանց 45 տոկոսը և կանանց 25 տոկոսն ելին գրագետ: Մենք չենք կարող հաշտվիլ անգրագետ ազգաբնակչութեան այսքան հսկայական քանակի հետ: Մեր առաջ կանգնած խնդիրներից գլուխ հանելու համար մենք պետք է գպրոցներում սովորողների թիվը 50 տոկոսով բարձրացնենք: Յեթե մինչև հեղափոխական շրջանի 8 միլիոնի դիմաց ներկայումս

դպրոցներում ունենք 15,5 միլիոն, ապա այդ թիվն առնվազն 6 միլիոնով ելի պետք է մեծացնենք: Մեզ խնդիր ենք դնում՝ ակտիվ տարրերի բանվորների լիակատար գրագիտության հասնել, առնվազն 18 միլիոն չափահասների և դեռատիների անգրագիտությունը վերացնել: Բացի այդ անհրաժեշտ է գյուղթեքումով արհեստագործական ընդգրկել մինչև 5 միլիոն այն ակտիվ գյուղացիներին, վորոնց մենք մեր սոցիալիստական հատվածի մեջ ենք կանչում:

Պետք է փաստենք, վոր խոշոր արդյունաբերության մեջ ներկայումս հազիվ 800 հազար այնպիսի բանվորներ ունենք, վորոնց կարող ենք վորակավորված համարել: Սրան պետք է ավելացնենք առնվազն 700 հազար և նրանց ամբողջ մասսան գործի ընթացքում վերավորակավորենք: Վորակավորումը բարձրացնել անհրաժեշտ է, վորպեսզի ֆաբրիկաների ու գործարանների կենդանի աշխատանքի միջավայրում տեխնիկական վերազինման հետ անընդհատ ընթանալ կարողանան:

Մենք ունենք մոտավորապես 20 հազար ինժեներ, 20 հազար տեխնիկ և 11 հազ. գյուղատնտես, իսկ մեր ծրագրով պետք է հասնենք 54 հազար ինժեների, այսինքն ավելացնենք 34 հազար, տեխնիկներին պետք է ավելացնել 44 հազար, մեր ֆաբրիկաների դպրոցների աշակերտների թիվը պետք է ահագին չափով բարձրանա: Յեղած 11 հազարի հետ մեկտեղ անհրաժեշտ է ունենալ 34 հազար գյուղատնտես, իսկ գլխավորը՝ պետք է հորից ու նորից ուղարկել ղարձնենք գյուղական ուսուցիչների 400 հազարանոց այն բանակին, վորը գյուղատնտեսի առաջին ոգնականն է լինելու:

Հենց նա յե, վոր պետք է ազրոնոմիապես գրագետ ակտիվ ստեղծելուն ոգնի: Յեթե մոտիկից դիտենք այդ խնդիրները, կտեսնենք, թե ինչու մենք, իրոք, նրանց իրագործման մասին խոսում ենք իբրև ինչ-վոր կուլտուրական արշավի մասին, ինչու կուլտուրական ճակատ խոսքն ենք կիրառում: Այդ խնդիրներն անքան բարդ են, վոր այստեղ պետք է մարտականորեն, մարտական լարումով գործել, իր տեսակի մի դիրքային կռիվ վարել: Մենք վոչ միայն տեխնիկներ, գյուղատնտեսներ ու ինժեներներ պետք է ստեղծենք, մենք պետք է դրանց նոր տիպն ստեղծենք: Մի մոռանաք, ընկերներ, վոր սոցիալիստական գրոհին զուգընթաց աճում է վոչ միայն կուլակների և նրանց յենթարկվածների սուր հակադրումը չքավորության ու միջակների խմբին, այլ և ինտելիգենցիայի շարքերում ել նույնպիսի սուր սահմանաձրում ենք նկատում: Մի կողմից՝ մարդիկ, վորոնք աշխատանքի այս տարիներին իսկապես գնացել են մեզ հետ խոացրած ճակատով, մյուս կողմից՝ այնպիսիները, վորոնք ամբողջ ժամանակ աշխատել են հարկադրված, վորոնք այժմ ամենախախտել են հարկադրված, վորոնք այժմ ամենաարտական ալդ նոր, հսկայական նպատակադրումներին, այդ մարդիկ, կարելի չե ասել, մեր դեմ դարձնամուս են: Նրանց նպատակակետը մեր պարտությունն է: Այսպես կոչված տեխնիկական ինտելիգենցիայի այդ բաժնում մենք պետք է ունենանք մեր սեփական աշխատավորները, պետք է ընտրենք դրանց պրոլետարիատի կադրերից, պետք է մինչև բուհերի բարձրագույն աստիճանի դպրոցներ պրոլետարիատի այնպիսի անցում ապահովել, վորպեսզի ամենից ավել

դպրոցներում ունենք 15,5 միլիոն, ապա այդ թիվն առնվազն 6 միլիոնով ելլի պետք է մեծացնենք: Մեզ խնդիր ենք դնում՝ ակտիվ տարիքի բանվորների լիակատար գրագիտության հասնել, առնվազն 18 միլիոն չափահասների և դիտատիների անգրագիտությունը վերացնել: Բացի այդ անհրաժեշտ է գյուղթեքումով արհագրոցով ընդգրկել մինչև 5 միլիոն այն ակտիվ գյուղացիներին, վորոնց մենք մեր սոցիալիստական հատվածի մեջ ենք կանչում:

Պետք է փաստենք, վոր խոշոր արդյունաբերության մեջ ներկայումս հազիվ 800 հազար աշխատի բանվորներ ունենք, վորոնց կարող ենք վորակավորված համարել: Սրան պետք է ավելացնենք առնվազն 700 հազար և նրանց ամբողջ մասսան գործի ընթացքում վերավորակավորենք: Վորակավորումը բարձրացնել անհրաժեշտ է, վորպեսզի ֆաբրիկաների ու գործարանների կենդանի աշխատանքի միջավայրում տեխնիկական վերազինման հետ անընդհատ ընթանալ կարողանան:

Մենք ունենք մոտավորապես 20 հազար ինժեներ, 20 հազար տեխնիկ և 11 հազ. գյուղատնտես, իսկ մեր ծրագրով պետք է հասնենք 54 հազար ինժեներին, այսինքն ավելացնենք 34 հազար, տեխնիկներին պետք է ավելացնել 44 հազար, մեր ֆաբրիկաների զպրոցների աշակերտների թիվը պետք է ահագին չափով բարձրանա: Յեղած 11 հազարի հետ մեկտեղ անհրաժեշտ է ունենալ 34 հազար գյուղատնտես, իսկ գլխավորը՝ պետք է հորից ու նորից ուշադրություն դարձնենք գյուղական ուսուցիչներին 400 հազարանոց այն բանակին, վորը գյուղատնտեսի առաջին ոգնականն է լինելու:

Հենց նա յե, վոր պետք է ազրոնոմիապես գրագետ ակտիվ ստեղծելուն ոգնի: Յեթե մոտիկից դիտենք այդ խնդիրները, կտեսնենք, թե ինչու մենք, իրոք, նրանց իրագործման մասին խոսում ենք իբրև ինչ-վոր կուլտուրական սրշավի մասին, ինչու կուլտուրական ճաշկատ խոսքն ենք կիրառում: Այդ խնդիրներն աջնքան բարդ են, վոր աշատեղ պետք է մարտականորեն, մարտական լարումով գործել, իր տեսակի մի դիրքային կռիվ վարել: Մենք վոչ միայն տեխնիկներ, գյուղատնտեսներ ու ինժեներներ պետք է ստեղծենք, մենք պետք է դրանց նոր տիպն ստեղծենք: Մի մոռանաք, ընկերներ, վոր սոցիալիստական գրոհին զուգընթաց աճում է վոչ միայն կուլակների և նրանց յենթարկվածների սուր հակադրումը չքավորության ու միջակների խրամբին, այլ և ինտելլիգենցիայի շարքերում ել նույնպիսի սուր սահմանաձրում ենք նկատում: Մի կողմից՝ մարդիկ, վորոնք աշխատանքի այս տարիներին իսկապես գնացել են մեզ հետ խտացրած ճակատով, մյուս կողմից՝ աշխատիները, վորոնք ամբողջ ժամանակ աշխատել են հարկադրված, վորոնք այժմ ամենախորին թերագնահատությամբ են վերաբերվում շինարարական այդ նոր, հսկայական նպատակադրումներին, այդ մարդիկ, կարելի չե ասել, մեր դեմ դարանամուտ են: Նրանց նպատակակետը մեր պարտությունն է: Այսպես կոչված տեխնիկական ինտելլիգենցիայի այդ բաժնում մենք պետք է ունենանք մեր սեփական աշխատավորները, պետք է ընտրենք դրանց պրոլետարիատի կադրերից, պետք է մինչև բուհերի բարձրագույն աստիճանի դպրոցներ պրոլետարիատի աշխատի անցում ապահովել, վորպեսզի ամենից ավել

լի տաղանդավոր բանվորները կարողանան վորքան կարելի յն շուտ աճել-դառնալ կարմիր ինժեներներ ու տեխնիկներ, վորոնց մենք կարողանալինք լիովին վստահել տնտեսութեան սոցիալիստական շինարարական այս դժվարագոյն հտապում:

Ինժեների, տեխնիկի, գյուղատնտեսի իսկ տիպը պիտի ալ լինի, քան անցյալ տարիներում տեսածները: Դա մեզ պետք է: Դրանք պետք են լինեն թե սառն հաշիւի և թե ամերիկական արագաշարժութեամբ ու ճարտարութեամբ մարդիկ և միաժամանակ մարդիկ, վորոնք նոր շինարարութեան վոգեւորութեամբ են համակված: Պետք են կարողանալ զուգակցել տեսական պատրաստվածութունը տնտեսական գործնականին, բուհերի և տեխնիկումների ճակատի՝ գործող պրոլետարիատի շարքերին մոտենալուն: Այս բոլորը կազմակերպչական կարգի ահագին խնդիրներ են, այս բոլորն իրականացնելն այնքան ել հեշտ է: Բայց հենց այժմ ել մենք տեսնում ենք, թե ինչպես մեզ ոգնութեան են գալիս աշխատավոր ինտելիգենցիայի նոր ջոկատները, նոր ձևով շարկապկելով բանվորա-գյուղացիական աշխատանքի զորասլոյներին:

Կարծում եմ, ընկերներ, յեթե այն նյութերով, ինչ պլանին կցած մեր ֆինանսական ամփոփումի մեջ մենք տալիս ենք, հետևելու լինենք ֆինանսավորման աղբյուրներին, ապա դուք կտեսնեք, վոր այստեղ ել հաշիվը բավականին զգուշավոր է: Չնայած վոր ֆինանսական պլանում մենք ժողովրդական յեկամուտները տնտեսութեան կարիքների համար մորիլիզացիայի յենք յենթարկում մոտ 50 տոկոսը, այսինքն միջոցների այսպիսի քանակ, վորը կապիտալիստական

պետութունը կարող է միայն մեծ լարման մոմենտին, ռազմական պաշտպանութեան մոմենտին մորիլիզացիայի յենթարկել, չնայած վոր բյուջետային մեկ սխտեմը (հավաքական նետո բյուջեն) կպահանջի այդ յեկամուտի 31 տոկոսը, այնուամենայնիվ տուրքերի և յեկամուտների ուրիշ ամեն տեսակի աղբյուրների հաշիվը ընդհանրապես և ամբողջութեամբ վոչ միայն մեծ շրջահայեցողութեամբ, ալ և վորոշ ռեզերվներով է արված: Սա ցույց է տալիս, վոր պլանը ֆինանսականի կողմից ել հուսալի յե կազմված: Ամբողջ խնդիրն այն է միայն, վոր այս պլանի առանձին մասերը վոչ թե կոտորակված իրականացվելին, ալ, ինչպես պլանի մեջ է նշված՝ ինչպես միասնական սխտեմ:

Հապա ի՞նչ է պետք, վոր այս պլանը կենսագործվի: Յեթե ինչ հարցնեք, թե ինչ կարգով են դասավորված այս պլանի իրականացման նախադրւթյունները, յես կասելի. այս պլանի հաջողութեան առաջին և հիմնական գրավականը կուսակցութեան շարքերի հզոր միասնականութունն է, կուսակցական յերկաթե հըզոր ձեռքը, վոր պրոլետարական դիկտատուրան է իրականացնում: Յեթե այստեղ ընդհատումներ կլինեն, ապա դրանք անհապաղ կանդրագառնան թե բանվոր դասակարգի տրամադրությունների և թե այսպես կոչված տեխնիկական ինտելիգենցիայի լայն շերտերում: Կուսակցութեան ամբողջութունը, միասնականութունը, նրա հաղթանակելու հավատն առաջին կարեւորագոյն նախադրւթյունն է, վորն անհրաժեշտ է, վորպեսզի պլանը 100 տոկոսով իրագործվի:

Յերկրորդը, վոր այս հնգամյակում անհրաժեշտ

ե, խորհրդային ապապարատի ամբողջ կազմակերպությունը նոր ձևով կառուցելն է: Այդ ապապարատի զբաղումից զատ հարկավոր է նրա մեջ արժեքների վերադնահատում կատարել, առաջվանից ավելի մեծ ձգտումն է հարկավոր դեպի կուսակցութեան ղեկավարութիւնը:

Յեւ, վերջապես, պետք է նորաձև կապեր սահմանել խորհրդային լայն հասարակայնութեան հետ: Յեթե մեր արդիւնաբերական աշխատանքի վերաբերյալ ասում ենք, թե «չեռանկյան»՝ կուսակցութեան, արհմիութիւնների և տնտեսավարների կանոնավոր աշխատանքն ինդուստրիալ աշխատանքի հաջողութիւնների ամենագլխավոր նախադրյալն է, ապա պետական վողջ տնտեսական պլանի հատածում ուժերի կանոնավոր հարաբերութիւնը կամ, ավելի ձիւղ, կուսակցութեան, խորապարատի և հասարակայնութեան կանոնավոր կազմակերպութիւնը պլանի բախտըն են վորոշում: Կարծում եմ, ընկերներ, վոր մենք այս պլանը կարող ենք թե գիտական և թե տնտեսական իրականութեան հետ կապակցված համարել: Յես հավատացած եմ, վոր այս պլանը կողմի վերացնելու աչն տատանումները, վոր անխուսափելիորեն կապված են անցողիկ շրջանի, նոր շինարարութեան սահմաններում կատարվող բեկման հետ, չերբ անխուսափելի նոր դժվարութիւններ են ծագում: Յես հավատացած եմ, վոր այս պլանը ցույց կտա անհեթեթութիւնը արոցկիստների պնդումի, թե ինդուստրիալիզացիայի պաշտած տեմպերն ապահովված կարող են լինել միայն այնպիսի հարաբերութեան վրա դեպի գլուղացիութեան անագին մասսաները, չերբ այդ գլուղացիները ներկա-

յանում են իբրև իր տեսակի գաղութային ձորտեր: Պլանը ցույց է տալիս, թե ինչպես կոնկրետորեն իրականանում է առաջընթացութիւնը պրոլետարիատի և աշխատավոր գլուղացիութեան ամենասերտ շաղկապի հիմունքներով: Պլանը ցույց է տալիս, թե ինչպես ենք մենք իրականացնում այդ շաղկապը և ինչպես դրա տակը դնում ենք արտադրական հզոր բազիսը: Իսկ մյուս կողմից այդ պլանը հարվածում է բոլոր հոռետեսներին, վորոնք չեն հավատում պլանային տընտեսութեան ռեսուրսներին, վախենում են ինդուստրիալիզացիայի բարձր տեմպերից: Մենք հավատում ենք, վոր աշխատավորները կաշակցին մեզ տնտեսութեան պլանային իսկական ռեժիմ իրականացնելու գործում: Հենց տնտեսութեան պլանային ռեժիմը կողմի ամբապնդելու ինդուստրիալ առաջընթաց տեմպը: Այլ թեքման ախոյաններին պլանը ցույց է տալիս, թե նրանց թերահավատութիւնը քաղաքական ինչպիսի ուրացողութիւն է: Մեր ուժն աշխատավոր մասսաների հըզորութեան մեջ է, վորոնք իրենց շինարարութեան հենց այն փուլն են թեկոխում, չերբ նրանք իրենց կամքը, իրենց նպատակները տարեցտարի ավելի ու ավելի իրական կենսագործված կտեսնեն:

Այս պլանի իրականացումն իսկապես պայքարի գորավոր միջոց է թեքման դեմ թե դեպի աջ և թե դեպի «ձախ»: Պլանը հզոր միջոց է, վորպեսզի մենք ստեղծենք կամքի այն միասնականութիւնը, վոր վլադիմիր Իլիչը համարում էր մեր տնտեսական շինարարութեան հաջողութեան ամենագլխավոր և վճռող գրավականը: (Շափահարութիւն 66 եր):

Վ. Վ. ԿՈՒՅԲԻՇԵՎԻ ԶԵԿՈՒՅՈՒՄԸ

Ընկերներ, ժողովրդական տնտեսությունների հնգամյա պլանի կարևորագույն հարցերից մեկն ամբողջապես ժողովրդական տնտեսությունների և հատկապես արդյունաբերության զարգացման տեմպերի հարցն է։ Այն միջավայրը, վորի մեջ Հոկտեմբերին հաղթանակած պրոլետարիատը սոցիալիզմ է կառուցում, ինչ էլ վոր լինի, թե արդյունաբերության և թե ժողովրդական տնտեսությունների զարգացման արագ տեմպեր է պահանջում։ Յեվ այն հանգամանքը, վոր մենք տեխնիկական հետաքննարկում ենք ապրում, մանր կոտորակված գյուղատնտեսություն ունեցող մի չերկրում, վոր մենք գտնվում ենք թշնամի կապիտալիստական շրջապատման պարագայում, մի կողմից հենց արագ տեմպերի անհրաժեշտությունն է առաջ բերում, իսկ մյուս կողմից մեծապես խանգարում է, արգելակ է լինում, վորպեսզի այդ տեմպերն իրականացվեն։ Մենք պետք է, ինչ էլ վոր լինի, պատմական կարճ ժամանակաշրջանում հասնենք և անցնենք մեր կապիտալիստական թշնամիներին, այլապես սոցիալիզմի կառուցումը չի կարող ապահովված լինել։ մեզ այնպիսի զարգացում և այնպիսի տեմպեր են հարկավոր, վորոնք ապահովելին կապիտալիստական կախումից ազատվելը և մեր Միություն պաշտպանունակության ուժեղացումը։ Ահա հարցերի այդ ամբողջ զուգարը զարգաց-

ման տեմպերի պրոբլեմը դնում է իբրև մեր պլանավորման կենտրոնական պրոբլեմներից մեկը։ Մենք քիչ աշխատավորներ չունենք, վորոնք շատ ուժեղ կասկածում են մեր զարգացման մեծ տեմպերի հնարավորությունը։ Յես արհմիությունների համագումարում իմ արած զեկուցման մեջ քաղվածքներ բերել եմ մեր չերկրի պետական մարմիններում աշխատող մեր մի շարք տնտեսագետներից, վորոնք նույնիսկ մեր նախկին, շատ ավելի փոքր հեռանկարային ծրագրումների տեմպերը դնաճատում ելին իբրև անհասանելի, իբրև բացարձակապես անիրական։ Յես այդ տնտեսագետներից միայն չերեքի վրա կանգ կառնեմ և քաղվածքներ կբերեմ։ Ահա, որինակ, տնտեսագետ Դեզեպը գրում է.

Խնչպես կարելի յե լուրջ ընդունել զարգացման այդ տեմպերը, յերբ նույնիսկ տնտեսական բուռն աճման այնպիսի ժամանակաշրջանում, ինչպիսին, որինակ, Ռուսաստանն եր ապրում 1900—1913 թ. թ., արտադրանքի ֆիզիկական ծավալի աճումը և ազգային յեկամուտի աճումը չեյին հասել այն տեմպին, ինչ հնգամյա պլանով է նշված։ (Экономическое обозрение № 5, 1927 թ.):

Ա. Ա. Նիկիտսկին «Вестник финансов» որգանում (№ 7, 1927 թ.) գրում եր.

Ժողովրդատնտեսական և ֆինանսական հնգամյա պլանն ըստ սեմպի ռասչախանցում է... պլանի ընդունած սեմպերի ոգսիմ պոսնաութանությունները գրեթե միշտ վրիպում են նպատակից։ Անհրաժեշտ է պլանի ավելի զգուշավոր և իրական տարբերակ։

Մի ուրիշ հեղինակ՝ Ալբ. Վալենտինը «Экономическое обозрение»-ի մեջ (№ 7, 1927 թ.) գրում է.

Հնգամյակի հիմնական արտաք ժողովրդական օրհանոցյան բոլոր նյութերի զարգացումը չափազանց արագ տեսնվում է... ուժից վեր լիվ անխափան:

Յեւ պետք է նկատի ունենալ, վոր այդ ասվում էր հնգամյա պլանի սկզբնական ուղղագծերի մասին, վոր կազմել էր Պետպլանը ընդ. Ստրումինիի գեկավարությամբ, վորտեղ, առաջինը՝ շատ ավելի վերջ տեմպեր էլին նախագծված, քան ինչ մենք հիմա չենք նախագծում, և, չերկրորդ, տարեցտարի իջնող տեմպեր, վորովհետև այն ժամանակ իշխում էր այն պատկերացումը, թե վերականգնվող մասն շրջանը վորք դրնելով՝ մենք չենք կարող պահպանել զարգացման բարձր տեմպերը:

Բուրժուական տնտեսագետների այդ խմբակը 1927 թվին հնգամյակի գլխավոր արտա համարում էր ժողովրդական տնտեսության բոլոր ճյուղերի զարգացումը չափազանց արագ տեմպով, ուժից վեր և անխափան նախագծելը: Այնինչ խոսքն այնպիսի հնգամյակի մասին էր, վորով չենթադրվում էր արտադրանքի աճում 1926—27 թ. 17 տոկոսով, 1927—28 թ. 12 տոկոսով, 1928—29 թ. 9 տոկոսով, 1929—30 թ. 9 տոկոսով, վերջապես, 1930—31 թ.՝ 8 տոկոսով: Այդ նախագծումը, Պետպլանի առաջին նախագծումը, վորի սկզբնական տարին 1926—27 թ. էր, անց էր կացվում այն ժամանակ, յերբ մենք չափազանց քիչ տարրեր ունեյինք ստույգ պլանավորման համար, յերբ մենք տակավին բավարար պատկերացում չունեյինք վերա-

կազմավորման շրջանի իրական հնարավորությունների մասին, յերբ, բնականաբար, դժվար էր հաշվի առնել տնտեսության մեր խորհրդային սխտեմի ունեցած բոլոր ռեսուրսներն ու հնարավորությունները: Ահա արդյունաբերության արտադրանքի աճման այդ թվերը — հնգամյակի առանձին տարիներում 12 տոկ., 9 տոկ., 9 տոկ. և 8 տոկ. — մի ամբողջ շարք տնտեսագետներ համարում էին ուժից վեր, անիրական: Բուրժուական մտքի այդ ներկայացուցիչները մեր չերկրում մեծ մեղք, ժողովրդական տնտեսության համար մեծ փրատ էլին համարում այդ նույնիսկ չափազանց ցած տեմպերի նախագծումը:

Իսկ ռեալ իրականության մեջ իրոք ի՞նչպես էլին գնում մեր զարգացման այդ տեմպերը: Բանից դուրս է գալիս, վոր մենք այժմ արդեն ունենք այն բանի ապացույցը, վոր մեր նախկին նախագծումներն ավելի քիչ էլին, քան այն, ինչի վոր հասանք աշխատանքի հետևանքով. այսպես, 1926—27 թվի համար արդյունաբերական արտադրանքի աճում ծրագրվում էր 17 տոկոսով, իսկ իրոք 19 տոկ. աճի հասանք:

Անցած 1927—28 թվին արդյունաբերական արտադրանքի՝ Պետպլանի սկզբնապես նախագծված 12 տոկ. աճման դիմաց մենք իրոք ունեյինք 23 տոկ. աճ, այսինքն զրեթե չերկու անգամ ավելի. այս 1928—29 թվին ըստ Պետպլանի չենթադրվում էր 9 տոկ. աճում, բայց իրոք 20 տոկոսից ավելի կլինի: Արդեն այս տնտեսական տարվա առաջին կիսամյակը լիակատար ակներևությամբ ապացուցում է, վոր քանակական ցուցիչների, արտադրանքի բնագավառում մենք կարող ենք տված առաջադրությունն ամբողջությամբ

կատարել: Այսպիսով կյանքը գործով հայտաբերեց, վոր մենք անբավարար եյինք հաշվի առնում մեր բոլոր հնարավորութունները, անբավարար եյինք հաշվի առնում այն բոլոր առավելութունները, վոր տալիս է մեզ խորհրդային սիստեմն իր հողի ազգայնացումով, ֆաբրիկաների ու գորարանների աղգայնացումով և պլանային տնտեսավարումով:

Գործնականը ցույց տվեց, վոր մենք ավելի արագ տեմպով կարող ենք զարգանալ, քան կապիտալիստական չերկրները: Ինչպես հայտնի չե, զարգացման ամենից ավելի արագ տեմպ ունեցող յերկիրը Միացյալ Նահանգներն են: Արդ, զարգացման ամենամյա լինչ տեմպ է տրպիկ Միացյալ Նահանգների համար: Յեթե վերցնենք 1850—1860 թ. թ. տասնամյակը, այդ տարիներին զարգացման տեմպը 8,7 տոկ. է. 1860—1870 թ. թ. կազմում է 8 տոկ., հետևյալ տասնամյակում՝ 5,8 տոկ., հաջորդում՝ 4,9 տոկ., 1890—1900 թ. թ. տասնամյակում՝ 4 տոկ.: Այսպիսով Միացյալ Նահանգներում արդյունաբերության աճման առավելագույն տեմպը 8,7 տոկ. էր՝ 1850—1860 թ. թ. ժամանակաշրջանում: Մենք նույնը տեսել ենք նաև մինչհեղափոխական Ռուսաստանում: Յարական Ռուսաստանում այսպես կոչված զարգացման բուռն տարիներին աճը 8 տոկ. էր, միջին տարիներին իջնելով մինչև 5 տոկ. և ավելի ցած:

Այսպիսով այն տեմպերը, վորոնցով մենք աճում ենք, փաստորեն, կյանքի մեջ, շատ են գերազանցում այն ամենից, ինչ հայտնի չե բուրժուական յերկրներին համար և ինչ հայտնի չե մեր մինչհեղափոխական բուրժուական Ռուսաստանում: Մենք հնգա-

մյա պլանում զարգացման արագ տեմպեր ենք նախագծել: Յես մանրամասնորեն կանգ չեմ առնի թվերի վրա, վորովհետև համապատասխան թվերի մեծամասնութունը ընկ. Կրժիժանովսկին բերել է. չես այդ թվերից միայն միքանիսը կկրկնեմ, վորոնք ամենից ավելի գունեղ պատկերում են մեր արդյունաբերության զարգացման տեմպը: Մենք հնգամյակի վերջում այս տարվա 4,100 հազար տոննի դիմաց կարտադրենք 10 միլիոն տոնն չուգուն, և տարեկան աճի տեմպը 20 տոկոսից ավելի կլինի: Քիմիական պարարտիչների բնագավառում հընգամյակի վերջին տարում կունենանք 8 միլիոն տոնն անցյալ տարվա սեր ունեցած 175 հազար տոննի դիմաց: Ածուխի բնագավառում հիմիկվա մեր ունեցած 36 միլիոն տոննի դիմաց կունենանք 75 միլիոն տոնն արդյունահանություն: Ելեկտրոներգիայի բնագավառում զարգացման ավելի մեծ տեմպեր կունենանք, այժմյա ունեցած 5 միլիարդ կվ.-ժամի դիմաց կունենանք 22 միլիարդ կվ.-ժամ: Մեքենակառուցման բնագավառում ել ավելի քան 3 անգամ աճում ենք: Արդյունաբերական արտադրանքի աճի ընդհանուր տեմպը հնգամյակում արտահայտվելու չե 167,7 տոկոսով: Արդյունաբերական արտադրանքն այդ հնգամյակում տալու չե ամենամյա 20 տոկոսից ավելի աճ: Արդյունաբերության համար այդ տեմպը վերցրած է բոլորումին ունալ ժվյալների հիմունքով, վորոնք իրենց կատարման հնարավորության տեսակետից վոչ մի կասկած չեն ներշնչում: Արդյունաբերության համար մեր տնտեսության մյուս ճյուղերի համեմատությամբ աճման ավելի բարձր տեմպ ենք վերցրել, համապատասխան այն դերին, վոր հնգամյակի մեջ արդյունաբե-

ըությունը խաղում ե իբրև մեր վողջ տնտեսությունը սոցիալիստական ձևով բարենորոգող ուժ, իբրև ժողովրդական տնտեսության առաջավոր ճյուղ, վոր ստեղծագործորեն բարենորոգում ե ժողովրդական տնտեսության բոլոր հատվածները, այդ թվում և գյուղատնտեսությունը:

Ինչո՞վ են բացատրվում այդ մեծ տեմպերը, ապագայի նախագծումների այդ ահագնությունը: Նրանք բացատրվում են խորհրդային սիստեմի այն առավելություններով, վորոնք հետևանք են Հոկտեմբերյան հեղափոխության մեջ պրոլետարիատի հաղթանակելու: Հողի ազգայնացումը, արտադրության միջոցների և գործիքների սեփականության բռնագրավումը, ամբողջ տնտեսության մեջ պլանային սկզբունքը, չերկրի տնտեսական վերակազմավորման գործում բանվոր դասակարգի ստեղծագործ եներգիայի մորիլիդացիան, — այս բոլորն այնպիսի առավելություններ են, վոր ծանոթ չեն վորևե յերկրի և վորոնք մեզ հետագայում առաջ ընթանալու համար բոլորովին չտեսնված ուժի լծակներ են տալիս:

Տեմպերի հարցը մեր զարգացման սկզբունքային կարևոր հարցն ե, և հենց այդ հարցն ե, վոր վեճելի յե վոչ միայն այստեղ հիշած բուրժուական տնտեսագետների համար, այլ և մեր կուսակցության մի ամբողջ շարք միջնաշերտերի համար:

Դուք, իհարկե, գիտեք, թե ինչ խոսակցություններ են լինում այն մասին, թե մենք չափազանց մեծ լարումով ենք գնում: Մեզ ասում են՝ չի՞ կարելի արդյոք միջին կամաց, չի՞ կարելի արդյոք զարգացման մի փոքր հանգիստ ընթացք վերցնել, չի՞ կարելի ար-

դյոք արդյունաբերության զարգացումը յետ պահել վորպեսզի տեմպերը գյուղատնտեսության հետ հավասարեցնենք, և այլն, և այլն: Այդ բոլոր խոսակցություններն այլ լան չեն, քան յեթե մեր կուսակցության, նրա վորոշ միջնաշերտերի մեջ այն մանր-բուրժուական տատանումների արտացոլում, վորոնք շատ բնական են, ինկատի ունենալով մանր սեփականատերերի հսկայական շերտերի առկայությունը մեր յերկրում, ինկատի ունենալով, վոր մենք մանր, մասնավոր, կոտորակված գյուղատնտեսություն ունեցող յերկիր ենք: Յես դրա վրա մանրամասն հետո կանգ կառնեմ: Այժմ յես ուզում եմ միայն փաստել, վոր տեմպերի հարցը մեր կուսակցական քաղաքականության կարևորագույն հարցն ե և իզուր չե մեր միշտը համագումարներում, կոնֆերանսներում, ԿԿ պլենումներում և այլն սուր ծեծվել: Կուսակցությունն այդ հարցի վրա չե սեեռում իր ուղադրությունը, վորովհետև նա սկզբունքային հարց ե վոչ միայն մեր տնտեսական քաղաքականության համար, այլ և թե չերկրի ներսը և թե դուրսը կապիտալիզմի դեմ սոցիալիզմի մղած վողջ պայքարի համար: Նա սկզբունքային հարց ե, ըստ վորի մեր՝ բայելեիկների կուսակցությունը ամենափոքր զիջում իսկ չի անելու անկումային տրամադրություններին, չհավատալու տրամադրություններին, մանր-բուրժուական խավերից մեր միջավայրը թափանցող տրամադրություններին, վորոնք հետևանք են մեր պետական ապարատի մի մասը ևս, բանվոր դասակարգի և մեր կուսակցության մի մասը ևս ընդգրկող մանր-բուրժուական տարերքի: Այս սկզբունքային մարտական հարցում, վորի մեջ

մենք մեր դիրքերը չպետք է և չենք կարող հանձնել, ժողովրդական տնտեսության հնգամյա պլանը տարավ և ալլընիկյան գիծը, տարավ այն գիծը, վոր նրանմեր կուսակցության XV համագումարն եր տվել:

Բայց մեզ համար, իհարկե, կարևոր են վոչ միայն զարգացման տեմպերը. պրոլետարիատի կուսակցությանը հետաքրքրողը պարզապես արտադրական ուժերի զարգացումը է. մեզ արտադրական ուժերի աճն պիտի զարգացում, ամբողջ ժողովրդական տնտեսության աճն պիտի աճում է հարկավոր, վորն ապահովեր սոցիալիստական հասարակության կառուցումը: Իսկ դրա համար ամենից առաջ հարկավոր են առաջ անցնող տեմպեր ծանր ինդուստրիայի համար, ինդուստրիայի, վոր արտադրության միջոցներ, արտադրության գործիքներ է արտադրում:

Ժողովրդական տնտեսության հնգամյա պլանն ինչպես է նախագծում զարգացման հարաբերակցությունը արտադրության միջոցների և սպառման միջոցների միջև, արդյունաբերության և գյուղատնտեսության միջև:

Արդյունաբերական արտադրանքի 2,7 անգամ աճելու ընդհանուր տեմպ ունենալով, սպառման միջոցներ արտադրող արդյունաբերության կողմից այս հնգամյակում մենք ունենք 2,3 անգամ աճում, իսկ արտադրության միջոցների արտադրության կողմից աճում ենք $3\frac{1}{4}$ անգամ: (Տես աղյուսակը՝ էջ 113):

Նույնը և կապիտալ աշխատանքների նկատմամբ: Արդյունաբերության կապիտալ ներդրումների գումարը, չեթե վերցնենք ԺՏԳԽ-ի կողմից պլանավորվող արդյունաբերությունը ելեկտրիֆիկացիայի հետ մեկ-

ԺՏԳԽ կողմից պլանավորվող արդյունաբերության բովանդակ արտադրանք

(Անփոփոխ գների միջին ուղբիներով)

	1927/28 թ.		1932/33 թ.		Աճումը %/օ-ով
	Բացարձակ	0/օ-ով	Բացարձակ	0/օ-ով	
«Ա» սյունյակ . . .	4.438,6	41,0	14.272,5	49,3	321
«Բ» » . . .	6.385,5	59,0	14.708,3	50,7	230
Ընդամենը	10.824,1	100,0	28.980,8	100,0	267,7

տեղ, կազմում է 15,3 միլիարդ ուղբի: Այդ գումարից 70 տոկոսը գնում է ծանր ինդուստրիային, արտադրության միջոցներ արտադրող ինդուստրիային, և միայն 20,6 տոկոսը՝ թեթև արդյունաբերությանը: Նոր շինարարության տեսակարար կշիռը 1927/28 թ. 38,4 տոկոսից աճում հասնում է 1932/33 թ. 57 տոկոսի: Հետևանքը. ԺՏԳԽ պլանավորած գործող հիմնական կապիտալը 9,7 միլիարդ ուղբից աճում է մինչև 23,3 միլիարդ ուղբի կամ 238 տոկոսով: (Տես աղյուսակը՝ էջ 114—115):

Ծանր ինդուստրիայից, արտադրության միջոցներ արտադրող արդյունաբերությունից, իհարկե, ամենից առաջ պետք է կանգ առնել մեր պլանի եներգետիկ մասի վրա և ամենից առաջ ելեկտրոշինարարության վրա:

Ընկ. Կրժիժանովսկին արդեն ասել է, վոր ըստ հնգամյա պլանի ելեկտրոեներգիայի արտադրություն

Ֆ ու գ ի չ ն ե ր ք	Կա
	1927/28թ.
Կապիտալ աշխատանքների ֆիզիկական ծավալը (1927/28 թ. զննրով)	
ա) ելեկտրաշինարարության հետ մեկտեղ . . .	1.584,9
բ) առանց ելեկտրաշինարարության	1.302,9
Կապիտալ ծախսումներ (ինդեքսի իջումն հաշվի առնելով)	
ա) ելեկտրաշինարարության հետ մեկտեղ . . .	1.584,9
բ) առանց ելեկտրաշինարարության	1.302,9
Նույն թվում «Ա» սյունյակում	938,1
» » «Բ» »	364,8
Կապիտալ ծախսումների ուղղությունը (առյուծական կայանների ելեկտրաշինարարության հետ մեկտեղ)	
ա) նոր շինարարություն	607,4
բ) ընդլայնում և վերակազմավորում	712,9
գ) հիմնական վերանորոգում	123,1
դ) բնակիչներարարություն	115,7
ե) ղեկավար-ուսումնասիրական և հետախուզական աշխ.	24,1
Կապիտալ ծախսումն, բաշխումն ըստ խմբերի, 0/0-ով	
» » «Ա»	72,0
» » «Բ»	28,0
Նոր շինարարության տեսակարար կշիռը կապիտալ աշխատանքների մեջ (առյուծական ելեկտրական հետ մեկտեղ)	38,4
Գործող հիմնական կապիտալը տարվա վերջին (1927/28 թ. զննրով)	9.788

Կիսալ աշխատանքները (միլիոն ռուբ.)					Ընդամենը 5 տարում կամ բացար- ձակ առ.
1928/29թ.	1929/30թ.	1930/31թ.	1931/32թ.	1932/33թ.	
2.176,0	3.225,0	4.571,0	5.204,0	5.809,0	26.985,0
1.790,0	2.730,0	3.970,0	4.500,0	4.950,0	17.940,0
1.976,6	2.683,4	3.392,7	3.589,2	3.699,6	15.341,5
1.619,8	2.265,4	2.939,7	3.103,2	3.158,6	13.086,7
1.247,2	1.788,9	2.276,7	2.400,5	2.409,0	10.072,3
362,6	499,5	602,0	608,8	619,6	2.692,4
807,2	1.304,2	1.873,4	1.991,1	1.982,8	7.958,7
762,9	795,6	778,8	769,2	790,8	3.907,3
144,4	149,2	151,1	153,5	161,6	762,8
146,6	248,9	330,9	362,5	383,9	1.472,8
38,7	105,3	133,4	149,8	161,6	618,8
77,0	76,5	77,5	77,3	76,0	77,0
22,3	22,0	20,5	19,6	19,6	20,6
41,9	50,2	57,2	58,2	57,0	54,2
10.874	12.761	15.850	19.455	23.366	+13.583

այժմ 5 միլիարդ կիլովատտ-ժամի դիմաց աճում է մինչև 22 միլիարդ կիլովատտ-ժամ:

Ինչպես տեսնում եք, հսկայական աճում է նախագծվում. եներգիայի արտադրության այդ աճումը հիմնվում է ելեկտրոկայանների շինարարության հրապայական, հզոր թափի վրա: Բացի համաշխարհային մեծություն ահագին հիդրոէկայանից, վոր ունենք հանձին Դնեպրի հիդրոէկայանի, մեզանում էլի 42 ռազոնական կայաններ են կառուցվում, այսպիսի կայաններ, ինչպես Սվիրինը, Լենինգրադի մոտ Փոքրիկ Վիշերա տորֆի կայանը, Դոնավազանի Շտերովկա կայանի նման հսկան, վոր ընդլայնված է և ահագին գործություն ունի, Ձուեռյի կայանի ահագին շինարարությունը, Կենտրոնական-արդյունաբերական ռազոնի կայանների հսկայական շինարարությունը, Ուրալում, Ն.-Նովոգորոդի մոտ կառուցվող կայանը, վերջապես Սիրիերի և ծալերկրները հզոր ելեկտրոշինարարությունը,— այս բոլորը մեր ամբողջ ժողովրդական տնտեսության ելեկտրովերազինման մի ահագնատեսիլ պատկեր է:

Ամենից ավելի լարված չես համարում եմ այս հնգամյակի շինարարական ծրագիրը սև մետաղների բնագավառում: Այս լարված ծրագիրը մենք պետք է հանձն առնեյինք, ինկատի ունենալով սև մետաղների պակասը նախընթաց տարիներում և այն անհրաժեշտությունը, վոր, ինչպես ընկ. Ջերթինսկին եր արտահայտվում, ինչ ել վոր լինի, մեր չերկիրը դարձնենք մետաղյա, դադարեցնենք մետաղների այն սովը, վոր արգելակում է մեր հետագա տնտեսական զարգացումը: Դրա համար մենք նախագծել ենք հնգամյակի վերջում արտադրել 10 միլիոն տոնն չուգուն, այնինչ

անցյալ տարի ընդամենը միայն $3\frac{1}{2}$ միլիոն տոնն եր հալված:

Չուգունի այդ քանակն արտադրելու համար հարկավոր է ապահովել գոյություն ունեցող գործարանների վերակազմավորումը:

Այս հնգամյակի վերջում չոթ միլիոն տոննից ավելի կհալեն գոյություն ունեցող գործարանները, և միայն մոտ յերկու և կես միլիոն տոննը նոր գործարանները կարտադրեն: Բաց, այնուամենայնիվ, նոր գործարանների ծրագիրը շատ հոյակապ է. այստեղ են այնպիսի հսկաներ, ինչպիսին Մագնիտոգորսկի, Տելբսի, Կրիվոյ Ռոգի, Լիպեցկի և Սոպյորսկի գործարաններն են. արդյունաբերական բոլոր հիմնական ռազոններում մետաղաձուլման գործի հզոր զարգացումը պետք է ապահովի սև մետաղների պակասի լիկվիդացիան մեր մեքենաշինության մեջ, տրանսպորտում և գյուղատնտեսության մեջ:

Պետք է ասեմ, վոր գործարանների այն ահագին քանակը, վոր չինթադրվում է շինել այս հնգամյակում կամ նրա սկզբում, գուցե միքիչ կըճատվի այն դեպքում, չեթե գործող գործարաններում մեզ հաջողվի սև մետաղաձուլության բնագավառում ավելի եֆֆեկտավոր ցուցիչների հասնել: Դրա համար կան մի շարք տվյալներ, դրա համար կա Յեվրոպայի ու Ամերիկայի փորձը, կա և մեր փորձը, վորոնք այն են ասում, թե այդ տեսակետից մենք դեռ շատ քիչ բան ենք արել: Գուցե մեզ հաջողվի գոյություն ունեցող ձեռնարկությունների աշխատանքը բարելավելով, նրանց ավելի շատ եֆֆեկտավորություն ու վերակազմավորման ճանապարհով հասնել այն բանին,

վոր շինարարական ծրագիրը միքիչ կրճատվի, առանց արտադրանքի քանակին փաստելու, դուցե և մեր յերկրի բաց թողած մետաղների քանակն ավելացնելով: Կասկածից դուրս է, վոր պլանով արդյունարերության այս ճյուղի համար նախագծված միջոցները չպետք է նվազեցվեն, վորովհետև սև մետաղաձուլության լրացուցիչ զարգացումը վոչ միայն ցանկալի, այլև հետևյալ հնգամյակում զարգացման համապատասխան տեմպերն ապահովելու համար անհրաժեշտ է:

Գունավոր մետաղաձուլության արտադրությունը յենթադրվում է 1927/28 թ. 141,1 միլիոն ռուբլուց 1932/33 թ. բարձրացնել 475,1 միլիոն ռուբլու կամ 336,7 տոկոսով: Բայց և այնպես, չնայած աճման այս ահագին տեմպերին, մենք գունավոր մետաղների քաղցը վերացնելուց շատ հեռու յենք:

Ածուխի բնագավառում 1927/28 թ. 36 միլիոն տոնն արդյունաբերության դիմաց նախագծված է 75 միլիոն տոննի հսկայական մի ծրագիր: Դրա համար պահանջվում է հանքահորերի նոր շինարարության հսկայական ծավալում: Մենք պետք է նոր հանքահորեր բանանք, ածուխի տոսնյակ խոշորագույն հանքահորեր բանանք: Հզորապես զարգանում է վոչ միայն ածուխի հին ռալոնը՝ Դոնավազանը, այլև զարգացման արագ տեմպեր ենք տալիս այսպես կոչված ածուխի բնագավառում հետամնաց ռալոնների համար, այնպիսի ռալոնների, ինչպիսին Մերձմոսկովյանն է, Ուրալը և մանավանդ Սիբիրը:

Նավթի բնագավառում թե արդյունահանման և թե վերամշակման ահագին ծրագիր ենք նախագծում:

Նավթի արդյունահանությունը պետք է կրկնապատկվի, նավթի վերամշակությունը պետք է աճի յերկու և կես անգամ:

Ընկեր Կրժիժանովսկին թվել է այն ահագին նվաճումները, ինչ մենք հնգամյակի ընթացքում պետք է իրացնենք տորֆի բնագավառում:

Պլանը ծրագրում է մեր մեքենաշինական արդյունաբերության բովանդակ արտադրանքի չերեք և կես անգամ աճում, իսկ գյուղատնտեսական մեքենաշինության քառապատկում: Չնայած մեր մեքենաշինության հսկայական աճմանը, պետք է ասել, վոր լեթե որչեկտիվ հնարավորություն լիներ, ապա պետք էր աճման ավելի մեծ տեմպ հաղորդել արդյունաբերության այս հիմնական ճյուղին, վոր աշխատում է յերկրի ինդուստրիացման և մեր ամբողջ ժողովրդական տնտեսությունը վերադինելու համար: Իրոք, չնայած այդ հսկայական ներդրումներին, չնայած վոր մեքենաշինության բնագավառում շինարարության ահագին ծրագիր է յենթադրվում, մենք, այնուամենայնիվ, մեքենաների մի ամբողջ շարք տեսակների համար հայթայթման զգալի պակասորդ կունենանք, զեռես չենք ազատվի ոտաբերկրյա կապիտալիստական պետություններից կախումն ունենալուց: Ահա մեքենաշինության բնագավառում մեր շինարարական ծրագրի համառոտ բնութագիրը:

Տրակտորաշինության բնագավառում. Ստալին-գրադի տրակտորային գործարանից զատ, վոր ինտենսիվորեն կառուցվում է այս շինարարական սեզոնում, լեկոդ տարվանից արդեն կսկսենք կառուցել տրակտորային մի նոր գործարան Ուրալում: Մենք Պուտի-

լովսկի գործարանն ընդլայնում ենք, վորպեսզի հընգամակի վերջին տարում 20 հազար տրակտոր արտադրի: Յենթադրում ենք տրակտորային գործարանամասի հզոր ընդլայնում խարկովում, վոր իրապես մի ամբողջ գործարան ե: Անհնարին չի, վոր չեթե մեր տրանսպորտը նվազեցնի շոգեկառքերի շինարարարական ծրագիրը, ապա Ուկրայինայում նախկին շոգեկառքեր կառուցող գործարաններում մեծ զարգացում կստանա տրակտորայինարարությունը:

Շարժիչների և կաթնաշինարարության բնագավառում, նոր գործարանների շինարարության կողքին հզորապես զարգանում են գոյություն ունեցող գործարանները:

Ծանր մեքենաշինության բնագավառում, կառուցվում ե Սվերդլովսկի մեքենաշինական գործարանը, Կրամատորսկի գործարանն այնպես պետք ե վերակազմավորվի, վոր ելապես մի նոր հզոր գործարան դառնա, վորն սպասարկելու չե ծանր մետաղաձուլությանը և Ուկրայինայի ածխային տնտեսությանը:

Հաստոցաշինության բնագավառում, չենթադրվում և նոր գործարանների շինարարություն և գոյություն ունեցողների վերակազմավորում և ռացիոնալիզացիա:

Գյուղատնտեսական մեքենաշինության բնագավառում, Ռոստովի գործարանից դատ Սիբիրում կկառուցվի քամհարների, ցանքահավաք և սերմազտիչ մեքենաների գործարան, բարդ կալսիչների և ցանող մեքենաների գործարան Պոլովոյեյում, տրիբերների և ցանիչների գործարան Ուրալում, կոմբայնների գործա-

րան Ստալինգրադում, տրակտորներին կցվող գործիքների գործարան Ուկրայինայում:

Ավտոշինարարության բնագավառում վորոշված ե ավտոմոբիլի գործարան կառուցել Նիժնի-Նովգորոդում: Բայց դրանով չի սպառվում ավտոշինարարության մեր նախատեսած հսկայական ծրագիրը: Նա դեռ վերջնականապես չի հաստատված և հատուկ ուսումնասիրության կենթարկվի: Յենթադրվում ե նույնպես չերեք տոննանոց բեռնատար ավտոմոբիլներին գործարան շինել: Յենթադրվում ե Մոսկվայի և Յարոսլավլի գոյություն ունեցող գործարանների հզոր ընդլայնումը: Ավտոշինարարության զարգացման նախանձորգներ են մի ամբողջ շարք ռացիոններ—թե Ուկրայինան, թե Լենինգրադը, թե Յարոսլավլը և այլն: Յես ալժամ այդ հարցի մասին իմ անձնական կարծիքը չեմ հայտնի, վորովհետև այդ գործն ուշագրի ուսումնասիրություն ե պահանջում: Մի բան միայն կասեմ, վոր ավտոշինարարության բնագավառում ռացիոնների այդ մրցակցությունը հեշտ կլինի վերացնել, ինչ չափով վոր ավտոշինարարության ծրագիրն այն ձևով, ինչպես հնգամյակումն ե նախազմված, անվիճելիորեն անբավարար դուրս գա մեր տնտեսության աճող պահանջները բավարարելու համար: Պահանջ կա ավտոշինարարությունը հետագայում զարգացնելու՝ ժողովրդական տնտեսության բոլոր ճյուղերի պահանջներն ավելի լրիվ բավարարելու համար: Ուստի և, ամենայն հավանականությամբ, մեր առաջ անհրաժեշտություն կծառանա ավտոշինարարության ծրագիրը միծացնելու և նրա արտադրությունը մի շարք ռացիոններում լրացուցիչ կերպով կազմակերպելու:

Գործիքների շինարարութեան բնագավառում, ահագին ծրագիր ե յենթադրվում գործարանները մասնագիտացնելու և մի շարք նոր ձեռնարկութուններ կառուցելու:

Չնայած այս հսկայական շինարարական ծրագրին, մենք մեքենաշինարարութեան բնագավառում կուսնեանք մեր ժողովրդական ամբողջ տնտեսութեան պահանջների չբավարարվածութուն: Յեթե վերցնենք միայն արդյունաբերութիւնն ու տրանսպորտը, յեթե խոսենք արդյունաբերական-տրանսպորտային սարքավորման մասին, ապա այն վեց միլիարդից, վոր հնդգամյակի ընթացքում պետք ե դնել ժողովրդական տնտեսութեան այդ հատվածի մեջ, մենք ինքներս կարող կլինենք 4,5 միլիարդ, այսինքն 75 տոկոսը արտադրել, և մեր յերկրին հարկավոր սարքավորման ամբողջ մասսայի 25 տոկոսն արտասահմանից կներմուծվի:

Ըիշտ ե, տարեցտարի բարձրանում ե պահանջները՝ սեփական մեքենաշինութեամբ ապահովված լինելու այդ տոկոսը, բայց, այնուամենայնիվ, հնգամյակի վերջում մենք իմ մատնանշած այդ պահասորդը կուսնեանք: Մենք կարծում ենք, թե հնգամյակի վերջին տարում մեր պահանջների գրեթե 90 տոկ. բավարարումը կապահովենք, բայց վորովհետե հնգամյակի առաջին տարիներն ապահովվածութեան շատ ավելի քիչ տոկոս կտան, ապա ապահովութեան միջին տոկոսը կլինի 75: Ներկայումս, 1928—29 թ., մենք արդյունաբերութեան ու տրանսպորտի մեքենայի պահանջի մոտավորապես 64 տոկոսն ենք բավարարում: Հատկապես մեծ պահասորդ ունենք հաստոցաշինարա-

րութեան կողմից: Մենք այստեղ բոլոր հինգ տարիներին ապահովվածութեան 40 տոկ. կուսնեանք, մնացածը հարկադրված կլինենք արտասահմանից ներմուծել:

Զերմութային սարքավորման բնագավառում, վոր առանձնապես կարեւոր ե, ինկատի ունենալով եներգետիկ ահագին ծրագիրը հնգամյակի համար, մըտածում ենք հնգամյակի վերջում պահանջների ներտածում եք հնգամյակի վերջում բավարարման տոկոսը հասցըքին արտադրութեամբ բավարարման մեքենայիթայթնել 95—100-ի: Յես չեմ բնութագրի մեքենայիթայթման կացութիւնը արտադրութեան ուրիշ ճյուղերում, այս փաստերը բավական են՝ ցուց տալու համար, վոր, չնայած ահագին ծրագրին, մենք դեռևս մեքենաշինութեան բնագավառի բոլոր հարցերը չենք լուծում, մենք դեռևս չենք կարողանում բավարարել մեր յերկրի պահանջները: Ուստի և առանձնապես անթույլատրելի յե սառն վերաբերմունքը դեպի մեքենաշինութիւնը, նրան արհամարհելը և արդյունաբերութեան այդ ճյուղի վերակազմավորող դերի նսեմացումը: Մեքենաշինութեանը պետք ե մեր հնգամյա ծրագրում առաջնակարգ տեղ տրվի՝ ինչպես արդյունաբերութեան մի ճյուղի, վորն իսկապես վերակազմավորութեան մի ճյուղի, վորն ժողովրդական ամբողջ տնտեսութիւնը վորում ե մեր ժողովրդական ամբողջ տնտեսութիւնը մասնավորապես: Դեպի այս կողմը պետք ե հատուկ ուշադրութիւն դարձվի: Ժողովրդական տնտեսութեան այդ ճյուղը պետք ե հատուկ ոժտնդակութիւն գտնի կուսակցութեան ու խորհրդային պետութեան բոլոր մարմինների կողմից: Յես կանգ չեմ առնի ծանր ինդուստրիայի մյուս ճյուղերի վրա. թե անտառային և թե շինարարական նյութերի գործում ես մենք համապատասխան տեւպեր

ենք տալիս: Իսկ քիմիական արտադրութեան մասին հետո կխոսեմ:

Այժմ կանգ կառնեմ թեթև ինդուստրիայի վրա:

Յեա արդին ասել եմ, վոր թեթև ինդուստրիան ավելի փոքր տեմպով է զարգանում, քան արտադրութեան միջոցներ արտադրող ինդուստրիան: Նրա մեջ միջոցներ դրվում են ավելի քիչ՝ ընդամենը 22 տոկոս, աճումը, ծանր ինդուստրիայի 3,2-ի դիմաց, չենթադրվում է 2,3 անգամ, բայց և այնպես, չնայած վոր ծանր ու թեթև ինդուստրիայի միջև հարաբերակցութիւնը կատարելապես կանոնավոր է նախագրծված, չես անհրաժեշտ կգտնեյի թեթև ինդուստրիան թերագնահատելուց զգուշացնել: Թեթև ինդուստրիան ժողովրդական տնտեսութեան տնտեսութեան մեջ ահազին դեր է խաղում թե՛ բնակչութեան պահանջները բավարարելու տեսակետից և թե՛ քաղաքի ու գյուղի միջև կապն ամրապնդելու տեսակետից: Թեթև ինդուստրիան գյուղի հետ կապվում է մի կողմից իբրև սպառման նյութեր հայթայթող, իսկ մյուս կողմից՝ իբրև գլխավորապես գյուղատնտեսական հումք վերամշակող արդյունաբերութիւն: Թեթև ինդուստրիայի զարգացումը գյուղատնտեսական կուլտուրաների համապատասխան զարգացում է նշանակում: Տեքստիլի զարգացումը նշանակում է բամբակաբուծութեան, վուշաբուծութեան, կանեփաբուծութեան զարգացում, և այլն, և այլն: Շաքարի արդյունաբերութեան զարգացումը ձակնդեղի նման տեխնիկական կուլտուրայի զարգացումն է: Կաշվի արդյունաբերութեան զարգացումը անասնապահութեան զարգացում է նշանակում և այլն: Մի խոսքով՝ թեթև արդյունաբերութեան բոլոր ճյուղերն

այսպես թե այնպես կապված են գյուղատնտեսութեան հետ, ուստի և գյուղատնտեսութեան վրա վորոշ ազդեցութիւն են անում նրա աճման տեսակետից, գյուղատնտեսութեան զարգացման ծրագրի մեծացման և գյուղատնտեսութեան՝ կուլտուրական ավելի բարձր աստիճանի բարձրանալու տեսակետից: Բայց թեթև ինդուստրիան դրանից զատ միջոցների վերամշակման և ծանր արդյունաբերութիւնը ֆինանսավորելու կարևոր լծակ է: Այդ մասին բոլորովին վորոշ արտահայտվեց ԿԿ նոյեմբերյան պլենումը, վորը նշեց թեթև ինդուստրիայի նշանակութիւնն այդ բնագավառում: Այդ պատճառով թեթև ինդուստրիայի զարգացումը պետի կատարվի մեր նախագծած տեմպերով: Նրանք բնակչութեան սպառման զգալի աճման համար բավարար են, նրանք բավարար են մեր գյուղատնտեսութեան մեջ տեխնիկական կուլտուրաների հզոր զարգացում տալու: Աճում է բամբակի արդյունաբերութիւնը, աճում է վուշի արդյունաբերութիւնը, մեծանում անասնապահութիւնը թե՛ բրդի արդյունաբերութեան մատակարարման տեսակետից և թե՛ կաշվի արդյունաբերութեան մատակարարման տեսակետից:

Հնգամյա պլանը նախագծելիս չի կարելի մոռանալ տնայնագործ արդյունաբերութիւնը: Կարելի կլինի կարծել, թե մեր ծանր ինդուստրիայի և ահապարակ մեր ինդուստրիայի զարգացման այս խոշոր տեմպերը, վոր հատուկ չեն վորեք կապիտալիստական յերկրի, ծագում են տնայնագործների, տնայնագործական այն արհեստները՝ վերացնելու հաշվին, վոր հին ժամանակներից իվեր այդպես զարգացած են մեր յերկրում: Բայց դա սխալ պատկերացում է:

Մենք մեր արդյունաբերութեան աճման խոշոր ծրագրի հետ մեկտեղ նախատեսում ենք նաև տնայնագործ արդյունաբերութեան համապատասխան աճումը: Տնայնագործ արդյունաբերութեան արտադրութիւնը մեծանում է յերկու անգամ, և տնայնագործութեամբ զբաղվող անձերի թիվն էլ չափազանց մեծանում է: Յեթե ներկայումս տնայնագործ արհեստներով պարտադրանքների թիվը մոտ 4 միլիոն է, ապա հնգամյակի վերջում այդ թիվը հասնում է 6 միլիոն մարդու: Այսպիսով տնայնագործ արդյունաբերութիւնը կարելի է թե բանվորական ավելացող ուժի դեմ պայքարելու տեսակետից և թե իբրև մեր ժողովրդական տնտեսութեանը սպառման առարկաներ մատակարարելու աղբյուր:

Այսպիսով հնգամյա պլանը բոլոր հիմնական սահմանումների մասում ամբողջութեամբ կատարել է XV համագումարի դիրեկտիվը, արտադրութեան միջոցների արտադրութեան աճման զգալիորեն ավելի մեծ ծրագիր է ավել և հենց դրանով ապահովել մեր ժողովրդական տնտեսութեան իսկական ինդուստրիացումը: Նախագծված և մեքենաշինութեան, արդյունաբերութեան եներգետիկ ճյուղերի, վառելանյութի՝ ածուխի, նավթի, տորֆի և այլն արտադրութեան հսկայական աճում, մետաղաձուլման գունավոր մետաղների մասի հսկայական աճում: Այս բոլորը բնորոշ է այս պլանի համար, և այս պլանն իրավամբ կարող է կոչվել յերկրի ինդուստրիացման պլան:

Բայց և այնպես կուսակցութեանը և իշխանութիւնն իր ձեռքը վերցնող պրոլետարիատին միայն այդ չի պետք: Մեզ ժողովրդական ամբողջ տնտեսու-

թեան արագ տեմպեր են հարկավոր: Մեզ պետք է, վոր արդյունաբերութեան և ժողովրդական տնտեսութեան տարրեր ճյուղերի միջև համապատասխան տեմպեր պահպանվեն: Մեզ հարկավոր է, վոր արտադրութեան միջոցներն սպառման միջոցներից արագ զարգանան:

Բայց մենք պետք է ապահովենք, վոր արտադրողական ուժերի այդ աճումը կատարվի սոցիալիստական տարրերի ավելի ու ավելի ամրապնդման ու կապիտալիզմի տարրերի գնալով ավելի մեծ վտարման պարագաներում, վոր արտադրողական այդ ուժերի զարգացումն ընթանա մեր յերկրի սոցիալիստական շինարարութեան դժով:

Հնգամյա պլանի այդ հատածի մեջ հատուկ հետաքրքրութիւն է շահում արդյունաբերութեան և գյուղատնտեսութեան փոխհարաբերութիւնների հարցը: Արդյունաբերութիւնը մեր ժողովրդական տնտեսութեան առաջատար սկզբունքն է: Միայն արդյունաբերութիւնը և միայն նրա արագ զարգացումը կարող են ապահովել մի կողմից գյուղատնտեսութեան զարգացումը և մյուս կողմից այդ գյուղատնտեսութեան զարգացումը դեպի սոցիալիզմ: Ընկ. Լենինն ասում էր, թե մեր յերկրում պրոլետարիատի դերն է՝ ղեկավարել մանր տնտեսատերերի անցումը դեպի հանրայնացրած կոլլեկտիվ աշխատանք:

Ի՞նչպես է յերևում մեզ մեր հնգամյա պլանն իր տղ հատածով, այդ տեսանկյունով: Մենք գյուղատնտեսութեանը արտադրութեան միջոցներ հալթալթող արդյունաբերութեանը զարգացման աչքի ընկնող տեմպեր ենք տալիս: Յես արդեն մասամբ խոսել եմ այդ

տեմպերի մասին, բայց թույլ տվեք, վոր դրա վրա մի քիչ ավելի մանրամասն կանգ առնեմ:

Ամենից առաջ տրակտորների մասին: Ձեզ ծանոթ եմ մեր ալքատուրիչունը այդ տեսակետից, դուք գիտեք մեր հետամնացութիւնը տրակտորային արտադրութեան բնագավառում: 1928—29 թ., այսինքն հնգամյակի առաջին տարում մենք կկարողանանք ընդամենը միայն չերեք և կես հազար տրակտոր արտադրել, չեթե խարկովի և Պուտիլովսկի գործարաններն ել հաշվենք: Մենք պետք ե տարեկան գոնե հարյուր հազար տրակտոր արտադրենք, վորպեսզի բավարարենք գյուղատնտեսութեան, մանավանդ նրա սոցիալիստական հատվածի աճող պահանջները: Այս հնգամյակի ընթացքում Պուտիլովսկի գործարանում տրակտորների արտադրութիւնը կաճի այս կերպ, այժմ 3000, չեկող տարի 5000, 1931 թ. 5000, հետո 10000, հետո 15000—20000 վերջին տարում, 1932—33 թ.: խարկովի գործարանն ել կսեծացնի իր ծրագրերը: Ստալինգրադի տրակտորի գործարանն արդեն 1930—31 թվից կսկսի վորոշ քանակութեամբ տրակտորներ տալ, կհասցնի թիվը 1931—32 թ. 10000-ի և 1932—33 թ.՝ 30000-ի, այսինքն նրա լիակատար կառուցութիւնը կիրացվի հետևյալ հնգամյակի առաջին տարում: Ուրալի տրակտորի նոր գործարանն ել, ակներև ե, նույնպես հնգամյակի վերջում մոտ 20000—30000 տրակտոր կհանի: Այսպիսով հնգամյակի վերջին տարում մենք տարեկան մոտավորապես 60000 տրակտոր կտանք: Բայց այդ դեռ բավական չե, և մենք գյուղատնտեսական սոցիալիստական հատվածին սպասարկելու համար չենք կարողանա տրակտորների

բնագավառում ազատվել ներմուծման խոշոր ծրագրից:

Գյուղատնտեսական մեքենաշինութեան գործում մենք ծրագրում ենք արտադրութիւնը 1927—28 թվի համեմատութեամբ քառապատկել, այսինքն 1927—28 թ. 153 միլիոնի վոխարեն 610 միլիոն ուրբուլ արտադրանք կտանք, բայց, այնուամենայնիվ, չնայած այդ հսկայական աճմանը, արտադրութեան այդ մակարդակը չափազանց անբավարար ե: Մենք ժողովրդական Տնտեսութեան Գերագույն Խորհրդի վերջին պլենումում այդ հարցը քննելով՝ գյուղատնտեսական մեքենաշինութեան մասում արդյունաբերութեան ելի հետագա աճումը նախագծեցինք: ԺՏԳԽ համապատասխան մարմինները մշակել են այդ հարցը, և մենք կարծում ենք, վոր մեքենաշինութեան իր մեջ միջոցների վորոշ վերաբաշխումով, մի ամբողջ շարք ձեռնարկութիւնների շինարարութեանը մի քիչ ավելի արագ ձեռնամուխ լինելով և գոյութիւն ունեցող գործարանների վերակազմավորումն արագ թափով անցկացնելու ճանապարհով մեզ կհաջողվի գյուղատնտեսական մեքենաշինութեան բնագավառում արտադրանքը 700 միլիոն ուրբուլց ավելի գումարի հասցնել:

Քիմիական պարարտիչների բնագավառում ընդհանուր ծրագրերն այստեղ մի անգամից ավելի հրապարակվեց, այդ պարարտիչների բալանսը դեռևս լիուլի չի բավարարի գյուղացիութեան հայտնած պահանջները հանքային պարարտիչների վերաբերմամբ: Պարարտիչների այդ 8 միլիոն տոննը, վոր կցրվեն մեր գյուղացիութեան հողերի վրա, պահանջի միայն

մի մասը կբավարարի: Հարկ չեղավ, որինակ, վոր հնգամյակի վերջին տարիներին մեր գյուղատնտեսութեանը պարարտիչներ հայթայթելու գործը բաւանսի բերելու համար հայթայթման ցանցից մեր Միութեան մի ամբողջ շարք ռաւոններ դուրս թողնենք: Այսպես, որինակ, միքանի ռաւոններ արտադրվող պարարտիչների քանակով լիովին բավարարելու համար պետք է մի ամբողջ շարք մարզեր դուրս գցենք, ասենք՝ Ներքին Վոլգայի մարզը, Բաշկիրիայի մարզը, Ուկրաինա-յում հողերի միայն մի մասն է վերցրած. հացահատիկի մասում բոլորովին դուրս են գցված Սիբիրի, Ղրիմի, Անդրկովկասի, Միջին Ասիայի տարածութեանները և այլն: Յեւ միայն ռաւոնների մի սահմանափակ քանակ վերցնելով մենք կստանանք 30 միլիոն հեկտար, վոր մենք այդ պարարտիչով կարող ենք միայն 30% ուր բավարարել, յեթե խոսելու լինենք ֆոսֆորաթթվի մասին: Այս չափազանց կողմորոշ (որինենտիր) և վորեւ մեկի համար պարտագիր չեղող թվերը յես միայն նրա համար եմ բերում, վորպեսզի պատկերավորեմ այն հսկայական ծրագիրը, վորը հնգամյակի վերջում պարարտիչների արտադրութեանը 20 անգամ մեծացնելով, դեռես ելի անբավարար է մեր գյուղատնտեսութեանը մատակարարելու համար: Համենայն դեպս մենք համարում ենք, վոր այս ծրագիրը բավարար է՝ կատարելու համար գյուղատնտեսութեան բնագավառում այն առաջադրութեանը, վոր կառավարութեանն ու կուսակցութեանն են տվել բերքատվութեանը 35 տոկոսով բարձրացնելու մասին: Գյուղատնտեսութեան սպասարկումը ահա այս գյուղատնտեսական մեքենաներով, վորոնց մասին յես խոսում եմ,

այս քանակի պարարտիչների կիրարկումը, բացի այդ ֆնասատունների դեմ պայքարելու միջոցների կիրարկումը, վորոնք հնգամյակի վերջում կբավարարեն ժողովրդական տնտեսութեան գրեթե բոլոր պահանջները, — այս ամենը բազա յեն, վորպեսզի գյուղատնտեսութեանը քանակապես և վորակապես այն մակարդակին բարձրացնեն, ինչ Պետական Պլանային Հանձնաժողովն է նախագծել: Այս ամենը միտեղ վերցրած՝ հըզոր բազա յեն, վորպեսզի գյուղատնտեսութեան կուլիկտիվացման տեմպերը պահպանվեն այնպես, ինչպես նախագծված են հնգամյա պլանում:

Սրա կապակցութեամբ յես յերկու խոսք կասեմ քիմիական արդյունաբերութեան բնագավառի շինարարական ծրագրի մասին: Մենք քիմիական արդյունաբերութեան մեջ դնում ենք 140 միլիոն ռուբլի: Նախագծվում են ահագին քանակութեամբ նոր ձեռնարկութեաններ, հսկայական ընդլայնում: Ըստ գործի ելութեան խոսքս վերաբերում է մի նոր արդյունաբերութեան ստեղծելուն, վորը մեզանում մինչհեղափոխական Ռուսաստանում բոլորովին սաղմային դրութեան մեջ էր: Պետք է ասել, վոր արդյունաբերութեան շինարարութեան ամբողջ պլանից քիմիական արդյունաբերութեան բնագավառի շինարարական ծրագիրն ամենից ավելի բարդն ու ամենից ավելի դժվարն է, վորովհետեւ այստեղ մենք ամենից ավելի անզրադեւ ենք տեխնիկապես, և այստեղ մեր կազմերն ամենից ավելի խղճուկ են: Մենք քիչ ինժեներներ ունենք, քիչ՝ գիտցող մարդիկ, քիչ՝ վորակավորված բանվորներ և քիչ գիտելիքներ այդ բնագավառում: Այնինչ ծրագիրը, քիմիական արդյունաբերութեան տեմպն ըզ-

գալիորեն ավելի խոշոր և նախագծված, քան արդյունաբերութեան մյուս բոլոր ճյուղերում: Յեւ այդ մեծագույն ուղադրութուն և պահանջում դեպի արդյունաբերութեան այս ճյուղը, վորը, բացի այն, վոր հարկավոր և թե գյուղատնտեսութեանը և թե ժողովրդական ամբողջ տնտեսութեանը, ժողովրդական տնտեսութեան կարեւորագույն մի ճյուղն և, վոր ապահովում և մեր յերկրի պաշտպանունակութիւնը:

Այսպիսով մենք զարգացման հսկայական տեւապիւր ենք նախագծել արդյունաբերութեան այն ճյուղերի համար, վորոնք արտադրաբար սպասարկում են գյուղատնտեսութեանը: Արդյունաբերութեան զարգացման այս ծրագրի հիման վրա այն մասում, վորտեղ արդյունաբերութիւնը իբրեւ բարենորոգող գործոն դարձած և դեպի գյուղատնտեսութիւնը, այս հզոր նախագծումը պետք և հեղափոխականացնող ազդեցութիւն անի գյուղատնտեսութեան վրա և կուսակցութեանը հնարավորութիւն տա իսկապես մոտենալու այն խնդրի լուծմանը, վոր Վլադիմիր Իլյիչն եր դընում, և վորի մասին յես հիմա խոսեցի—գլուղի սոցիալիստական բարենորոգման խնդրի: Իրոք, յես ձեզ կհիշեցնեմ այն ցուցիչները, վոր ալստեղ արդեն հրապարակվել են: Հանրայնացրած հատվածն ըստ ցանքի տարածութեան ունենալու յես 27 միլիոն հեկտար, վորոնցից 22 միլիոնը կոլտնտեսութիւնների, 5 միլիոնը խորհրտնտեսութիւնների: Հանրայնացրած հատվածի բաժինը բովանդակ արտադրանքի մեջ լինելու յես 16 տոկոս, իսկ հացահատիկի ապրանքային արտադրանքի մեջ 43 տոկոս:

Այդ չոր թվերը խոսում են սոցիալաւարդային այն

հսկա առաջընթացութեան մասին, վոր լինելու յես գլուղում, վորպեսզի այդ չոր թվերը կենսագործվեն և ռեալ իրականութիւն դառնան: 43 տոկ. ապրանքային հաց: Յեթե այժմ մեղանում գյուղացիութեան վերնաշերտի, կուլակներին և ուսեւոր միջակներին ել հետը հաշված, մոտավորապես 10 տոկոսը ապրանքային հացի 30 տոկոսի տերն և, ապա հնգամյակի վերջում, ինչպես տեսնում եք, դրութիւնը վճռականապես շուտ և գալիս—ապրանքային հացի 43 տոկոսը կլինի հանրայնացրած հատվածի ձեռքում: Դրա կապակցութեամբ ել այլ կերպ և դրվում հացահատիկների ամբողջ պըրլեմը, քաղաքների և սպառող ռաշոնների մատակարարման ամբողջ պըրլեմը: Պետութիւնն իր ձեռքում կպահի քաղաքի և գլուղի միջև ապրանքաշրջանառութեան կարգավորման գործում այնպիսի գորավոր լծակներ, վոր մեր ներկայումս ապրած դժվարութիւնները հեշտ կլինի հաղթահարել հնգամյակի վերջում: Յեւ բոլորովին ակներև և, վոր գլուղատնտեսութեան բնագավառում այդ վճռական առաջընթացութիւնը, գյուղատնտեսութեան մեջ սոցիալիստական տարրերի այդ մուծումը տեխնիկայի հասարակ հաղթանակ չի:

Այդ առաջընթացութիւնը ձեռք կբերվի իբրեւ հետեւանք կատարի պաշարի, վոր մեր կուսակցութիւնը կմղի գլուղի կապիտալիստական տարրերի դեմ, հենվելով չքավորութեան, բատրակութեան վրա, դաշն կապած միջակի հետ: Դառնաւարդային պաշարն ուղի սոցիալական առաջընթացութիւնների լիովին անխուսափելի և պարտադիր ուղեկիցը կլինի, և ծիծաղելի կլինեն մտածել, թե սոցիալիստական տարրերի

այդ մուծումը գյուղատնտեսութեան մեջ կարող ե անցնել «խաղաղ» ու «անվրդով», առանց դասակարգային պայքար սրելու գյուղում:

Միայն մի մեջբերում կանեմ ընկ. Լենինից, վորը շատն եր տեսնում այն բանից, ինչ մեր կուսակցականները մի ամբողջ շարք, նույնիսկ ներկա մոմենտում, չի տեսնում և չի հասկանում:

Դասակարգի վոչնչացումը, — գրում եր Վլադիմիր Իլյիչը, — դասակարգային յերկարատե, գլխավորին, համառ պայքարի գործ ե, վորը կապիտալի իշխանութիւնը տապալելուց հետո, բուրժուական պետութիւնը ավերելուց հետո, չի կորչում (ինչպես յերեակայում են հին սոցիալիզմի և հին սոցիալ-դեմոկրատիայի փնթիւները, այլ միայն իր ձևերն ե փոխում, շատ տեսակետներով դառնալով ավելի կատաղի: (Լենին, XV), եջ 227):

Ներկա մոմենտում մեր գյուղում դասակարգային պայքարի բոլորովին ակնհայտ սրումն կա, և այդ՝ հենց իբրեւ հետեանք սոցիալիստական տարրերի հաջող գործի: Խորհրդային իշխանութեան ու պրոլետարիատի նկատմամբ կուլակութեան ունեցած դասակարգային ատելութեան այնպիսի արտահայտութեան վիճակագրութիւնը, ինչպես տերրորն ե, ցույց ե տալիս, վոր անցյալ տնտեսական տարվա ընթացքում և այս տրեստեսական տարում, յեռամայակից յեռամայակ, կուլակութեան կողմից տերրորիստական ակտերի քանակն աճում ե: Այստեղ մենք գործ ունենք դասակարգային կովի կոնկրետ արտահայտման հետ, վորն ավելի ու ավելի կատաղի ձևեր ե ընդունում:

Մեռնող, վտարման լենթակա դասակարգն անձ-

նատուր չի լինում, և յերբ մենք փորելով այդ դասակարգի արմատներին ենք հասնում, յերբ սոցիալիստական տարրերն ավելի ու ավելի յեն գյուղ թափանցում, բոլորովին բնական ե, վոր այդ դասակարգի գաղաղութիւնն ու կատաղութիւնը պիտի աճի: Ուստի և խաղաղ ճանապարհով չե, վոր պետք ե սոցիալիզացիայի լենթարկի գյուղը, խաղաղ ճանապարհով չե, վոր պետք ե աճեն կոլտնտեսութիւններն ու խորհրդային տնտեսութիւնները: Կոլտնտեսութիւններն ու խորհրտնտեսութիւնները միաժամանակ արդունաբերութեան առաջատար դերի արտացոլումն են, վորը տարեցտարի կմեծացնի գյուղին գյուղատնտեսական գործիքներ և արտադրութեան միջոցներ հաշթայթելու գործը, և միևնույն ժամանակ բանվոր դասակարգի ղեկավարած միջակ ու չքավոր գյուղացիութեան՝ գյուղի կապիտալիստական տարրերի դեմ մղած դասակարգային պայքարի հաջողութեան արտացոլումն ե:

Ապրանքաշրջանառութեան բնագավառում, — վոր պեսզի ինձ տված ժամանակի սահմաններից չեկնեմ, այստեղ մանրամասն կանգ չեմ առնի, — ապրանքաշրջանառութեան բնագավառում ևս մասնավոր կապիտալի վտարման զգալի տեմպեր են նախագծված: Բաց սխալ կլինեւ մտածել, թե մասնավոր կապիտալի այդ վտարումը մեր սոցիալիստական շինարարութեան և գյուղատնտեսութեան հանրայնացրած հատվածի աճման մեխանիկական հետեանքն ե միայն: Կասկած չկա, վոր այս բնագավառում ևս սոցիալիզմի հաղթանակը վորոշ դասակարգային պայքարի հետեանք ե: Նեպմանն ու կուլակը մի ուժ են, վորը մենք պետք

ե հաղթահարենք, մի ուժ են, վորը սոցիալիստական շինարարութեան հաջողութեանը ղուգընթաց, ամենաբազմազան ձևերով վոտքներին տակը քար ե դնելու: Այստեղ ե տերրորը, այստեղ ե միջադգային բուրժուազիային կոչ անելը, այստեղ ե սաբոտաժը (նենգադուլը), այստեղ ե քառասարարութեանը ե այլն, ե այլն) — այս բոլորը մեռնող թշնամու դասակարգային կատարութեան արտահայտութեանն են: Յեւ դասակարգային պայքարի այս բոլոր ձևերն, անկասկած, չեն հանդարտվի, չեն մեղմանա, այլ այս հնգամյակի ընթացքում ավելի կատաղի ձևեր կընդունեն: Յեւ հենց աչպես պետք ե կողմորոշել կուսակցութեանը, այլ վոչ ընդհակառակը, ինչպես այդ մեր կուսակցութեան մեջ աջ տարրերն են անում: Կուսակցութեանը ե բանվոր դասակարգը բուրժուազիայի սրվող ընդդիմադրութեան, մեր յերկրի բուրժուական, կապիտալիստական դասակարգերի մնացորդների դեմ պայքարելու կողմորոշումով միայն կկարողանան իսկապես հաղթել: Իսկ գործը պատկերացնել այնպես, թե՛ մենք աճում ենք, աճում ենք, ե դրանով ամեն ինչ սպառվեց, — այդ նշանակում ե՛ կամա թե ակամա, վերջիվերջո զինաթափել բանվոր դասակարգը, վորովհետեւ մեզ համար կարևորը միայն աճումը չե, կարևորը անումն ե դեպի սոցիալիզմ: Իսկ այդ աճումն անխուսափելիորեն ընդդիմադրութուն ե առաջ բերում կապիտալիստական դասակարգերի կողմից իսկ այդ ընդդիմադրութունը մեր կողմից դիմագրավելու, ճնշելու համար մեր վողջ կուսակցութեանն ու ամբողջ բանվոր դասակարգը պետք ե համապատասխանաբար զորահավասարված լինեն:

Ընկերներ, չես այս նյութի վրա ելի կանգ կառնեմ միքիչ հետո, իսկ այժմ թույլ տվեք անցնել հնգամյա պլանի մյուս բաժիններին:

Հնգամյա պլանի չափազանց կարևոր մի բաժինըն ե աչպես կոչված կուլտուրական հնգամյակը — բանվոր դասակարգի ե ընդհանուր բնակչութեան կուլտուրական սպասարկման բնագավառի նախագծումները: Հնգամյա պլանում մեր ունեցած նախագծումները վկայում են այդ կուլտուրական սպասարկման աչքի ընկնող աճման մասին: Բնակարանային շինարարութեան բնագավառում նախատեսված ե շինարարութեան մի ահագին ծրագիր, վորը հնարավորութուն ե տալիս բանվորների շատ ավելի մեծ քանակութուն ապահովելու բնակարանային տարածութունով ե ակումբային, հիվանդանոցային շինարարութեան բնագավառում յուրաքանչյուր բանվորի ապահովված լինելու աստիճանը բարձրացնելու: Ձեռնարկութուններում ե Փարբիկաներում ակումբների, լվացքատների, բաղնիքների ե այլն՝ ձեռք գտնական կուլտուրական հիմնարկութունների շինարարութեան բնագավառում հնգամյա պլանի մեջ խոշորագույն առաջընթացութուններ են ծրագրված, վորոնք բանվոր դասակարգի բարեկեցութունը բարձրացնելու գործում աչքի ընկնող հաջողութուններ են արտահայտում: Պետական Պլանային Հանձնաժողովի նախագծումը ուսալ աշխատավարձը 70 տոկոսով բարձրացնելու մասին, ամբողջ արդյունաբերութունը 7-ժամյա բանվորական օրվա անցկացնելը, բանվորներին ե գյուղացիներին մի ամբողջ շարք սպառման առարկաներ ավելի մեծ չափերով հայթայթելը, քան մինչև այժմ, հզոր կոմուն-

նալ շինարարությունը, բնակարանային շինարարությունը և այլն, և այլն,—այս բոլորը բանվոր դասակարգի բարեկեցութեան մեծագույն վերելքի պատկեր և ստեղծում այս հնգամյակի վերջում, միաժամանակ բարձրացնելով նաև գյուղացիութեան բարեկեցությունը:

Բայց վորպեսզի կատարվի այս հսկայական հընգամյա ծրագիրը, վորպեսզի հասնենք այդ քանակական ցուցիչներին, վորպեսզի հասնենք այն բանին, վոր մեր հնգամյակն իրոք սոցիալիզմի շինարարութեան ծրագիր լինի, դրա համար պետք է մի ամբողջ շարք վորակական ցուցիչների հասնենք, այսինքն զգալիորեն բարելավենք մեր ամբողջ աշխատանքը: Համապատասխան թվերն այստեղ արդեն կարգացվել են. աշխատանքի արտադրողականութեան 110 % բարձրացում, արդյունաբերական արտադրանքի ինքնարժեքի 35% իջեցում, փոխադրությունների արժեքի 25% իջեցում, թողնման գների 24% իջեցում, բերքատվութեան 35 % բարձրացում, և այլն, և այլն,—այս բոլոր վորակական ցուցիչներն իբրև այդ հաջողություններին և արդյունքներին հասնելու հնարավորութեան նախադրյալ, ինչպես կատարման պլանն, կազմում են հնգամյա պլանի հիմքը ամբողջութեամբ:

Վորպեսզի այդ վորակական ցուցիչները կատարվեն, մեր շարքերի շատ մեծ վերակարգավորում է պահանջվում, պահանջվում է մեր աշխատանքի մեթոդների փոփոխութուն, պահանջվում է մեր պետական ամբողջ ապարատի զգալիորեն ավելի մեծ կարգ ու կանոնի յենթարկվածութուն և բանվորական մասսաների ահագին ակտիվութուն, առանց վորի, ան-

շուշտ, չի կարող իրագործվել սոցիալիզմի շինարարութեան այդ հսկայական պլանը: Աշխատանքի դիսցիպլինայի բնագավառում, ինչպես գիտեք, մեղանում ամեն ինչ էլ հաջող չէ, և ակներև է բոլորովին, վոր հնգամյա պլանը չի կատարվի, չեթե ներկայիս գոյութուն ունեցող դրությունը մնա:

Աշխատանքի դիսցիպլինայի հարցը գլխավոր հարցն է, այն հարցը, վորն իր մեջ պարունակում է վոչ միայն բանվորների կողքերի անմիջականորեն կարգ ու կանոնի յենթարկված լինելու հարցը, այլ այն հարցը, վորն իր մեջ է առնում մի ամբողջ շարք բարդ հարցեր, և դեպի վորը պետք է մոտենալ սոցիալական վորոշ հատածի հայեցակետով: Մենք գիտենք, վոր մեր բանվոր դասակարգի կազմը չափազանց անմիասեռ է, մենք արդյունաբերութեան մի ամբողջ շարք ճյուղերում կազմալի ենք բանվոր-ներ: Բանվոր դասակարգի կազմի մեջ նոր-նոր դրաված գյուղացիական տարրեր շատ ունենք: Յենթադրվում է այս հինգ տարում բանվորների քանակը 700 հազար մարդով ավելացնել: Արդյունաբերութեան մեջ նոր-նոր ներդրված բանվորների քանակական այդ աճումն իրականացնելու համար հարկավոր է գյուղից համեմատաբար ավելի մեծ քանակութեամբ բանվորներ ներգրավել ուստի և բանվոր դասակարգի այդ նոր հում մասսաները ֆարբիկա-գործարանային քուրայում կըրթելու և վերամշակելու պրոբլեմը չափազանց կարևոր է և անմիջապես վերաբերում է աշխատանքի դիսցիպլինային ու աշխատանքի արտադրողականութեանը, վորովհետև հենց այդ տարրերն ու բան-

վոր դասակարգի այդ միջնաշերտերը մեծ մասամբ ամենից ավելի քիչ զիսցիպլինայի չենթարկված, աշխատանքային զիսցիպլինային ամենից ավելի քիչ չենթարկվողներն են: Այնինչ աշխատանքի արտադրողականության հարցը կապիտալիզմի վրա սոցիալիզմի տանկիք հաղթանակի վորոշող հարցն է: Յես ինձ թույլ կտամ հիշեցնել, թե Վլադիմիր Իլյին ինչպես եր մոտենում և ինչպես եր դնում աշխատանքի արտադրողականության հարցը: «Խորհրդային իշխանության հերթական խնդիրները» գրվածքում նա ասում էր.

Ամեն մի սոցիալիստական հեղափոխության մեջ, չերբ արդեն լուծված է իշխանութունը պրոլետարիատի ձեռքով նվաճելու խնդիրը, եքսպլոատրիատորներին եքսպլոատրիացիայի չենթարկելու խնդրի զլխավորապես և հիմնականորեն լուծվելուն՝ դուգահեռ առաջին կարգ է քաշվում կապիտալիզմից ավելի բարձր կենսակարգ ստեղծելու արմատական խնդիրը, այսինքն աշխատանքի արտադրողականության բարձրացման և դրա հետ կապված (և դրա համար) նրա բարձրագույն կազմակերպության խնդիրը:

Աշխատանքի արտադրողականության բարձրացումն ամենից առաջ պահանջում է խոշոր ինդուստրիայի նյութական հիմունքի ապահովություն՝ վառելանյութի, յերկաթի արդյունագործման, մեքինաշինության, քիմիական արդյունաբերություն զարգացում:

Աշխատանքի արտադրողականության բարձրացման մի ուրիշ պայման է, առաջին, բնակչության մասսայի կրթական ու կուլտուրական

վերելքը... չերկրորդ՝ տնտեսական վերելքի պայման և նույնպես աշխատավորների զիսցիպլինայի, աշխատելու շնորհքի, արագաշարժության, աշխատանքի բեղունության, նրա լավագույն կազմակերպման բարձրացումը: (Հատոր XV, էջ 209):

Հարկավոր է ամրացնել այն, ինչ մենք ինքներս ենք նվաճել, ինչ ղեկերտով ենք անցկացրել, որինականացրել, քննարկել, կանխորոշել, — առկասացալիս ամենուրեք գիսցիպլինայի ամրապինդ ձևերի մեջ առնել: Այս ամենագլխավորին, բայց և ամենաշնորհակալ խնդիրն է, վորովհետե նրա լուծումը միայն մեզ սոցիալիստական կարգեր կտա: Պետք է սովորել աշխատավոր մասսաների բուռն, գարնան ջրերի պես հորդող, բոլոր ափերից չեխող, միտինգային ղեմոկրատիզմը միացնել չերկաթյա զիսցիպլինային աշխատանքի ժամանակ, մեկ անձի՝ աշխատանքի ժամանակ խորհրդային ղեկավարի կամքին ազդիմազարձ հպասակվելուն: (Հատոր XV, էջ 220-221):

Վլադիմիր Իլյինը չեր վախենում հարցն ուղղակի դնելուց, թե՛ բանվոր դասակարգի առանձին միջնաշերտերի մեջ զիսցիպլինարություն բացակայությունը բանվոր դասակարգի վրա բուրժուական և մանր-բուրժուական տարերքի արած ազդեցություն արտահայտություն է:

... Բուրժուական և մանր-բուրժուական տարերքը, — ասում էր Լենինը, — խորհրդային իշխանության դեմ պայքարում է չերկու կերպ, մի

կողմից՝ զինված ուղղակի ապստամբություններ
ընդունելով, իսկ մյուս կողմից այդ տարերքը
գործում են հերքում, ոգտագործելով տարրալուծ-
ման ամեն մի տարրը, կաշառվելու ամեն մի
թուլությունը, վորպիսով ուժեղացնել անդիսցիպ-
լինարությունը, սանձարձակությունը, քառորդ
(Հատոր XV, էջ 215):

Յեւ մի ուրիշ տեղ՝

Միթե կապիտալիզմից սոցիալիզմին անց-
նելու ժամանակաշրջանում, — ասում են Լենինը, —
դասակարգային կռիւ ելությունն այն չէ, վոր
բանվոր դասակարգի շահերը պաշտպանել այն մի
բուռն բանվորներից, դրանց խմբակներից ու
շերտերից, վորոնք համառորեն կառնած են մնում
կապիտալիզմի տրադիցիաներին, սովորություն-
ներին և շարունակում են առաջվա պես նայել
խորհրդային պետութեանը — «նրան» աշխատանք
հանձնել ինչքան կարելի յետքիչ և վատ, «նրա-
նից» դրամ պոկել հնար չեղածի չափ շատ:
(Հատոր XV, «Մեր լրագրերի բնույթի մասին»):

Աշխատանքի յերկաթյա դիսցիպլինան, ինչպես
այդ բոլորովին ճիշտ նշում եր Վլադիմիր Իլյիչը,
պետք է զուգորդված լինի լայն դեմոկրատիայի և
բանվորական լայն մասսաները պետութեան ու տըն-
տեսութեան կառավարման գործին ամեն կերպ ներ-
գրավելու հետ: Կոմմունիստական նոր դիսցիպլինա
պետք է հաստատվի պրոլետարիատի շարքերում:

Պետք է հաջողեցնել, վոր բոլոր ձեռնարկություն-
ներում այնպիսի հանգամանքներ ստեղծվեն, վոր
բանվոր դասակարգը պրոլետարական դիսցիպլինան

խախտողներին նայի ինչպես իրեն ոտար մարդկանց,
վոր բանվոր դասակարգը դատապարտի նրանց այն
ֆլախի համար, վոր պրոլետարական պետութեանն են
պատճառում: Բանվոր դասակարգի լայն ախտիվու-
թյունը պետք է կապված լինի նրա շարքերի խոշո-
րագույն դիսցիպլինարութեան հետ: Կարելի չէ դրան
հասնել, և կհասնենք, յերբ մեր կուսակցական, առ-
հաստակցական կազմակերպութեանները առանցքային
խնդիրներից մեկը կդառնան՝ բանվոր դասակարգի
ներգրավումը արտադրական խորհրդակցութեաններ
մեջ, արտադրութեան բնագավառում բանվորների
մասսայորեն սոցիալիստական մրցութեան մեջ գրավե-
լու աշխատանքը:

Մեր մամուլն եւ պետք է այդ պրոբլեմը դնի
իբրև կարևորագույն խնդիրներից մեկը: Ինչպես եր
դնում Վլադիմիր Իլյիչը տնտեսական կյանքի մեջ մա-
սուլի մասնակցութեան հարցը: Յես Լենինի վերջերս
«Правда»-յում հրապարակված հոդվածից միայն մի
կտոր կրերեմ. այդ հոդվածը «Խորհրդային իշխանու-
թեան հերթական խնդիրները» գրվածքի սկզբնական
ուրվագիծն է: Սհա՝

«Մեր խնդիրն է, — ասում է այնտեղ Վլա-
դիմիր Իլյիչը, — մամուլը գլխավորապես որվա փա-
ղափական նորութիւններ հաղորդող որգանից դա-
ձնել բնակչության մասսաների տեսական դաս-
տիարակության լուրջ որգան: Մամուլն առաջին
իսկ տեղը պետք է դնի աշխատանքի հարցերը նր-
անց անմիջական գործնական դրումով: Խորհրդային
իշխանության համար առանձին խոշորագույն ձեռ-
նարկութիւններում յեւ գլուղական առանձին հա-

մայնքներում աշխատանքի կազմակերպումն է հենց
ամբողջ հասարակական կյանքի ամենագլխավոր,
արմատական յեվ հրատապ հարցը: Յեթե նայելու
լինենք մեր թերթերին, ապա հեռ է համոզվելը,
թե դեռևս ինչքան անչափ մեծ սեղ ենք տալիս
մենք բուրժուական զրաժ հարցերին, այն հարցե-
րին, վորոնցով նա ցանկանում է աշխատավորների
ուժադրությունը հեռացնել սոցիալիստական վերա-
փոխության կոնկրետ, գործնական խնդիրներից: Մենք
մամուլը սենսացիաների որդան լինելուց, քա-
ղաքական նորություններ հաղորդելու պարզ
ապստարատ լինելուց, բուրժուական ստի դեմ
պայքարող որդանից պետք է դարձնենք,—յեվ
կդարձնենք,—մասայի վերադաստիարակման գոր-
ծի, մասային աշխատանքը նոր ձևով կարգի
դնելուն ծանոթացնելու գործի: Այն ձեռնարկու-
թյուններն ու գյուղական համայնքներ, վորոնք չեն
յենքաղվի ինքնակարգապահության վերականգն-
մանը յեվ աշխատանքի արտադրականության
բարձրացմանը վերաբերող վորեվ կոչերի յեվ պա-
հանջների, սոցիալիստական կուսակցությունների
կողմից սեվ տախտակին կգրվեն և կանցկացվեն կամ
հիվանդ ձեռնարկությունների շարքը, վորոնց
նկատմամբ հարկ է լինում հատուկ հարմարանք-
ների—հատուկ քայլերի և որենքների—ճանա-
պարհով առողջացման միջոցներ ձեռք առնել, և
կամ տուգանված ձեռնարկությունների կարգը կփո-
խադրվեն, վորոնք փակման են յենքաղա, յեվ վո-
րոնց մասնակիցները պետք է ժողովրդական դատա-
սանին հանձնվեն:

Ահա մամուլի այս խնդիրները չպետք է մոռա-
ցության տրվեն: Մամուլը կարող է շատ բան անել,
վորպեսզի ոգնի հնգամյա պլանի կատարմանը, վոր-
պեսզի ոժանդակի դժվարությունները և անկարգու-
թյունները վերացնելուն, վորպեսզի պրոպագանդա
անի ամենալավ տնտեսություն անելու որինակները
և մեր տեխնիկական նվաճումները:

Հնգամյա պլանի իրականացման կարևորագույն
պայմանը կադրերի պրոբլեմն է: Հաշվի առնելով այդ
գործի ամբողջ կարևորությունը, անհրաժեշտ է թե
քանակի և թե վորակի կողմից ավելի մեծ չափով
ապահովել սեվական մասնագետների նախապատրաս-
տումը և լայն չափերով ոտարերկրյա մասնագետներ
հրավիրելը, միաժամանակ հատուկ ուշադրություն
դարձնելով վորակավորված բանվորական ուժ նախա-
պատրաստող բոլոր ողակների աշխատանքի բարելավ-
մանը: Այդ նպատակով պետք է ոգտագործվեն, ընդ-
լայնվեն և լավացվեն տեխնիկական և արհեստագիտա-
կան բարձրագույն, միջնակարգ և ստորին կրթության
բոլոր տեսակներն ու հնարավորությունները, վորով
արդյունաբերությունը պետք է ապահովվի թե ինժե-
ներա-տեխնիկական և թե բանվորական վորակավոր-
ված ուժի համապատասխան քանակով: Ավելի լայնու-
րեն պիտի ծավալվի Յիվրոպայի և Ամերիկայի տեխ-
նիկական փորձն ոգտագործելու աշխատանքը տեխնի-
կական ոժանդակության պայմանագրեր կնքելու ձևով,
վոր վերաբերում են այդ ուղղությանը կոնցեսսիոն
առանձնապես բարենպաստ քաղաքականություն պայ-
մաններ ստեղծելուն և մեր մասնագետ-տնտեսավոր-
ներին, վորակավորված բանվորներին և ուսանողու-

թյան ամենից ավելի ընդունակ մասը չերկարատե ժամկետներով արտասահման ուղարկելուն:

Ընկերներ, հնգամյա պլանի մասին խոսելով, չի կարելի, թեկուզ մի քանի խոսքով, կանգ չառնել նրա սկզբի տարվա մասին:

Մենք մի ամբողջ շարք դժվարութիւններ ունենք, վորոնք հիմնականում բացատրվում են մեր տնտեսութեան ու հասարակութեան բնութեան մեջ որչեղ տիվորեն թաղված պատճառներով—մեր չերկրում գործավոր և զարգացած արդյունաբերութեան, մանավանդ արտադրութեան միջոցներ արտադրող արդյունաբերութեան, մետաղաձուլման, մեքենաշինութեան, եներգետիկ արդյունաբերութեան բացակայութեամբ: Արդյունաբերութեան չեւ մնալը մեր առաջ կանգնած խնդիրներից, գյուղատնտեսութեան չափազանց հետամնացութիւնը, վորոնք հետեանք են հասարակ ապրանքարտադրողների մանր, կոտորակված, անհատական տնտեսութիւն ունենալու, իսկ այդ ապրանքարտադրողները հենց այդ անհատական ու կոտորակված բնույթի շնորհիվ չեն կարող այդ ձևերով ոգտագործել տեխնիկայի բոլոր նվաճումները, բարձրացնել իրենց տնտեսութեան արտադրողականութիւնը և ապրանքայնութիւնը,—ահա մեր ներկայիս դժվարութիւնների արմատը: Տեխնիկական ու կուլտուրական ցած բազան, վոր մենք ժառանգութիւն ենք ստացել կապիտալիզմից, մեր տնտեսութեան կառուցվածքի մի ամբողջ շարք անհամաչափութիւններն ու հակասութիւնները, վորոնք պետք է հաղթահարվեն, վորպեսզի տնտեսութիւնը կարողանա ավելի սահուն կերպով զարգանալ, կապիտալիստական թշնամական ողակումը,

մեր ու համաշխարհային տնտեսութիւնների միջև վորոշ փոխհարաբերութիւնների անհրաժեշտութիւնը, վորովհետեւ մենք չենք կարող մեր չերկիրը վերաշինել առանց ոտաբերկրյա տեխնիկայի, առանց արդյունաբերութեան մի ամբողջ շարք ճշգրտի համար թե սարքավորում և թե հումք գնելու,—այս բոլորը սաստկացնում են մեր առաջ կանգնած դժվարութիւնները:

Այս բոլոր դժվարութիւնները, վորոնք հետագա շարժման մեջ պետք է հաղթահարվեն, և վորոնք ներկայումս վորոշ արգելադիրներ ստեղծում են, բարդանում են քաղաքում և գյուղում դասակարգային կռիւ սրման շնորհիվ, վորով զգալիորեն ծանրանում են այդ դժվարութիւնները:

Մեր ունեցած այդ բոլոր դժվարութիւնները կարող են միայն մի ամբողջ շարք ձեռնարկումներով հաղթահարվել: Այս տարի մենք մի ամբողջ շարք անբարեհաջող գործունեք ունեցինք, վորոնցից կարեւորագույններն են՝ հացամթերման գործի և քաղաքների ու սկսող ուսումնական հաց մատակարարելու դժվարութիւնները: Այդ ժամանակավոր դժվարութիւնները, վոր հիմնականների սրումն են, իհարկե, մեզնից եւ հատուկ միջոցներ, ինչ-վոր վորոշ շարժեր են պահանջում, բայց միթե կարելի չե այդ դժվարութիւնների ազդեցութեան տակ ընկրկել այն խնդիրներից, վոր մենք մեր առաջ դրել ենք հնգամյա պլանում: Կարելի՞ չե, ասենք, այդ դժվարութիւնների ազդեցութեան տակ սկսել նեղ տեղերին հավասարվել, հարմարվել, ժողովրդական տնտեսութեան բոլոր ճշգրտի տեմպը այդ նեղ, հետամնաց տեղերին հարմարեցնել: Մեր կուսակցութեան մեջ այսպիսի ձայներ

են լսվում, յերբեմն աչսպիսի տրամադրութիւններ են հանդիպում քանի վոր հացի բանը վատ է, միքիչ կանգնեցնենք չերկրի ինդուստրիացման տեմպը. փոխանակ մեր արդյունաբերութեան համար արտասահմանից սարքավորում և հումք բերելու, հաց բերենք, և այլն: Մինչդեռ բոլորովին պարզ է, վոր արտասահմանից հաց բերելը վերջիվերջո այլ բան չէ, քան մեր արդյունաբերութիւնը խափանող և ինդուստրիացման տեմպը դանդաղեցնող հսկայական գործոն: Մի խոսքով՝ ինչպես պետք է շարժեր անել. այժմ, այս դժվարութիւնների դեպքում շարժէր անել արդյոք վերջիվերջո դեպի սոցիալիզմի կառուցումը տանող ձեռնարկումների հաշիւին, թե՞ չերկրում չեղած ռեսուրսների հաշիւին, կապիտալիստական տարրերի հաշիւին, այդ կապիտալիստական տարրերի շահերի հաշիւին:

Յեւ կարծում եմ՝ կույր կլինեւ աչն քաղաքականութիւնը, վորը կսկսեւ այդ ժամանակավոր դժվարութիւնները բուժել ինդուստրիացման տեմպը խափանելով, խորհանտեսութիւնների և կոլանտեսութիւնների զարգացումը և առհասարակ սոցիալիստական տարրերի աճումը դանդաղեցնելով:

Այդպիսի քաղաքականութիւնը, այսորվա համար ինչ-վոր վոյորմելի պլյուսներ ստանալով, կկտրեւ աչն ճշուղը, վորի վրա նստած է մեր հետագա բարեհաջող զարգացումը այդ որդանական դժվարութիւնները վերացնելու ուղղութեամբ: Յերկրի ինդուստրիացումը մեզ հարկավոր է վոչ թէ հենց աչնպես, այլ վորպեսզի ժողովրդական տնտեսութեան բոլոր ճշուղերի միջև հավասարակշռութիւն սահմանվի: Ինդուստրիացումը և նրա մեծ տեմպերը մեզ հենց նրա համար են հար-

կավոր, վորպեսզի վերջիվերջո հնարավորութիւն ունենանք աչդ դժվարութիւնները հաղթահարելու սոցիալիստական տարրերի շատ ավելի հզոր աճման ուղիով, այն տարրերի, վորոնք պետութեան ձեռքն են տալիս ժողովրդական ամբողջ տնտեսութիւնը կարգավորելու հնարավորութիւնը: Ուստի չարաչար մոլորութիւն է ամենախորին սխալ կլինեւ, յեթէ այդ դժվարութիւնների ազդեցութեամբ խուճապի մեջ ընկնէինք, մեր քաղաքականութեան գլխավոր գիծը այս կամ այն վերանայման կամ կրճատման յենթարկելինք ինդուստրիացման, կապիտալիստական տարրերը գրոհելու բնագավառում:

Մենք կարող ենք չենել մեր ներկայումս ապրած բոլոր դժվարութիւններից, յեթէ ոգտագործենք մեր տրամադրութեան տակ չեղած բոլոր ռեսուրսները: Մասնավորապես կուսակցութեան կենտրոնական կոմիտեի վորոշումը հացը հանձնելու մտքով միքանի ռաչոնների (Ուրալի, Սիբիրի, Կազակստանի) կուլութեան դեմ հասարակական ազդման միջոցներ կիրառելու մասին—մի աչնպիսի շարժ է, վորը միքիչ մեղմելու չէ ներկայումս մեր ապրած դժվարութիւնները: Անշուշտ աճելու ելին աչդ դժվարութիւնները այն դեպքում, յեթէ կենտրոնական կոմիտեն չձեռնարկեւ այդ միջոցին: Կենտրոնական կոմիտեն հենց աչնպես է շարժ կատարել, ինչպես անելու չեր պրոլետարական կուսակցութիւնը, վոր ընդունում է այդ դժվարութիւնները, բայց նրանց պատճառով խուճապի մեջ չի ընկնում և չի ուզում իջեցնել տեմպը ինդուստրիացման և կապիտալիստական տարրերի դեմ կռիւնը բնագավառում: Մենք շարժ կատարեցինք

կուլակի հաշվին, նրանից հացի ավելցուկները խլելու հաշվին, նրա ռեզերվները վերցնելու հաշվին, բնավ չշոշափելով գյուղի միջակ մասսաների շահերը, չշոշափելով ինդուստրիացման ռեզերվները: Այդ պատճառով ել այս միջոցը չպիտի նկատվի իբրև մեր քաղաքականության փոփոխություն, իբրև մեր քաղաքականության բնագավառում գյուղատնտեսության նկատմամբ վորեւ տեղաշարժություն: Կուսակցությունն առաջվա պես ընդունում է, վոր գյուղատնտեսության բնագավառում մեր քաղաքականությունն իրեն խնդիր է դնում գյուղի սոցիալիստական տարրերի հաղթանակը կապիտալիստական տարրերի դեմ, միջակ ու չքավոր լայն մասսաների մղած դասակարգային կռիվի միջոցով: Միջակի հետ դաշնը գյուղի հարցում մեր քաղաքականության հիմքն է: Բայց այդ դաշնը գնալով ավելի ու ավելի փոխում է իր բնույթը, փոխվում է և գյուղացիության հետ բանվոր դասակարգի շաղկապի բովանդակությունը: Շաղկապի այդ նոր ձևերը փոփոխություններ են կրում արդյունաբերության ամրապնդմանը զուգահեռ, նրա ղեկավար դերի, ժողովրդական ամբողջ տնտեսության մեջ նրա առաջատար դերի ամրապնդմանը զուգահեռ, մեր տնտեսության բոլոր հատվածներում սոցիալիստական տարրերի ամրապնդմանը զուգահեռ:

Այնպիսի մեթոդներ, ինչպես կոնտրակտացիան, մեքենահայթայթումը, վարկը, ինչպես խոշոր խորհատնտեսությունների կազմակերպումը և դրանց ուղեկցությունը շրջապատի գյուղական բնակչությանը, ինչպես մեքենատրակտորային կայանները, կոլտնտեսությունների կազմակերպումը և այլն, — այս բոլորն

զգալիորեն փոխում են գյուղացիության հետ բանվոր դասակարգի շաղկապի ձևերը: Այդ ձևերն ավելի ու ավելի արտադրական են դառնում, այսինքն այնպիսի, վորոնք արմատակի բարեփոխում են գյուղացու տնտեսությունը, վորոնք այն մանրից խոշոր, անհատականից կոլլեկտիվ են դարձնում, վորոնք ավելի ու ավելի չեն պատվաստում կոլլեկտիվ աշխատանքը և դրա հետ մեկտեղ փոփոխության են յենթարկում գյուղացիների՝ իբրև անհատ-ապրանք արտադրողներին՝ սեփականատիրական հոգեբանությունը:

Շաղկապի ձևերը փոխվում են, և դրան համապատասխան արագանում է կոլլեկտիվացման աճումը, արագանում է սոցիալիստական տարրերի հաղթանակը գյուղում:

Ընկերներ, այն դժվարությունները, վորոնց մասին յես խոսեցի, վորոնք հիմնականում վերացվել կարող են միմիայն մեր յերկրում սոցիալիզմի խոշոր հաղթանակների հետևանքով, — այդ դժվարություններն իրենց հաղթահարելու համար պահանջում են մեր կուսակցության կողմից ամենամեծ լարում և ամենամեծ եներգիս: Մենք մեր աշխատանքը պետք է վերաձևենք այնպես, վորպեսզի կյանքում իրադրժենք ընկ. Լենինի արտահայտած կանոնը, վորպեսզի յերկաթյա դիսցիպլինայի կողքին, առանձին ձեռնարկությունների անպայման միանձնյա կառավարման կողքին հզորապես զարգանա ամբողջ բանվոր դասակարգի ակտիվությունը տնտեսության կառավարման և մեր հասարակության բարեփոխման գործում:

Ինչքան մենք ավելի վճռականորեն կողմ

նակից լինենք անխնա ամուր իշխանության, ճիշտ կատարողական ֆունկցիաների վորոշ մոմենտներին աշխատանքի վորոշ պրոցեսսներ համար առանձին անձերի գեկտատուրային, —ասում եր Վլադիմիր Իլյիչը,—այնքան ավելի բազմազան պետք է լինեն ներքևից կոնտրոլի ձևերն ու յեղանակները, վորպեսզի խորհրդային իշխանությունը խեղաթյուրելու հնարավորության վորեւ ստվերը լուծենք, վորպեսզի կրկնակի ու անդուլ արմատահան անենք բյուրոկրատիզմի մոլախոտը: (Լենին, հատոր XV, էջ 223—224):

Այդ կարելի չէ անել լայն մասսաներն այդ գլոբալարին պլանի կատարման պրոցեսսում անխուսափելի մեր թիրուծյունների քննադատության, մեր բյուրոկրատիզմի քննադատության, պակասությունների ու սխալների քննադատության ներգրավելով:

Բայց, ընկերներ, ինքնաքննադատության այդ հզոր զարգացումը, բանվոր դասակարգի ախտիվության հզոր զարգացումը, բանվոր դասակարգի միլիոնավոր մասսաների լայն մասնակցությունը տնտեսության բարձրացման համար կատարվող մրցմանը այն ժամանակ է միայն հնարավոր, յերբ մեր լենինյան կուսակցությունը մինչև վերջ տոկուն լինի, յերբ նա դասակարգային անադարտ գիծ ունենա, յերբ առանց տատանումների գնա կովելու սոցիալիզմի համար, վոր հենց ինքը ձեզ առաջարկվող հնգամյա պլանի կատարումն է: Ասե՛ք, միասնական ճակատով, հաղթանակելու հնարավորության լիակատար հավատով — ահա ինչպե՛ս պետք է մեր կուսակցությունն այդ մարտի մեջ մտնի:

Յե՛վ բոլորովին ակներև է, վոր դրա համար հարկավոր է մեծ աշխատանք տանել այն տատանումների դեմ պայքարելու գործում, վոր մեր առանձին միջնաշերտերում կան: Հարկավոր է վճռականորեն պայքարել աջ թեքման դեմ, վորը վերջիվերջո այլ բան չէ, քան չեթե մանր-բուրժուական տարերքի արտահայտություն, վոր բանվոր դասակարգի մի մասն էլ, մեր կուսակցության վորոշ միջնաշերտերն էլ է կլանում: Միայն մեր շրջանում աջ թեքումը հաղթահարելով, միայն մեր կուսակցությունը մինչև վերջին մարդը ղինելով պայքարի յեռանդով, հաղթանակի հավատով, մեր կուսակցության ճիշտ գծի հիման վրա, վոր մեր կուսակցության համագումարներն ու ԿԿ են սահմանել,—միայն այդ դեպքում կարող ենք հասնել հնգամյա պլանի նախորոշած արդյունքներին: Հնգամյա պլանը միմիայն իր չափերով հսկայական պլան չէ. նա դասակարգային այն կատարի կովի պլանն է, վոր մենք կմղենք թե ներսում, թե դրսում: Հնգամյա պլանը սոցիալիզմի և կապիտալիզմի պայքարի պլանն է: Այս հնգամյա պլանի հաջողությունը վկայություն, յերաշխիք կլինի այն բանի, վոր մեր յերկրի բանվոր դասակարգը, հաղթանակելով Հոկտեմբերին, վերջնականապես կտնկի սոցիալիզմի դրոշակը մեր յերկրում և դրանով հարյուրապատիկ կմեծացնի վողջ աշխարհում պրոլետարիատի հաղթանակի հնարավորությունը: Դժվարությունների հանգեպ ընկրկումները, այդ սրընթաց առաջարկման գահավիժումները, սոցիալիզմի աճման տեմպերի նվազումը քաղաքում և գյուղում,—այս բոլորն անխուսափելիորեն կտանի դեպի այն, վոր մեր յերկրի պրոլետարիատը սոցիալիզմի ու

կապիտալիզմի այս մեծ բռնամարտում կկորցնի իր
գերքերը: Ուստի՝ կռիվը բոլոր տատանումներին, կը-
ռիվը անկայուն բոլոր տարրերին, կռիվը մանր-բուր-
ժուական խուճապին ու լքմանը յննթարկվող բոլոր
տարրերին, պայքարը աջ թեքման դեմ—հնգամյա
պլանի կատարման կարևորագույն պայմանն են: (Ծա-
փահարություններ):

Գ. Մ. ԿՐԺԻԺԱՆՈՎՍԿՈՒ ՅԵԶՐԱՓԱԿՄԱՆ ԽՈՍՏԸ

Ընկերներ, մեր առաջ բազմազան հոստորների
մի ամբողջ շարք անցավ: Բայց չես կարծում եմ՝ ա-
ռաջին՝ մենք պետք է նշենք, վոր հնգամյակի մեր
առաջ անցած քննադատման հանրագումարն ընդհան-
րապես և ամբողջութամբ, անշուշտ, դրական է: Մի
ամբողջ շարք ընկերներ բավական պաշտու, բավական
վճռական շեշտում ելին այդ աշխատանքի դրական
հատկութունները: Վոչ մի կասկած չկա, վոր այդ աշ-
խատանքը, ինչպես նախագգուշացրել ելի, առաջին
մերձեցման աշխատանք է: Ի մասնավորի, չեթե դուք
ինձ առաջարկեյիք թվել այդ աշխատանքի թերու-
թյունները, հավանորեն չես այդ շատ ավելի հանգա-
մանորեն անել կկարողանալի, քան այստեղ արտա-
հայտվողներից շատերը: Սակայն բանն այդ առանձին
թերությունները չեն: Բանն այն է, վոր այս հնգամյա
պլանը, իր ներկա դրությամբ, յերևակայություն չէ,
անգործ բանաստեղծի ստեղծագործութուն չէ, այլ
աշխատավորների մի ահագին կոլլեկտիվի, նույն
թվում և գիտական մտքի ներկայացուցիչների բազ-
մամյա աշխատանքի մի հանրագումար, վոր կարող է
սոստեսության վրա, մեր հեռանկարային պլանների
կատարելագործման վրա դրվող աշխատանքի հիմքը
դառնալ:

Թույլ տվեք կանգ չառնել հոետորների այն մասի վրա, վորոնք գործի այդ կողմն ելին շեշտում: Մենք, կոմունիստներս, ինչպես հայտնի չե, շատ ել ախորժում չենք գովեստներն ու ծառայությունների շեշտումը: Թույլ տվեք դեթ քիչ խոսքերով կանգ առնել հոետորների մի ուրիշ խմբակի վրա՝ այն հոետորների վրա, վորոնք հաշվի չառնելով դրության լըջությունը, հաշվի չառնելով այն պատասխանատվությունը, վորով պետք ե համակված լինելին, յերբ խոսում ելին մեր տնտեսական ամբողջ հնգամյակի աշխատանքի ապագա պլանի մասին, այս ամբիոնից ջանում ելին այսպես թե այնպես վարկաբեկել այս հնգամյա պլանի սկզբունքային դրվածքը:

Այդ մասի հոետորների մեջ միայն յերկու պայծառ դեպք գտնվեցին՝ մի կողմից ընկ. Լարինը և մյուս կողմից ընկ. Ռյազանովը: (Угрюмов. «Իսկապես մեկ կողմից և մյուս կողմից»: Ծիծաղ): Հենց այս յերկու հոետորը կարծես յերկու բեռ ելին, բայց հնգամյա պլանի քննադատման ասպարիզում՝ ինչ-ինչ պատճառներից՝ միացան:

Ըստիս, առաջին տեղն, այնուամենայնիվ, ընկ. Լարինը պետք ե բռնի: Նրա վարկը՝ իբրեւ շատ «բարեխիղճ» բանավիճողի՝ մեզ լայնորեն հայտնի չե, և հարկ չե լինի, վոր յես դրա վրա կանգ առնեմ: Վլադիմիր Իլյիչը նրա աջն ու ձախը հոյակապ կերպով նկարագրել ե կուսակցական X համագումարում:

Կրկնողություն չանենք: Այս համագումարում մեկն ասաց, թե յերբ Լարինը ձեռնամուխ ե լինում արաբական թվերին, դրանք արաբական հեքիաթներ են դառնում: Այդ պատճառով, յերբ լսեցի, թե Լարինը

մտադիր ե անցնել մեր հնգամյա պլանի թվերի մշակմանը, խոստովանվում եմ, ընկերներ, սարսուռ անցավ մարմնովս:

Բայց և այնպես յես այսպես կասեմ. ավելի լավ ե թվերի բանաստեղծ լինել կամ, ինչպես ասում են, «քերթող», քան թե քերթող: Ընկ. Լարինը դրական հատկություններ ել ունի: Նրան հատուկ ե՝ ուրախություն հարուցել. սա դրական հատկություն ե: Ավելի լավ ե ուրախանալ, քան լաց լինել, և մտնա՝ վանդ կոկորդիլոսի արցունքներ թափել: Յեվ ասա պլանի առթիվ միքանի «արցունքների» վերաբերմամբ ցանկություն ունեմ մի յերկու խոսք ասելու:

Ընկ. Լարինին բախտը չի բերում, յերբ նա հեռակարգին պլանների քննադատությունով ե յելնում: Առաջին արտալածքը (вылазка) նա արեց, ինչպես ձեզ հայտնի չե, երկարիֆիկացիայի պլանի քըննադատման ժամանակ, ГОЭЛРО-ի պլանի քննադատման ժամանակ: Դուք, ընկերներ, հավանականաբար հիշում եք Վլադիմիր Իլյիչի հոգվածը տնտեսական միասնական պլանի մասին, վորտեղ նա ընկ. Լարինին կարգին բմբւել եր: Բայց այդ դասն ոգուտ չբերեց ընկ. Լարինին. նա բան չսովորեց: Նա նուէնիսկ նեղություն չի քաշել նայելու այն նյութերին, վոր բաժանված են ձեզ, վորովհետեւ յես համոզված եմ, վոր յեթե նա աչքի անցրած լիներ այդ նյութերը, այնպիսի ներողամտությամբ չեր խոսի այդ «փոքրիկ սպիտակ գրքույկի» մասին, վորի մեջ, նրա կարծիքով, նուէնիսկ դասակարգային կարգվածք չկա: Զվարճալի՝ նուէնիսկ դասակարգային կարգվածք չկա, Քաղցրուրոյի հանձնաժողովի անդամներս, վորոնք ձեր ուղադրությանն

առաջարկված բանաձևի մեջ պետք է համառոտակի քաղվածքով վոչմիայն մեր հնգամյա պլանի տեխնիկատնտեսական հիմունքները տայինք, այլ և պլանի սոցիալական հատածը, — մենք թվերի բավականաչափ քանակութուն գտանք լիովին ստույգ և, ինչպես հենց ինքը կարինն արտահայտվեց, գործնական, դասակարգայնորեն հիմնավորված բանաձևի համար: Բանից դուրս չեկավ, վոր այդ փոքրիկ գրքուկը բավական է պլանի սոցիալական հատածի գլխավոր գծերը աալու համար, իսկ այդ հենց այն է, ինչ կոչվում է ուժերի դասակարգային դասավորում:

Լարինը հակասում է Լարինին:

Բայց չես կարծում եմ, վոր բացի այդ սպիտակ գրքուկից դուք միքանի կապույտ գրքուկներ եք ստացել և, ի միջի այլոց, ընկ. Ստրումիլինի գրքուկը, վորը նվիրված է սոցիալական հատածի չափազանց մանրակրկիտ վերլուծմանը, հենց սոցիալական հարաբերութունների մանրակրկիտ հաշվառքին, վորտեղ բերված են աշխատանքի բալանսի բավականին մանրամասն հաշիվները, վորտեղ վերլուծվում են սոցիալական կարգի ամենահրատապ հարցերը, — գործադրկության հարցերը, պրոլետարիատի՝ վորպես մեր շինարարության բարդ սոցիալական ամբողջի մեջ ավանդարդի՝ հետագա դերի հարցերը:

Յես կարծում եմ՝ դուք ստացել եք նույնպես ամփոփումը, պլանային համագումարի աշխատանքների գրքուկը: Յեվ յես շատ ափսոսում եմ, վոր ձեզ չեն բաժանել «Плановое хозяйство»-ի յերկրորդ ու յերրորդ համարները, վորտեղ, ձեր շահերն ինկատի առնելով, մենք հրապարակել ենք — մանավանդ յեր-

րորդ համարում — հնգամյակի յերկրորդ հատորի ամենագլխավոր աշխատանքները, վորոնք այս հավաքական ալնարկին հիմք են ծառայել: Բայց հենց այժմ, յեթե կցանկանաք, կարող եք ստանալ «Плановое хозяйство»-ի այդ յերրորդ համարը: Դուք նրանով և պլանային համագումարի աշխատանքներով կտեսնեք, թե ինչքան մեծ է այն նյութը, վորը մենք հիմնական գծերով տրամադրության տակ ունեցինք այս ամփոփող ալնարկը կազմելիս:

Ընկ. Լարինը գտնում է, վոր մեր աշխատանքի գլխավոր զանցառություններից մեկն այն է, վոր մենք չենք կանչել նրա ծանոթներին:

Ընկ. Լարինը բողոքովին մոռանում է, վոր Պետպլանի ներկայումս աշխատող ապարատն այլևս բողոքովին չունի այն գծերը, վոր իրեն ծանոթ էյին Պետպլանում ունեցած իր նախկին գործնականից: (Ռոյզենման. «Նա առհասարակ անպլանային մարդ է»):

Ներկայումս Պետպլանի հինգ հարյուր աշխատավորներից հարյուրը կոմմունիստ են: Բայց վորովհետև չես առանձնապես անբարեխիղճ եմ համարում ընկ. Լարինի այն մեղադրանքը, վոր իբր թե տնտեսագետ կոմմունիստները մասնակցելու անբավարար էյին հրավիրվում, և վորովհետև «խոսքերին չեն հավատում», ուստի յես մի փոքրիկ փաստաթուղթ կկարդամ, վորը վկայում է դեպի այդ հարցը իմ վերաբերմունքի մասին: Հնգամյակի առթիվ վիճաբանություններ սկսելուց առաջ յես մասնակցել եմ կոմմունիստական ձեմարանի հենց իմ ոգնությամբ կազմակերպված խորհրդակցությանը, վորտեղ յես բառացի հետևյալն եմ ասել (հաճությամբ չի, վոր բերում եմ իմ խոսքերը,

բայց հարկադրված եմ, վորովհետև այս մեղադրանքը յես ծանր եմ համարում): Յես Կոմմունիստական ձեռնարանը համարում եմ կոմմունիստական տեսական մտքի կենտրոն, և ահա թե հնգամյա պլանի առաջիկա աշխատանքների առթիվ յես ինչ ասացի՝ դիմելով Կոմմունիստական ձեռնարանում աշխատող կոմմունիստներին.

Յես պետք է ասեմ, վոր Պետպլանը ներկայումս արդեն դառնում է ուշադրության առարկա: Ինձ մոտ զանազան պատգամավորներ են գալիս. վերջին ժամանակներս չապոնական ու գերմանական պատգամավորութուններն են, վորոնք ամենամեծ հետաքրքրությամբ են դիտում մեր աշխատանքը: Պարզ է, վոր մեր ամեն մի սխալը, յուրաքանչյուր թերութունը մեր թշնամիները մեծագույն հաճույքով կոգտագործեն, իսկ յուրաքանչյուր հաջողությունն սոցիալիստական պրոպագանդի ամենահզոր գործիք կլինի: Յես կարծում եմ, վոր յեթե ճիշտ դուրս գան մեր ընդհանուր դատողութունները, ապա հենց վերակազմավորման շրջանի առաջին ետապը ցույց կտա, վոր հակառակ մեր անբավարար կազմակերպության, հակառակ պլանային աշխատանքի մեջ մեր առաջամարտիկ լինելուն, մենք ընդհանրապես և ամբողջությամբ կհաղթահարենք... դժվարութունները և անտեսական աճող պրոցեսների այնպիսի տեմպեր կտանք, վոր աշխարհին դեռ անհայտ են: Մենք դրանով հենց կապիտալիստական աշխարհի առաջ «կհրապարակենք փաստաթղթեր», վորոնք նրա համար շատ ավելի

վտանգավոր են, քան առաջները մեր հրապարակած դիվանագիտական փաստաթղթերը... Մենք հենվում ենք իրականության սոցիալիստական բարենորոգմանը, վորը դեպի մեծ Միության ակտիվներն այնպիսի ուղիներ է տալիս, վորոնց աշխարհն անձանոթ է...

Կարծում եմ, վոր իրավունք ունենք պահանջելու, վորպեսզի այս աշխատանքներում մենք ամեն տեսակ ոգնութուն գտնենք ամեն կողմից և առաջին հերթին Կոմմունիստական ձեռնարանի կողմից... Յես կցանկանայի, վոր... պլանային համագումարում... Կոմճեմարանից յեկած ընկերները մեզ հետ միատեղ ճեն ճերային պլանային իսկական աշխատանքի յուղով և մտածելին, թե ամենից ավելի հաճությամբ ինչ պրոբլեմներ կառնելին իրենց բաժին:

Կարծում եմ, ընկերներ, վոր դուք չեք լինի վերջին մարտիկներ:

Ահա, ընկերներ, ինչ եմ յես ասել Կոմմունիստական ձեռնարանի աշխատավորներին դիմելիս, և հույս ունեմ, վոր այդ խոսքերը բավականաչափ բնութագրում են այն դիրքը, վոր յես և Պետպլանի իմ ընկերներն ունենք դեպի կոմմունիստական տեսական միտքը՝ մինչդեռ ծավալվում էր վերակազմավորումը, վորը մեր աչքի առաջ պետք է վերափոխի մեծ յերկրի կյանքը, յերբ մենք վոչ մի բույս չենք մոռացել, թե Կոմմունիզմն աշխարհ է յեկել վոչ թե փիլիսոփայորեն խորհրդածելու, այլ այս աշխարհի դեմքը վերակազմելու:

Ընկ. Լարինն արհամարհաբար նշում էր, թե այն ամենը, ինչ վոր լավ բան կա մեր աշխատանքների մեջ, յեկել է դրսից, և վոր անցյալում հնգամյակ կազ-

մելու հանրաժանութ փորձերը միմիայն մինիմալիստական բացասական գծեր ելին արտացոլում:

Նա ամենից առաջ մոռացել է, վոր մեր նախկին հեռանկարային պլանների մինիմալիստական գծերը հատուկ էլին վոչ միայն Պետպլանի աշխատանքներին, այլ և մեր տնտեսական ամբողջ ճակատին: Նրանք վերականգնման շրջանի ժառանգությունն են: Բայց միթե այդ պլանների մեջ միայն վատ բան կար:

Կարծում եմ, ընկերներ, վոր պատմությունն այդպես զրվում է միայն ըստ Լարինի: Իսկ հետո, ընկ. Լարին, ասացեք, խնդրեմ, պախարակելի՜ չե արդյոք, վոր Պետպլանն ու նրա աշխատավորները, պլանային աշխատավորների ամբողջ կոլլեկտիվն զգաստ լսում է կուսակցությունից ցուցմունքները: Ընկերներ, մենք մեզ շարժային մարտիկներ ենք համարում: Ահա նա, նախագահությունն այնտեղ, վերևումն է, իսկ չես աչտեղ, ձեր շարքերում: Յես իմ կարևորագույն խընդիրն եմ համարում՝ իմ ամենորյա աշխատանքի մեջ զգաստ վերաբերվել կուսակցական կենտրոնների ասածին, մեր համագումարների ասածին, և ուրախությունով կարող եմ հավաստել, վոր հնգամյակի ներկա լաջն քննարկումը կրկին ու կրկին հաստատեց, վոր նրա մեջ մենք ճիշտ ենք արտացոլում կուսակցական XV համագումարի և հետագա պլենումների վորոշումները: (Կոսսիոս. «Ճիշտ ե»): Անցյալում ընկ. Լարինի հետ շատ տարաձայնություններ ունենալով հանդերձ՝ յես արհամարհեցի այդ, յերբ հարկ յեղավ հացի ողու սպառումը կրճատելու պլանի մասին խորհրդածելու: Յես նրա վերջին «ալկոհոլային մասնագիտություն» գործով նրան ղեմեցի, հրավիրեցի նրան Պետպլանի

համապատասխան խորհրդակցությունը և շատ ոգտագործեցի նրա ընդարձակ իրազեկությունն այդ ալկոհոլային հարցում: (Ծիծաղ): Յես կմխիթարեմ ընկ. Լարինին, վորը չի դադարում կարրիկատուրիստներին ծառայությունների միջոցով իմ անձը դուրս բերել իբրև զինեմոլ թագավորությունից ղեկավար ԽՍՀՄ մեջ: Յես կարող եմ ձեզ հաղորդել, հերքելով բամբասողական այդ հերյուրանքները, վոր, ոգտվելով ընկ. Լարինի և նրա աշխատակիցների աշխատանքներով, մենք այս հնգամյակում ամեն միջոցի ղեմեցինք, վորպեսզի ալկոհոլը, հացի ողին մեր բյուջեի նվազագույն ռեսուրսը դառնա: Ըստ պլանի մենք քաղաքներում ալկոհոլի սպառումը կրճատում ենք 70%-ով, սկսում ենք սուր կերպով կրճատել նրա սպառումը գյուղում: Բայց դուք գիտեք, ընկերներ, վոր մենք ղեպի հացի ողուն հենվելը յեկանք վոչ թե վորովհետև ղեպի հարեցողությունը հատուկ հակում ունենք, այլ մեր բյուջեն բալանսի բերելու ձեզ ամենքիդ հայտնի գծավարին հանգամանքների շնորհիվ: Կարծում եմ, վոր ել հարկ չկա, վոր յես կանգ առնեմ ընկ. Լարինի՝ իբրև այս համագումարի հետորի՝ վրա:

Կանգ կառնեմ մյուս հետորի՝ Ը. Ռյազանովի վրա: Եհ, գիտեք, վոր Ը. Ռյազանովը, չնայած իր տառիքին, բնությունից ախպիսի մանուկ է, վոր նրան այլ կերպ պետք է վերաբերել: (Ծիծաղ): Դեպի նա բոլորովին բարեխիղճ վերաբերմունք չդրսևորվեց: Ծիծաղում ելին, իսկ մի հետոր, յերբ Ը. Ռյազանովն աչքան ել հաջող չեր խոսում գնդիկա-ստանակայների մասին, նրա հասցեյին աչպիսի բացականչություն արեց՝ իբր «գնդիկները» կողմից աչքան ել լավ չե նրա բանը:

Յեա այդպէս չեմ մտածում, ընկերներ: Յեա կարծում եմ, վոր նա «գնդիկներ» շատ շատ ունի, բայց դժբախտութիւնն այն է, վոր այդ գնդիկները տարբեր կողմեր են պտտւում: (Այուբէնկո. «Առանց սոնակալների»): Այդ գնդիկների ընթացքին հասնել չես կարող: Նա յեղավ այնպիսի գոռում-գոչումով, բայց վերջում այնպէս լեզուն ծամեց, վոր յես նուշխակ հետեւել չկարողացա, թե ինչպէս այդ արեց: Հետաքրքարեալ են նրա մտքի վորոտները: Հիշում եք նրա ճառի սկիզբը. նա սկսեց պերճախոսել այն մասին, թե մենք տակավին տարերքի հարվածներին ենք չենթակա, թե մենք վոչ մի կերպ չենք կարող դեռեալ չերկնապլան ստեղծել, թե չերկինքն է բերքի բախտը վորոշողը. նա չափազանց պերճախոս եր նաև չերկրորդ տարերքի՝ արտասահմանի կապիտալիստական աշխարհի մասին: Բայց նա բոլորովին մոռացավ, վոր մենք հենց այդ մոմենտներն էինք իբր արդարացում բերել պլանի չերկու տարբերակի համար: Բարենաջող մոռանալով այդ հանգամանքը, նա կայտառ հայտարարեց՝ իսկ յես մեկ պլանի կողմնակից եմ: Նա այդպիսի անսովոր թեթևությամբ ցատկեց բոլոր տարերքներէ վրայից:

Դուք գիտեք, վոր պլանի չերկու տարբերակը, ի միջի այլոց, պայմանավորված էին այն նկատառումով ևս, վոր հեռանկարային շինարարութեան վորոշիչ դրույքը, վորակական ցուցիչներին ուղղված դրույքը, մեր տեսակետով չեր կարող ամուր թվերի մի շարքում արտահայտւել: Սակայն չերկու տարբերակում ել մենք շինարարութեան մի ընդհանուր գծի չենք հետամտել և, իհարկե, ավելի ծանրանում

ձկինք ոպտիմալ տարբերակի վրա: Բայց և այնպէս նախնական տարբերակն արդեն արեց իր ծառայութիւնը և լավ է, վոր գոյութիւն ունի այն: Բայց յես լիովին համակարծիք եմ Քաղբլուրոյին և Ժողկոմխորհին, թե ներկայումս աշխատավորների լայն մասսաների ակտիվութիւնը գորահավաքելու համար մեզ համար ձեռնառու յե ուշադրութիւնը կենտրոնացնել ոպտիմալ տարբերակի վորոշ դրույքների վրա: Մինչմալիզմի և մաքսիմալիզմի մասին գերհեգեկյան ամեն տեսակի խորհրդածութիւններ Ռյազանովի մոտ, — վորովհետև նա Հեգելի պէս չեր խոսում, — (Ռյազանով. «Թողեք վոր լսեմ ե»): Ափսոսում եմ, ը. Ռյազանով, վոր դուք ուշացաք: Յես ասում էի, վոր հարկ չկա ը. Ռյազանովի վրա զայրանալու: (Ռյազանով. «Ձեզ նման հեզ մարդը ի՞նչպէս զայրանա»): Ձեր սեփական բարենոգութիւնը ամեն չերեակացութիւնից գերազանց է: Նա միատորեն իմ ոժանդակութեանն է դիմում, յերբ ինձ պլանի ռեզերվներէ թուլութեան համար մերկացնում է: Ինձ համար շահ չե՝ նրան այդ վոչ այնքան լավ գործում ոգնել: Յես պետք է նրա պատճառաբանութիւնների այդ մասի վրա մի քիչ կանգ առնեմ, վորովհետև հանաքը մի կողմ, բայց ը. Ռյազանովը այստեղ շատ ծանր մեղադրանք շարեց: Նա ասաց. «Տեսեք՝ ինչ պատկեր է: Մենք Քինանսական պլանում պետք է 86 միլիարդ հաւաքենք, վորպէսզի շինարարութեան այդ պլանն իրականացնենք, իսկ ռեզերվում ընդամենը 500 միլիոն ունենք»:

Յես նրան խորամանկորեն թելադրեցի՝ մեկ միլիարդ, նա ասաց՝ մեկ միլիարդ: Յեւ այստեղ չես

բռնեցի նրան, վոր չգիտի, թե մեր բյուջեյում ինչ-
քան ռեզերվ կա: Ձեզ ի սարսափ, Ը. Ռյազանով, չե-
սպետք ե ասեմ, վոր բյուջեյի ռեզերվը 500 միլիոն ե:
Այդ ինչպէս կարող ե պատահել, վոր մենք բյուջեյում
1932/33 թվի վերջում ունենանք ընդամենը 500 մի-
լիոն: (Ռյազանով. «Պլյուս 300 միլիոն»): Յես կարծում
եմ, վոր չեթե 1932/33 թվի 500 միլիոնանոց ռեզերվը
համեմատելու լինենք այն ռեզերվի հետ, վոր մենք
ներկայումս ունենք, ապա այդ այնքան ել վատ չի,
բայց չես, իհարկե, չափազանց ուրախ կլինելի, չեթե
կարողանայի ասել, թե մենք այստեղ կունենանք մի-
ջերկու գույգ միլիարդ: Այբբենական ճշմարտություն
ե, վոր պլանային ամուր ռեժիմը, չընդհատվող տըն-
տեսութեան ռեժիմն ամրապիսի կհաստատվի միայն
այն ժամանակ, յերբ ռեզերվի հողվածները մեզ մոտ
պլանի մեջ, ուրիշ տեսք ունենան, քան ինչ այժմ ու-
նեն: Հապա ինչո՞ւ նրանք այժմ չունեն այն տեսքը,
վոր ցանկալի չե մեր արհեստով «ռեզերվիստներին»:
Ինչո՞ւ: Ընկերներ, այստեղ մեր շինարարութեան մի
ուրիշ որեւէն ե դրսևորվում: Մենք մեր տնտեսական
աշխատանքը մեծ լարումով ենք տանում: Այս պլա-
նում լարվածութունը, համեմատած անցյալ հնգա-
մյակի լարվածութեան հետ, չի ընկնում, այլ աճում ե:
Պետպլանում միջաբանութունների ժամանակ մի հը-
ռետոր ճիշտ նշեց, թե ինչու չե այդ այդպէս, և ինչու
մենք այդպիսի լարումից չենք խուսափել: Նա մոտա-
վորապէս այսպէս ասաց, տնտեսական սոցիալիստա-
կան շինարարութեան այդ հսկայական աշխատանքը
կարող ե պատկերացվել իբրեւ մի ահագին բեռ բարձր
սարի վրա բարձրացնելու անհրաժեշտություն: Մենք

ինչպէս յուրատեսակ սոցիալիզմի լաստաքաշներ՝ ծանր
տրանսպորտը քաշում ենք այնտեղ, դեպի այն փերը,
վորտեղ մեզ մի այլ կշանք ե պատկերանում, այլ կեն-
ցաղ, տնտեսական ուրիշ հարաբերութուններ: (Ռյա-
զանով. «Վորտեղ ալիքները տանում են միայն հողով
մեծին...»):

Յեթե մենք բեռի թեթևություն գգայինք, այդ
ինչ կնշտակեր: Դա կնշանակեր, վոր մենք ձգափո-
կերից պոկվել ենք: Այդ աշխատանքի թեթևությունը
կնշանակեր նրա կործանումը, կնշանակեր, վոր ամեն
ինչ ել բարեհաջող դրութեան չե:

Այժմ, ընկերներ, պետք ե ասեմ, վոր վոչ-բյու-
ջետային ռեզերվներ, այլ ֆինանսական բյուջեյի ռե-
զերվներ վորոնելու գործում, Ը. Ռյազանովի բախտը
չբերեց: Նա, ըստ չերևութին, չի կարողացել բողոքալովի
գրքը: Այս հաստատվում ե, նախ, այն հանգաման-
քով, վոր նա ասաց, իբր այդ գրքի առաջարանը իմն
ե, այնինչ այդպիսի բան չկա: Վոր նա չի կարողացել,
իսկույն փաստացի կապացուցեմ, իսկ այնինչ այդ
գրքի մեջ կարելի չե մի ամբողջ շարք ռեզերվային
հողվածներ գտնել: Այնտեղ նշվում ե բյուջեյի այդ
հինգ հարյուր միլիոնանոց ռեզերվը, բայց հենց նույն
տեղում սպիտակի վրա սևով բերված ե նաև այսպիսի
ամփոփում: Բանը 86 միլիարդանոց ֆինանսական
պլանին ե վերաբերում: Այնտեղ միացյալ նետո
բյուջեյի բյուջետային սխառմի 44 միլիարդի կողքին
տնտեսական կազմակերպութունների սեփական 19
միլիարդ միջոցները կան. այնտեղ կա 7 միլիարդի
վարկային սխառմ, սոցապի 6—7 միլիարդ և ուրիշ աղ-
բուրներ՝ մոտ 7 միլիարդ: Տնտեսական կազմակերպու-

թյունների սեփական միջոցների այս ահագին թիվը վերաբերում է Միայն ինքնարժեքի իջեցման և արտադրանքների գների միջև լեզած պառակտման մեջ այդ թիվը տալիս է 7 միլիարդից ավելի: Ընկ. Ռյազանովը ծիծաղում էր վորակական ցուցիչների մեր դրույքի վրա, իսկ դրանց նշանակությունը յերևում է հենց այս ավելացումից: Ինքնարժեքի 35 տոկ. նվազման և արդյունաբերական մեծաքանակի գների 24 տոկ. իջեցման վորակական ցուցիչը արդեֆինսլանի մեջ 8 միլիարդ մեծությունով է յերևում: Իմ տեսակետով այդ հատվածի մեջ ահագին ռեզերվ կա. յես խորապես համոզված եմ, վոր այդ հոգվածում—ինքնարժեքի 35 տոկ. իջեցում—մենք մեծ պաշարով ենք գնացել, վոր փաստորեն մենք կանցնենք այդ նորմայից: (Ույազանով. «Դե, դուք պաշարի մեջ պահեք «ռեզերվ» խոսքը»): Հետո ը. Ռյազանովը հաշվի չի առնում, վոր վարկային սխտեմով մենք մոտ 700 միլիոն միացրած ռեզերվ ունենք: Ընկ. Ռյազանովը հաշվի չի առնում, վոր արդյունաբերության ֆինանսական պլանի մեջ մենք ելի 900 միլիոն ուլերի ունենք:

Վերջապես, ընկերներ, յեթե ռեզերվները դիտենք վոչ միայն ֆինանսական պլանների սահմաններում, այլ ընդգրկելով մեր տնտեսական ամբողջ սխտեմը, ապա դուք չպետք է մոռանաք, վոր նույն հնգամյա պլանով ծրագրվում է, որինակ, այնպիսի վորոշ հոգվածի փոփոխություն, ինչ հացի գյուղացիական ապրանքային պաշարներն են, գյուղացիական պաշարները, վորոնք մենք ներկայումս շատ համեստ թվով ենք հաշվի առնում, բայց վորոնք, ըստ հնգամյա պլանի առաջադրություն, ըստ ոպտիմալ տարբերակի, աճում

են մինչև 1315 միլիոն ցենտներ: (Ույազանով. «Յես այդ ռեզերվների մասին դեռ վոչինչ չգիտեմ»): Չգիտեք, բայց մարդվում էք հետտորական արվեստի մեջ: Լավ չե, ը. Ռյազանով:

Ընկ. Ռյազանովը չգիտի, վոր ժողովրդական տրտեսություն մյուս կարևորագույն հատածում, վառելանյութի ռեզերվների համար, ինչպես այդ հայտնի յե տնտեսական բոլոր աշխատավորներին, մենք լիակատար ռացիոնալիզացիա յենք ծրագրել, այսինքն պաշարների նորմայի բավարարման մինչև 100 տոկ. բարձրացում: Ինչ վալյուտային ռեզերվներին է վերաբերում, ապա ինձ թույլ տվեք այս լայն ժողովում, թեպետ և այն կուսակցական է, չխոսել: (Չայկե. «Ճիշտ է»): Իսկ յես կարծում եմ, ընկ. Ռյազանով, վոր այդ հոգվածը կկարողանար ձեր ախորժակներին ել բավարարել: (Ույազանով. «Նա հենվում է Լարինի յերեկվա պրպտումի վրա: Յես չգիտեի յե»): Յես հենց նոր եմ դիտել այդ պրպտումները:

Ընկերներ, թույլ տվեք մյուս հետորների շարքից հատուկ ուշադրություն կանգ առնեմ կուլտուրական ճակատի ընկեր-աշխատավորների վրա: Մասնավորաբար ը. Կրինիցկու գեղիցիկ ճառի տակ յես ամբողջությամբ ստորագրում եմ: Յես ը. Կրինիցկուն միայն կասելի, թե նա չպետք է մոռանար, վոր Միություն Պետպլանն իր ծրագրումներում հենց լիակատար կոնտակտով է աշխատել Կի Ագիտպրոպի հետ, ուշադիր հաշվի առնելով միութենական հանրապետությունների և ուրիշ կազմակերպությունների համապատասխան նախագծումները: (Ույազանով. «Ի՞նչ անշնորհակալություն»): Ինչ ը. Յակովլևային է վերա-

բերում, ինձ թվում է, թե նա այստեղ խոսում էր
չափազանց հանրապետական հատածից: Ինձ հայտնի
է, վոր նրան, իրոք, շատ մեծ դեպերումներ են վի-
ճակվել ՌՍՖՍՀ Ժողկոմխորհում իր լենթադրություն-
ներն անցկացնելիս, և վոր ՌՍՖՍՀ Պետպլանը Լուս-
ժողկոմատի հետ, այնքան սերտ ճակատով չէր ըն-
թանում, ինչպես այդ ցանկալի կլինեի: Այդ, ըն-
կերներ, չափազանց կարևոր հարց է: Թույլ տվեք այն
քչին, ինչ հաղորդել եմ, իբրև լրացում ելի ինչ-ինչ
բան ասել, վորպեսզի վոչ մի թյուրիմացություն չլինի
այդ բանում:

Ընկերներ, պետք է անկեղծորեն ընդունել, վոր
մեր կուլտուրական ճակատը ցրված ճակատ է: Ի մաս-
նավորի Միության Պետպլանի աշխատանքն այստեղ
ավելի, քան ուրիշ վորևէ բնագավառում, տուժում է
լուսավորական գերատեսչությունների չափազանց
թույլ պատրաստվածությունից: Յեն պետք է շեշտեմ,
վոր, թեպետ ը. Սկրիպնիկը շատ ճիշտ բաներ
ասաց, բայց, ը. Սկրիպնիկ, մի տեսակ դուրս յեկավ,
վոր Ուկրաինայի վոչ Լուսժողկոմատը, վոչ էլ պետ-
պլանը մեզ կուլտուրական շինարարությանը վերա-
բերող վոչ մի նյութ չեն ուղարկել: (Սկրիպնիկ «Խընդ-
բեմ, կարգացեք, նրանք հրապարակված են»): Կար-
գացեք: Բայց դուք բոլորովին չեք կազմել այդ նյու-
թերը, մեզ չեք ուղարկել, և մենք վոչ մի տվյալ չու-
նենք: Մենք հարկադրված եյինք Ուկրաինայի և մի-
ջանի գերատեսչությունների փոխարեն նյութեր մշա-
կել, պլաններ կազմել, ուստի, իհարկե, մեր այդ աշ-
խատանքի մեջ շատ բացեր ու թերություններ կան:
Յես պետք է վճռականապես շեշտեմ, վոր բան-

վորական կադրեր նախապատրաստելու մեթոդին վե-
րաբերող վեճերի մեջ մենք մի ճակատ, միևնույն
կարգվածքն եյինք պաշտպանում ը. Լուսաշարակու,
ՌՍՖՍՀ Լուսժողկոմատի և կոմչերիտմիության հետ:
Մենք նախադեռ շացնում եյինք, վոր մեր բանվոր
չերիտասարդության միջից վորակավորված աշխատա-
վորներ մշակելուն չի կարելի պարզացրած ձևով մո-
տենալ: Մենք պնդում եյինք, վոր ֆաբրիկաներ-
կայումս չափազանց փոքր մասշտաբով դրած գործը
պետք է հղորապես արագացվի: Մենք վոչ միայն չենք
սահմանափակվում թոշակային ֆոնդի շտկումով, այլ
և առաջարկում ենք մեր հնգամյա պլանում նախա-
գծել և իրականացնել բանվորական լուսավորության
հատուկ դասակարգային մի ֆոնդ 1130 միլիոն ռուբ-
լու, վորը թոշակային ֆոնդի լրացումը կլինի, վոր-
պեսզի բանվոր չերիտասարդությունը 7-ամյակներն
անցնելիս և բուհ-երում սովորելիս նվազագույն մադ-
վածքը տա: Պետք է լիկվիդացիայի լենթարկվի այն
ակամա մադվածքը, վորի ստեղծողը նյութական դրու-
թյունն է, վոր բանվոր չերիտասարդությունը սովո-
րելուց կտրում և անժամանակ հաստոցի մոտ է հրում:
Մենք Միության Պետպլանում պնդում եյինք, թե ին-
դուստրիալ բանվորների դործող անձնակազմից 500
հազար հոգուն վերավորակավորելով սահմանափակ-
վելը քիչ է, պետք է $1\frac{1}{2}$ միլիոնը դնել նպատակ, և
ը. Կուլբիշևը մեզ այդ բանում կողմնակից էր: Միայն
նրա ոգնությամբ այդ բանն անցկացվեց և ԺՏԳՍ մեջ:
Բայց և այնպես, ընկերներ, այստեղ մենք իրոք դեռ
շատ բանի մասին պետք է մտածենք և մեր հնգա-
մյակում շատ բան բարձրացնենք: Յես պետք է ընկ-

Յակովկեային ասեմ, վոր վոչ թե 10 միլիոն ուրբու-
մասին ե հարկ լինում խոսել տյտեղ, յերբ ցանկա-
նում ենք լուսավորական գծով աշխատանքների ընդ-
հանուր պատկերը տալ, այլ պետք ե նշել, վոր պլանի
մեջ մեր ժողոված 86 միլիարդից 21 միլիարդը զատում
ենք սոցիալ-կուլտուրական շինարարության համար,
և դրանից մոտ 11 միլիարդը լուսավորական գծով ե
գնում, իհարկե, այդ գումարը չի կարող այստեղ կու-
տակված անագին կարիքներին բավարարել, և պետք
ե ուղղակի ասել, թե այս հնգամյակում մենք մեր
հիմնարկությունների ու կազմակերպությունների աշ-
խատանքի միջոցով չենք կարողանա անցյալի բոլոր
բացերը լցնել: Պարզ ե, վոր այստեղ պետք ե ծախ-
վել հասարակական աշխատանքի ճակատը, և ի մաս-
նավորի ը. Յակովկեան շատ ճիշտ ե ասում, թե հենց
այստեղ ասպարեղ կա ամենաբազմազան կազմակեր-
պություններ զարգացնելու, ակտիվի նոր ու նոր շեր-
տեր բարձրացնելու և զորահավաքելու:

Ընկ. Սկրիպնիկը փորձեց, ինձ մատնացույց ա-
նելով, շեշտել իմ ինժեներական ցեխային կարգվածքը:
Յես կարծում եմ, թե իմ հին բարեկամ ը. Սկրիպ-
նիկը միքիչ սխալվում ե: Յես հենց նրա խոսքերն եմ
բերում, վորոնց վրա նա հիմնում ե իր քննադատա-
կանը:

Մեջբերումը ճիշտ ե: Նա ասում ե, թե յես այս-
պես եմ ասել.

«Մենք մեղ աշխատանքի հանրապետություն
ենք անվանում, և մեր բոլոր խնդիրները, ըստ
գործի ելության, հանգում են վորակավորված
բանվորական ուժի ընդլայնված վերարտադրման

և զնալով ավելի խորացող սոցիալիստական վե-
րակազմավորման խնդիրներին»:

Իսկ հետո այդ գործն այնպես ե մեկնում, վոր
կարծես թե յես ամեն ինչ տանում կապում եմ ար-
դունաբերական ինդուստրիալ պրոլետարիատին: Ի՞նչ-
պես թե, ը. Սկրիպնիկ: Չե՞ վոր յես այստեղ խոսում
եյի վոչ միայն արդունաբերական բանվորական ուժի
մասին, խոսում եյի զարգացող սոցիալիստական վե-
րակազմավորման կարիքների մասին, իսկ սոցիալիս-
տական վերակազմավորման այդ կարիքները մեր ա-
ռաջ նոր ու նոր խնդիրներ են գնում: Ինչպես դուք
գիտեք, մենք գյուղացիական ակտիվի վերելք ենք
ծրագրում 5 միլիոն մարդով: Հասկանալի չե, վոր դը-
րա համար անագին միջոցներ են պահանջվում: Մենք
այդ միջոցները պետք ե գտնենք, և յեթե այժմ նրանք
մտցրած չեն պլանի մեջ, պետք ե մտցվեն: Յես պըն-
դում եմ, վոր մեր ունեցած բոլոր ռեզերվներից մենք
պետք ե ամեն անհրաժեշտը գատենք այդ գործին ըս-
պասարկելու համար: (Սկրիպնիկ. «Լավ»): Այնուհետե
կարծես այնպես ե դուրս գալիս, վոր մենք, ը. Յա-
կովկեայի կարծիքով, տարրական քալ ել չենք արել:
Մնանկ ե այն պնդումը, իբր թե այդ ուղղությամբ
մկրատն աճում ե, իբր թե մենք ուշադրություն չենք
դարձնում կադրերի պրոբլեմին: (Սկրիպնիկ. «Բայց
տեմպերը տարաբաժանվում են»): Բայց ի՞նչպես են
տարաբաժանվում՝ տեսնենք: Ամենից առաջ, մենք չե՞
վոր հարցն այսպես ենք դնում. մենք ասում ենք՝ 20
հազար ինժեներ, 20 հազար տեխնիկ, 11 հազար գյու-
ղատնտես—ահա մեր տրամադրության տակ յեղածը:
Այս կադրերը պետք ե լրացվեն: Ի՞նչ կերպ:

Յես այդ մասին արդեն խոսել եմ: Հնգամյակի վերջում պետք է ունենանք 50 հազար ինժեներ: Այդ նպատակով բուհ-երի արտադրանքը պետք է այնպես բարձրացվի, վորպեսզի մեզ տա 34 հազար ինժեներ-մենք արտադրանքի այդ բարձրացման տոկոսը հաշվել ենք 7-ից մինչև 12, մոտավորապես այդպես պետք է բարձրացնենք կոնստրուկտի ստացքը: Ունենք 20 հա-զար տեխնիկ. ելի 44 է հարկավոր: Կոպիտ կողմորոշող հաշվառք կա: Բաց մենք պարզ տեսնում ենք, վոր տեխնիկոմներով ու բուհ-երով բանը գլուխ չի գա: Հարկ է լինում, վոր մտածենք նոր տիպի վարպետներ ըս-տեղծելու մասին: Վոչ այն արքունական, զառամ վար-պետները, վորոնք կառուցում են հին, վորոնք մեքե-նամարտիկներ են մեր ֆաբրիկաներում ու գործարան-ներում, այլ նոր, վորոնք անցել են բանվորական ի-րիկնային հատուկ տեխնիկոմներով, բանվորական համալսարանների և աճած ֆաբգործուաների ու ժեղաց-քած ցանցի միջով:

Դրության լարվածությունը տեսնելով՝ ամենից առաջ մտածենք գործող կադրերի դրության մասին: Յեվ այստեղ, ընկերներ, յես չեմ հոգնում շեշտելուց, վոր ամենաառաջին և անհետաձգելի պահանջն է՝ վերջ տալ տեխնիկական պեքստնալի հոսունությանը: Յեթե ինժեները հիմնարկության և գործարանամասի իր պա-տասխանատու ղեկավարի դիրքում կմնա միջին հաշ-վով 5—6 ամիս, դրանից լավ բան չի դուրս գա: Մենք պետք է վերջ տանք անձնակազմի ներկայումս նկատ-վող վատ ոգտադորձմանը: Մինք պետք է տեխնի-կից ամենից առաջ տեխնիկա պահանջենք: Յեվ յե-թե տեխնիկը կուսակցական է, ապա հարկավոր է,

վոր այդ պատասխանատու կուսակցական տեխնիկը՝ իր տնտեսական-տեխնիկական ղեկի մոտ կանգնած՝ զգա, վոր կուսակցական պատասխանատու ֆունկցիա չե կրում: Սկզբիցիկը կարողացել է իմ չեղովթը Կոմ-ձեմարանում, ուստի և, հավանորեն, հիշում է, թե յես ինչպես ելի գնահատում մեր տարրական դպրոցների տնտեսական դրությունը, թե ինչպես ասում եյի, թե այն կապիտալները, վոր մենք գնում ենք | աստիճա-նի դպրոցում, մեր միջոցների ամենաձեռնտու ներ-դրումներն են, թե նրանք մոտավորապես 200 տոկ. չե-կամուտ են բերում:

Ինչ վերաբերում է գյուղում կատարած աշխա-տանքին, ապա յես շեշտում եմ, վոր պետք է ել ա-վելի մեծ աշխատանք ծավալվի: Կարծում եմ, վոր գյուղատնտեսական ակտիվ չենք ստեղծի, յեթե նորից ու նորից չպնդենք, թե մեր գյուղական դպրոցները պետք է գյուղատնտեսական դարձվին, յեթե նորից ու նորից չխորհենք Վլադիմիր Իլիչի այն ցուցմունք-ների մասին, վորոնք վերաբերում եյին գյուղական ուսուցչին, գյուղացիական դպրոցի ուսուցչին, այդ 400-հազարանոց բանակին, վորը գյուղում գյուղա-տնտեսի լավագույն ոգնականը կարող է լինել:

Կուլտուրական սոցիալական շինարարության ցրված ճակատն իրեն զգալ է տալիս թե պլանային աշխատավորներին, թե տնտեսավարներին, թե արհ-միությունների ներկայացուցիչներին այն հանգաման-քով, վոր մենք շատ ժամանակ ենք վատնում անպը-տուղ բանավեճերի վրա: Այդ ցրված ճակատը հաճախ մեզ տուժող պաշտպանության դրության է դնում, յերբ մենք պաշտպանում ենք համամիութենական մի-

ջոցներին հատկացումները: Կարծում եմ, վոր վերջ տալ պետք է դրան՝ այստեղ ելի ու ելի պետք է պնդել:

Ընկերներ, թույլ տվեք այժմ միքիչ կանգ առնեմ վիճաբանությունների ընդհանուր գնահատականի վրա: Յես շատ ընկերներից նկատողություններ եմ լսել, վոր իշր ռաշոնների աշխատավորների յեղութներն այստեղ կոնֆերանսի աշխատանքներին տեղական բնույթ տվին: Կարծում եմ՝ ճիշտ է ե այդ:

Յես կարծում եմ, վոր մենք կարող ենք հավաստել, վոր այդ յեղութների մեծամասնութունը նրանով եր սկսվում, վոր ընկերները, շեշտելով տնտեսական շինարարության հնգամյա պլանի ընդհանուր ծրագրի նշանակութունը, վորոշ, յեթե կարելի յեայսպես արտահայտվել, ամաչկոտությամբ իրենց տեղական կարիքների մասին ելին խոսում: Իսկ խոսելով ընդհանրապես՝ տնտեսական հարցերը ռաշոնական մասշտաբով ընդգրկելը կարևոր գործ է: Յեթե այդպիսի ռաշոնական մասշտաբով ընդգրկում չլիներ, վախենում եմ, թե վիճաբանություններն ավելի մանրանային: Մենք կլսեինք առանձին ֆաբրիկաների ու գործարանների մասին: Մենք անցանք դրա կողքից և անցանք ավելի բարձր ետապին, վորովհետև խոսում եյինք տնտեսական հիմնական իշխող բարձունք հանգիսացող տնտեսական ռաշոնների կարևորագույն կարիքների մասին:

Ռաշոնական միքանի անհարիրությունները, ինչպես միքանի հոկտոբրներ նշում եյին, նրանից ելին ծագում, վոր մեզանում շրջանացման աշխատանքները դեռ ավարտված չեն: Ուրախանում եմ, վոր ներկայումս մենք համակված ենք տնտեսական շրջանացման

կարևորության գիտակցությամբ, այն գիտակցությամբ, թե հենց այդ ճանապարհով կկարողանանք հասնել տնտեսական և թե պետական շինարարության մի ամբողջ շարք հարցերի լուծմանը, և վոր այդ իմասնավորի կոչնի նաև բյուրոկրատիզմի դեմ կռվելուն:

Ապա թույլ տվեք նշել, վոր յիթե այստեղ վորոշ նոր ազդարարություններ լսվում եյին, ապա դրանք, առաջ ու առաջ, բավականին չափավոր եյին (մասնավորապես ուլրայինացիներն ուղղակի միտեսակ կըշտություն հայտարարեցին): Նրանք, որինակ, իսկապես... (Վոսսիլու. «Ի՞նչ հայտարարեցին»): Կշտություն: (Վոսսիլու. «Լեզուդ թնչպես է պտտվում»): Նրանք իրենց համար թնչ ելին խնդրում: Նրանք համաստրեն խնդրում եյին ելի մի նոր տրակտորի գործարան շինել և, մասնավորապես, նրանց շատ է հուզում Ուրալի տանիքի յերկաթի պորրեմը: Նրանց գիտակցությունից այդ կաշուն գործոնը հանելու համար յես կուզելի շեշտել, վոր մեր պլանի՝ շինարարական աշնպիսի նյութերին վերաբերող ծրագրումների մեջ, վորոնք տանիք ծածկելու համար նշանակութուն ունեն, ինչպես են՝ թերթաքարը, լոսաքարը, կղմիտը, ձյութած խավաքարտը և այլն, մենք նրանց աշնպիսի արտադրանք ենք նշում, վորը 600 հազար տոնն տանիքի յերկաթին է համապատասխանում, աշնքնայդ արտադրանքի աշնպիսի մասշտաբ ենք տալիս, վորը համապատասխանում է տանիքի յերկաթի ներկաչիս ամբողջ արտադրանքին: Այնպես վոր, ընկեր ուկրալինացիներ, վատահ յեղեք, մենք շինարարության այդ խնդիրն աչքաթող չենք անում:

Հետո, ընկ. Պետրովսկին ճիշտ նկատեց, թե Ուկ-

րալինալում ելեկտրաշինարարութեան գործն անբարեհաջող ե:

Իրոք, Շտերովկայի վեցամյա շինարարութիւնը, Չուգուլեյի շինարարութեան Նախահաշիվների և ոպերացիաների այդ զարմանալի փոփոխութիւնները — այդ բոլոր մոմենտներն, իրոք վոր, անախորժ են: Բայց, ընկեր ուկրալինացիներ, յես պետք է ասեմ. ուր ելիք դուք, այնտեղ տեղում կանգնողներդ, Շտերովկայի շինարարութեան այս յոթ տարվա ընթացքում և ինչու դուք հնար գտաք «Եսխուր» կայանը ցեմենտի հեցքերի վրա կառուցելու:

Կարծում եմ, վոր նման անբարեհաջող գործութիւնը կշարունակվի մինչև այն ժամանակ, յերբ մենք ընկ. Կուլբիշի հետ մեկտեղ կկարողանանք եներգետիկայի գործերի զեկավար հզոր կենտրոն ստեղծել, վորը մեզ կոգնի մեր բոլոր հանրապետութիւններում և տնտեսական ուսումնարարութիւններում ելեկտրաշինարարութեան պատշաճ պլանային ուժիմ հաստատել: Իրավացի չե ընկ. Պետրովսկին, յերբ ասում է, թե հարկավոր է ելեկտրական եներգիտայի գնների նորմավորման վորոշ որենքներ սահմանել: Իրոք, յեթե ելեկտրական եներգիտան մեր վորջ շինարարութեան համար ալգպիսի կարևորագույն միջոց է, ապա տարիֆային կամաչականութիւնն անթույլատրելի յե:

Իբրև ընդհանուր ամփոփում մեծ ուրախութեամբ շեշտում եմ այն հանգամանքը, վոր այս կոնֆերանսի վիճաբանութիւնների ժամանակ ելի ու ելի հաստատվեց, վոր եներգետիկ հայեցակիտը մեզ բոլորիս միացնում է, վոր իմ հնարածը չեք, յերբ ասում ելի, թե հիմա յուրաքանչյուր տնտեսական ուսում, կենտ-

րոն, հանրապետութիւն իր ելեկտրաշինարարութեան մասշտաբում տեսնում է իր տնտեսական վիճակի լուծումը:

Յես կանգ չեմ առնի մեր ուսումնարի ցուցմունքների վրա, բայց ինչ-ինչ բան ուզում եմ ասել, վորպեսզի այստեղ անձիշտ պատկերացումից խուսափենք: Այ, ամենից առաջ Հեռավոր-արեւելեան յերկրից չեկած ընկերներին: Յես չգիտեմ, թե նրանք վորտեղից ելին առել թվերը, թե ինչու կարելի չեք նրանց կողմից այնպիսի բողոքներ լսել, ինչ տեղի ունեցավ այս կոնֆերանսում: Ահա մեր հնգամյա պլանի ստույգ թվերը.

Խոշոր ներդրումներ է ստանում ՀԱՅ (1240 միլիոն ուրլուց ավելի), Նույն թվում արդյունաբերութեան շինարարութեան համար 300 միլիոն ուրլուց ավելի: Այդ ուսումնի մասնագիտացումը նրա ԽՍՀՄ անտեսական կենտրոնից հեռու գտնվելով ու Մեծ ովկիանոսի յերկրների եկոնոմիկայի հետ ունեցած կապերով է վորոշվում և սուր արտահայտված արտահանական բնույթ ունի — անտառանյութեր, ձուկ, քարածուխ, նավթ և այլն, վորոնց զարգացումն առաջին հերթին թելադրվում է ալգ ծայրերկրի տնտեսութեան փասաբերութիւնը վերացնելու անհրաժեշտութեամբ...

Բացի ալգ պետք է նշել այստեղ տեքստիլ և շաքարի արդյունաբերութիւն հիմնելը:

ՀԱՅ-ի հնգամյակի յերկրորդ բնորոշ գիծն այստեղ 800 հազար մարդ բնակեցնելն է (մինչդեռ յերկրն ունի 2 միլիոն բնակչութիւն):

կարծում եմ, վոր այս նախադժուհները պարզ պատասխան են տալիս Հեռավոր Արևելքի ընկերներին, վոր նրանք բնավ անուշաղիթ թողնված չեն, մանավանդ յեթե հիշենք, վոր ամբողջ Լենինգրադը հընգամյակի ընթացքում արդյունաբերության համար ստանում է միայն 1 միլիարդ ռուբլի:

Յես, ընկերներ, ուզում եմ հիի մի չերկու խոսք ասել ԿՍՄ-ի աշխատավորներին:

Ահա մի քաղվածք մեր հնգամյա պլանի համապատասխան ռաջոնական նախագծումից.

ԿՍՄ գտնվում է գյուղատնտեսական «սընանկացած» ռաջոնից ագրար-ինդուստրիալ տիպին անցնելու ուղեգրածին: Անհրաժեշտ է կատեգորիկ շեշտել, վոր մարդի տնտեսության մեջ վճռական բեկում կլինի միմիայն գյուղացիական տնտեսության կոլեկտիվացման և լաջնորեն տրակտորային կայաններ ծավալելու հիման վրա...

ԿՍՄ-ի «սնանկացման» լիկվիդացիայի մյուս հունը կլինի թե նրա բրածո հարստությունների (մանավանդ Լիպեցկի չերկաթահանքի) ոգտագործման վրա հիմնված արտադրության միջոցների արդյունաբերության, և թե արդյունաբերության ալլ ճյուղերի զարգացումը, վորոնք ամրապնդված են յերկրում և կապված են ԿՍՄ-ի արդյունաբերական հումքի վերամշակման հետ:

Վառելիք. Իսկ վորոշում չկա:

Կոթիծանովսկի, Կա Պետպլանի վորոշակի վորոշումը, բայց յեթե դուք մերժեք այն, յես չեմ մեղավոր...

Վերջապես, յերրորդ հունը ԿՍՄ-ում բերովի հումքով արդյունաբերություն հիմնելն է քաղաքային բանվորական ուժի առկա կադրերն ոգտագործելու նպատակներով (տեքստիլ, մեքենաշինություն և ալլն):

Մարզում բոլոր ներդրումները կազմում են մոտ 1,5 միլիարդ ռուբլի, նույն թվում արդյունաբերության համար 450 միլիոն ռուբլի:

Կոսսիոր. Մի խոսքով՝ ամենքին պարզատերեցիր:

Կոթիծանովսկի. Դե, գիտեք, հարկ չկա, վոր Կահանի վորբի տեսք ընդունեք:

Վառելիք. Իհարկե վորբ ենք:

Կոթիծանովսկի ել առանձին նկատողությունների վրա կանգ չեմ առնի: Թույլ տվեք վերջացնեմ:

Ընկերներ, XV համագումարում յես դիմեցի համագումարի աշխատավորներին և կոչ արի՝ «կտաս պլան»։ Դրանով ի՞նչ էյի ուզում ասել: Ուզում եյի դրանով շեշտել, վոր մեր պլանային աշխատանքի առանձնահատկությունն այն է, վոր մեր պլանը կարող է միայն հսկայական կոլեկտիվի աշխատանքի հիման վրա աճել: Ամբողջ չերկիրը պիտի արձագանգի այս պլանին: Ահա ինչն է վորոշում մեր պլանի հաջողությունը:

Յերբ յես ասում եյի, թե մեր կուսակցության ղորության կողքին, թե այդ կուսակցության ու խորհըղային վողջապարատի կապափոկի կողքին մենք պետք է նկատի ունենանք խորհրդային վողջ հասարակացության վերելքը:— Իհարկե, յես ամենից առաջ նկատի ունեյի ցնցումը, ամենից առաջ պրոլետարի-

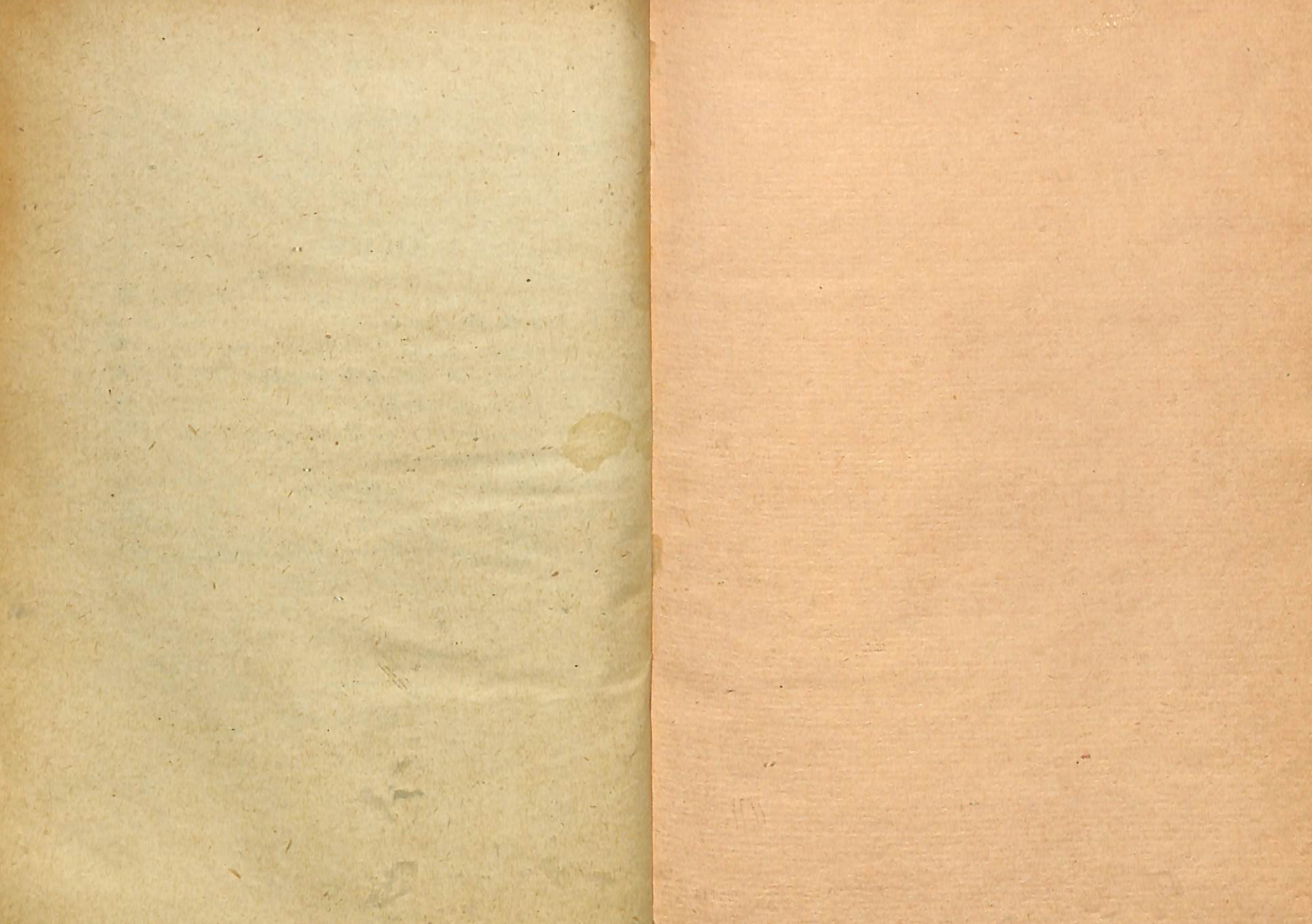
ատի, նրա առաջավոր զորապետների ցնցումը: Այն, ինչ աշնպես հզորապես ծավալվում է մեր աչքի առաջ սոցիալիստական մրցման, մեր գործարանների աչդ անվանակոչի մեջ, և ինչը մեր սոցիալիստական աշխատանքին նոր ձևեր կտա, պետք է խորքով ու լայնքով աճի: Յես հույս ունեմ, վոր այդ աչդպես կլինի, վոր մեր այսնը բավականաչափ ամուր ե, բավականաչափ մտածված, կոլեկտիվ ու ստուգված, կկարողանա միլիոնավոր աշխատավորներ զորահավաքել: Ընկերներ, մեր աչդ պլանի մեջ ջանացել ենք իրականացնել աշխատավորների մեծ բարեկամ, մեր ընդհանուր ուսուցիչ Վլադիմիր Իլիչի մտքերն ու մտորումները:

Ընկերներ, նա այժմ հանգչում է փայտեղեն համեստ դամբարանում: Մենք շարունակ այն ենք մտածում, վոր նրան անխորտակելի հուշարձան կանգնեցնենք: Յես կարծում եմ, վոր այս պլանի իրականացումով մենք լավագույն հուշարձանը կկառուցենք մեր կուսակցության հիմնադրամի (Սոցիալիստական հիմնադրամի) շարունակ:

Ց Ա Ն Կ

	Եջ
Ա. Ի. Ռիկովի զեկուցումը	
I. Հնգամյա պլանի նշանակությունը . . .	3
II. Հնգամյակի հիմնական տարրերը . . .	8
III. Ընթացիկ տարին	27
IV. Կառավարման կազմակերպչական փոփոխությունները	37
Գ. Մ. Կրժիժանովսկու զեկուցումը	42
Վ. Վ. Կուլբիշևի զեկուցումը	104
Գ. Մ. Կրժիժանովսկու լեզրափական խոսքը . . .	155

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0182326

